Республикалық ақпараттық ғылыми–әдістемелік журналы

ҰСТАЗДЫҚ ӨНЕР

Жакудаева Венера Қуандыққызы

Педагог–хореограф
Атырау қаласы, Исатай ауданы, Аққыстау ауылы
Шәмшиден Шәріпов атындағы балалар өнер мектебі

№5(15) (2026 ж. Мамыр/Май 2026 г.

ҰСТАЗДЫҚ ӨНЕР

«ҰСТАЗДЫҚ ӨНЕР ЖУРНАЛЫ» республикалық ақпараттық ғылыми-әдістемелік журналының №5(15) (2026 ж. мамыр) шығарылымы.
Выпуск №5(15) (Май 2026 г.) республиканского информационного научно-методического журнала «ҰСТАЗДЫҚ ӨНЕР ЖУРНАЛЫ».

Басылымның кезеңділігі - айына 4 рет шығады

№ KZ73VPY00128307 есепке қоюы туралы
КУӘЛІК

Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігінің Ақпарат комитетінде берілген

Периодичность издания — 4 раза в месяц.

СВИДЕТЕЛЬСТВО
о постановке на учет № KZ73VPY00128307

Выдано Комитетом информации Министерства культуры и информации Республики Казахстан

ТАҚЫРЫПТЫҚ БАҒЫТЫ:
білім беру саласындағы оқу-әдістемелік, ғылыми-тәжірибелік, ақпараттық -сараптамалық, педагогикалық инновациялық тәжірибелерді тарату бойынша материалдар жариялау.

ТЕМАТИЧЕСКОЕ НАПРАВЛЕНИЕ:
публикация материалов по распространению учебно-методического, научно-практического, информационно-аналитического, педагогического инновационного опыта в области образования.

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ / РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ
Бас редактор:/Главный редактор: Баянды Ерлан
Дүйсенбекова Б.Н. – б.ғ.к., қауымдастырылған профессор, Қарағанды медицина университеті
Дүзбаева Н.М. – б.ғ.к., қауымдастырылған профессор,
Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті
Каскарбаева Б.Б. – педагог-шебер
Қасқабаева Ф.С. – педагог-шебер
Есенова Ш.Б. – педагог-зерттеуші
Иманбек Ә.О. – жаратылыстану ғылымдарының магистрі
Алшынов А.Ә. – жаратылыстану ғылымдарының магистрі
Корректор / корректор: Кәкіш Мерей Ертайқызы
Жауапты хатшы / ответственный секретарь: Есбергенов Айдын Ардақұлы

Материалдардың анықтығына авторлар жауапты болады.
Редакция материалдарды қабылдамауға құқылы.

Ответственность за достоверность материалов несут авторы. Редакция оставляет за собой право отклонять материалы

«ҰСТАЗДЫҚ ӨНЕР» ақпараттық ғылыми-әдістемелік журналының авторларға арналған ережелерімен QR-кодты сканерлеу арқылы таныса аласыз.
С правилами для авторов информационного научно-методического журнала «ҰСТАЗДЫҚ ӨНЕР» вы можете ознакомиться, отсканировав QR-код.

Мазмұны / Содержание

Хоменко Н.Г. Исследование в действии на тему: влияет ли использование искусственного интеллекта на улучшение навыка говорения на уроках английского языка 4
Торибаева Т.Б. Көрсеткіштік теңдеулерді шешу....7
Мусабекова Д.М. Кері итеруші күш 10
Исатайқызы А. Арифметикалық өрнектердің жазылу ережелері 15
Сагымбаева Л.Т. Қазақ әдебиеті сабағында көркем шығармаларды оқытудың тиімді әдіс-тәсілдері 17
Рахматулоева А.С. Биология сабағында заманауи цифрлық платформаларды қолдану 19
Баяхметова Д.С. Возможности искусственного интеллекта в системе обратной связи при обучении русскому языку 23
Айғалиева А.С. «Кішкентай құрылысшылар: балаларды еңбекке баулу» 26
Абдулова Д.Р. «Мир занимательной математики» 29
Нарымбетова Г.Н. Бастауыш сынып оқушыларының оқу сауаттылығын дамыту жолдары....33
Дауылқожаева С.С. Қызықты математика үйірмесінің мақсаты мен міндеттері.37
Аманова Г.Б. Білім беру ұйымындағы педагог-психологтың рөлі және оқушылардың психологиялық саулығын қалыптастыру....40
Ошурова М.Н. Математика пәніне жасанды интелектті тиімді пайдалану 42
Кененбай Ә.А. Инновационные педагогические подходы к обучению русскому языку и литературе на основе искусственного интеллекта....45
Майлыбаева А.Б. «Ою ойғанның ойы ұшқыр» 48
Кеулімжаева Г.Б. Биология сабақтарында STEAM әдісін тиімді пайдалану арқылы болашақ мамандыққа бағыт беру....51
Хисметова А. Математика сабағында оқушылардың функционалдық, зерттеушілік және цифрлық құзыреттіліктерін дамыту 54
Маукенова А.А. Повышение читательской грамотности 57
Адилгазинова А.З. Сложение и вычитание значений величин. Семья крепка ладом....61
Хаметова Г.Н. Сценарий выпускного вечера в начальной школе «Прощай, начальная школа» 66
Екибасова А.Е. Бастауыш сыныпта оқушылардың оқу сауаттылығын қалыптастыру жолдары....73
Кабылов Е.Е. Ұлттық қолөнер элементтері арқылы шығармашылық қабілетті арттыру 74
Сейдашева Р.Д. Жасанды интеллект технологияларын «Есептеу техникасы және бағдарламалық қамтамасыз ету» мамандығын оқытуда қолданудың тиімділігі 76
Байғазанов Ф.Қ. Дене шынықтыру пәнінде жаңа инновациялық технологияларды пайдалана отырып, білім сапасын арттыру....81

Хоменко Наталья Геннадьевна
Учитель английского языка
КГУ "Гимназия №111" управления образования города Алматы

ИССЛЕДОВАНИЕ В ДЕЙСТВИИ НА ТЕМУ: ВЛИЯЕТ ЛИ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА УЛУЧШЕНИЕ НАВЫКА ГОВОРЕНИЯ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

В современных условиях развития образования одной из приоритетных задач обучения английскому языку является формирование коммуникативной компетенции учащихся, особенно навыков устной речи (speaking). Однако на практике учитель сталкивается с рядом трудностей: ограниченное время урока, разный уровень подготовки учащихся, недостаток речевой практики и психологический барьер при говорении. В связи с этим особую актуальность приобретает использование искусственного интеллекта (ИИ) на уроках английского языка. ИИ-технологии позволяют организовать индивидуальную речевую практику, повысить мотивацию учащихся и создать условия для более активного использования английского языка в реальных коммуникативных ситуациях.

Цель исследования:

Изучить эффективность использования искусственного интеллекта при развитии навыков говорения учащихся на уроках английского языка.

Задачи исследования:

- определить возможности ИИ для развития speaking skills;
- внедрить ИИ-инструменты в учебный процесс;
- проанализировать влияние ИИ на речевую активность учащихся;
- выявить преимущества и трудности применения ИИ на уроках.

Объект исследования:

Процесс обучения устной речи на уроках английского языка.

Предмет исследования

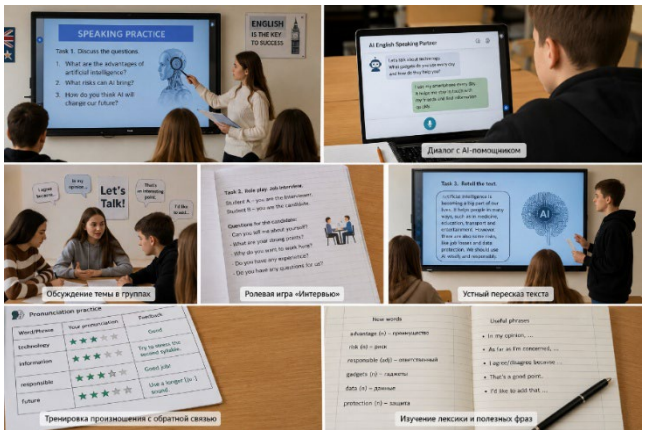
Использование искусственного интеллекта как средства развития speaking skills учащихся.

Искусственный интеллект представляет собой современные цифровые технологии, способные анализировать информацию, адаптировать задания под уровень учащегося и моделировать речевое взаимодействие.

Использование ИИ при обучении говорению позволяет:

- создавать условия для регулярной речевой практики;
- моделировать реальные коммуникативные ситуации;
- учитывать индивидуальный темп обучения;

• снижать страх ошибок и языковой барьер;
• повышать мотивацию учащихся.
ИИ может выступать в роли виртуального собеседника, помощника и консультанта.
Основные направления использования ИИ на уроках английского языка
1. Диалоговая практика
Учащиеся ведут беседы с виртуальным собеседником по различным темам:
• путешествия;
• школа;
• экология;
• хобби;
• профессии.
Работа учащихся с ИИ-чатом во время диалоговой практики.

2. Индивидуализация обучения
ИИ адаптирует задания в зависимости от уровня учащегося:
• изменяет сложность вопросов;
• предлагает подсказки;
• регулирует темп диалога.
Индивидуальная работа учащегося с ИИ-платформой.

3. Развитие произношения
Современные платформы позволяют:
• тренировать произношение;
• корректировать интонацию;
• сравнивать речь учащегося с эталонным вариантом.
Практическая часть исследования
Исследование проводилось на уроках английского языка среди учащихся ___ класса.
В ходе работы использовались следующие ИИ-инструменты:
• ChatGPT;

• Duolingo;
• British Council LearnEnglish;
• голосовые ИИ-помощники.

Учащимся предлагались следующие задания:

Примеры заданий

1. Диалог «At the Tourist Information Office».
2. Ролевая игра «Job Interview».
3. Устный пересказ текста с вопросами от ИИ.
4. Мини-дебаты на тему экологии.
5. Описание картинки с последующей обратной связью от ИИ.

Результаты исследования

В ходе наблюдения были выявлены следующие изменения:

Показатель	До использования ИИ	После использования ИИ
Активность учащихся на уроке	средняя	высокая
Количество устных ответов	низкое	увеличилось
Уровень мотивации	нестабильный	устойчиво высокий
Страх ошибок	высокий	значительно снизился
Самостоятельная работа	ограниченная	более активная

Учащиеся проявляли больший интерес к выполнению устных заданий, стали увереннее участвовать в диалогах и чаще использовать английскую речь на уроке *Групповая работа учащихся при выполнении speaking tasks.*

Преимущества использования ИИ

• увеличение времени речевой практики;
• оперативная обратная связь;
• индивидуальный подход;
• повышение мотивации;
• развитие самостоятельности;
• снижение психологического барьера.

Трудности и ограничения

Несмотря на положительные результаты, использование ИИ требует контроля со стороны учителя. Важно:

• проверять содержание заданий;
• корректировать ошибки учащихся;
• формировать критическое отношение к информации;
• сочетать ИИ с традиционными формами работы.

Учитель остается главным организатором учебного процесса и координатором цифровой деятельности учащихся.

Проведенное исследование показало, что использование искусственного интеллекта при обучении говорению на уроках английского языка способствует развитию коммуникативной компетенции учащихся, повышению мотивации и активизации речевой деятельности. Грамотное внедрение ИИ делает урок английского языка более современным, интерактивным и ориентированным на реальные потребности учащихся. Искусственный интеллект является эффективным дополнительным инструментом в обучении английскому языку. Его использование помогает создать условия для активной речевой практики и индивидуального обучения. Однако наибольший результат достигается при сочетании цифровых технологий и профессионального педагогического сопровождения учителя.

Торибаева Тазагул Базарбаевна
Математика пәні мұғалімі, педагог-сарапшы
«Жамбыл облысы әкімдігінің білім басқармасы Шу ауданының білім бөлімінің
Саттар Естемесов атындағы орта мектебі» коммуналдық мемлекеттік мекемесі

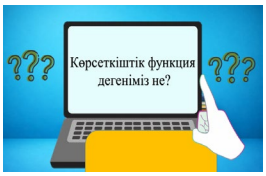
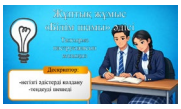

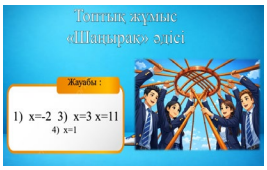
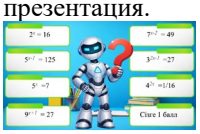
КӨРСЕТКІШТІК ТЕҢДЕУЛЕРДІ ШЕШУ

Бөлім:	**Көрсеткіштік және логарифмдік теңдеулер мен теңсіздіктер**
Педагогтің аты-жөні:	**Торибаева Тазагул Базарбаевна**
Күні:	
Сынып: 11	Қатысқандар саны: Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы:	Көрсеткіштік теңдеулерді шешу
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары:	11.2.2.6-көрсеткіштік теңдеулерді шешу әдістерін білу және қолдану;
Сабақтың мақсаты:	Көрсеткіштік теңдеулерді шешудің негізгі әдістерін (бірдей негізге келтіру, логарифмдеу, ауыстыру әдісі) меңгеру; Көрсеткіштік теңдеулерді әртүрлі тәсілдермен шешіп, алынған нәтижелерді тексере алу; Теориялық білімді практикалық есептерде қолдану арқылы логикалық ойлау мен есеп шығару дағдыларын дамыту.
Құндылыққа баулу	**Құндылықтар: Жасампаздық және Жаңашылдық** **Жасампаздық:** оқушылар тапсырмаларды орындауда шығармашылық танытып, өз ойларын ұсынады. **Жаңашылдық:** оқушылар жаңа тәсілдер мен идеяларды қолдана отырып, өзгерістерге ашық болуды үйренеді.

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңдері	**Педагогтің әрекеті**	**Оқушының әрекеті**	**Бағалау**	**Ресурстар**
Ұйымдастыру кезеңі ***5мин***	**Ұйымдастыру кезеңі:** Оқушылармен амандасу,түгендеу және сабаққа дайындығын тексеру. **Психологиялық ахуал қалыптастыру және топқа бөлу** «**Өзіңе керегін ал**»әдісі бойынша жылы тілекті алып оқиды **«Көңіл күйің қалай»** арқылы топтарға бөлу. Өзін-өзі бағалау парақтарын таратамын.	Сәлемдесу. Топтарға бөліну Оқушылар гауһар тас астында жасырынған жылы лебізді оқып жағымды көңіл күй сыйлайды.. Суреттерді басу арқылы топтарға бөліну Үй жұмысын **«Шахмат »** әдісі	«Өзіңе керегін ал» әдісі Бағалау парақтарына «Шахмат» әдісімен бірін-бірі дұрыс болса 1 балл қойып бағалайды	**Интерактивті тақта** Бағалау парағы, Слайд, оқу құралдары

	Үй жұмысын дайын слайд көмегімен тексеремін. Сабақтың мақсатымен таныстырамын	арқылы бірін-бірі тексереді.Әрбір оқушы өзінің бағалау парағына алған баллдарын жазып отырады. Сабақтың мақсатымен танысады, түсінбеген сұрақтар болса мұғалімнен сұрайды		
Сабақтың басы ***10 минут***	Өткен тақырыптарды еске түсіру мақсатында бірнеше қайталау сұрақтар қоямын. **Қайталау сұрақтары: «Ноутбук» әдісі** 1.Көрсеткіштік функция деген не? 2.Көрсеткіштік функцияның қанша қасиеті бар? 3. 1^0 қасиеті? 4. 2^0қасиеті? 5. 3^0 қасиеті? 6. 4^0 қасиеті? 7. 5^0 қасиеті? 8.Көрсеткіштік теңдеу деген не? 9.Негізгі әдістерін ата 10.1-әдіс алгоритмі 11.2-әдсі алгоритмі 12. 3-әдіс алгоритмі	Сұрақтарға біртіндеп жауап береді «Ноутбук» әдісі арқылы сұрақтарға жауап береді 	Дескриптор бойынша бағалау парақтарына белгілеп отырады. Әр дұрыс жауап- 1 балл Оқушыларды мактау, мадақтау арқылы бағалау: Жарайсың! Өте жақсы! Жақсы! Керемет!т.б	Тақта; Слайд; Оқулық Атамұра баспасы, авторы Шыныбеков Н.Н
Сабақтың ортасы ***25минут***	Бекіту тапсырмаларын беру. **Жеке жұмыс «Телеграмм» әдісі** А, В, С деңгейлік тапсырмаларын беремін. Оқушылар өз деңгейіне тапсырмаларын шығарады. **Жұппен жұмыс «Білім шамы»** Оқушыларға тапсырмалар таратамын.Тапсырманы жұппен орындау керектігін ескертемін. Теңдеуді шешу: $1).\ 2^{3x+4} = 2^{x-7}$ $2).\ 5^{x^2-3x} = 1$ 3). $2^x \cdot 2 + 2^x = 6$	Оқушылар слайдтағы сұрақтарға ауызша жауап береді **А деңгейі** **В деңгейі** **$3^x = 27$** **$4^x - 5\cdot 2^x + 4 = 0$** **$3^x = 3^3$** **$2^x = t$** **X=3** **$t^2 - 5t + 4 = 0$** **t= 1 t =4** **$2^x = 1$ $2^x = 4$** **x= 0 x=2** Жұппен берілген тапсырманы орындайды. Дұрыс жауаптарымен салыстырады **3). $2^x \cdot 2 + 2^x = 6$** $2^x (2 + 1) = 6$ $2^x = 6:3$	Дескриптор: Көрсеткіштік теңдеудің түрін анықтайды; - Негіздерді бірдей түрге келтіреді немесе алмастыру қолданады;- --Айнымалының мәндерін дұрыс табады ҚБ:Оқушылар дайын жауаппен, оқушылар бірін-бірі тексеріп бағалайды 3 балл Оқушылар бағалау парағына алған ұпайын жазып отырады Дескриптор:	Слайд Тақта Бор Кітап Дәптер Карточкалар , слайд

		$2^x = 2$ x=1	-Негіздерді бірдей түрге келтіреді -Айнымалының мәндерін дұрыс табады -жауабын жазады 1 балл	
	№7.13.Теңдеуді шешіңдер. Оқулықпен жұмыс **Топтық тапсырма: «Шаңырақ» әдісі** 1) $9^{x+3} + 9^{x+2} = 10$; 3) $4^{\sqrt{x-2}} + 16 = 10 * 2^{\sqrt{x-2}}$; 4) $5^{4\sqrt{x}} - 14 * 5^{2\sqrt{x}} - 275 = 0$. Оқушылар тапсырманы топпен орындайды.Қай топ бірінші орындайды шапалақ ұрады.Мұғалім орындаған есептеді дұрыс-бұрыстығын тексереді.Әр топтан2-3 оқушы шығып қорғайды немесе тақта жазып түсіндіреді	Егер топ тапсырманы дұрыс орындаса шаңырақта уықтар толық шығады Дескриптор : □ Бірдей негізді көрсеткіштік теңдеулерді салыстырады; □ Квадрат және күрделі көрсеткіштермен жұмыс істейді; □ Теңдеудің шешімін дұрыс анықтайды. 	Бағалау: Топтық тексеру, "Бас бармақ", өзін-өзі бағалау 3 балл	Ресурстар: Оқулық, Постерлер, маркер, тақта,бор, дәптер презентация.
	Бекіту тапсырма «ЖИ көмекші» әдісі $1.7^{x-2} = 49$ 1. $3^{2x-1} = 27$ 2. $4^{2x} = 1/16$; 3. $2x = 16$ 4. $5^{x-1} = 125$ 5. $5^x = 7$ 6. $9^{x+1} = 27$	□ Әртүрлі негізді көрсеткіштік өрнектерді түрлендіреді; □ Негіздерді ортақ түрге келтіреді; □ Айнымалының мәнін табады. Жауапты тексереді 1. x= 4 4. x= 4 2. x= 2 5. x = 4 3. x= -1 6. x = $\log_5 7$ 7.x =0,5	**ҚБ:** **«Жарайсың» «Керемет», «Өте жқсы» т.б.** 1 балл	Ресурстар: Оқулық, тақта, дәптер, презентация.
Сабақтың соңы 5 минут	Оқушылардан **«Білім шамы »** кері байланыс аламын. Бүгінгі сабақта алған бағаларын айтып күнделіктеріне тиісті бағаларын қойып беремін Үй тапсырмасын беремін	Жасанды көмекші арқылы оқушылар кері байланыс береді. **-Маған сабақ түсінікті болдыТүсіндім** **-Маған сабақ қиын болды** **Үйге тапсырма:** №7.14	Бағалау парақтары бойынша жинаған ұпайларының пайызынесептеп 1-10 баллмен бағалаймын 	ЖИ арқылы жасалған презентация Бағалау парағы

Мусабекова Дина Муратовна
Физика пәні мұғалімі, педагог-сарапшы
«Жамбыл облысы әкімдігінің білім басқармасы Шу ауданының білім бөлімінің
Саттар Естемесов атындағы орта мектебі» коммуналдық мемлекеттік мекемесі

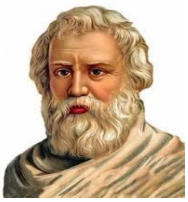

КЕРІ ИТЕРУШІ КҮШ

Білім беру ұйымының атауы	Саттар Естемесов атындағы орта мектеп
Бөлім	**Қысым**
Педагогтың аты-жөні:	**Мусабекова Д.М**
Күні :	
Сынып: 7	
Сабақтың тақырыбы	Кері итеруші күш
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары	7.3.1.12 – сұйықтар мен газдардағы кері итеруші күштің табиғатын түсіндіру; 7.3.1.13 – есептер шығаруда Архимед заңын қолдану
Сабақтың мақсаты	• Кері итеруші күш- Архимед заңын біледі; • Сұйықтар мен газдардағы кері итеруші күштің табиғатын түсінеді; • Есептер шығаруда Архимед заңының формуласын қолданады;
Құндылықтарға баулу «Адал азамат бағдарламасы»	✓ ***«Жасампаздық пен жаңашылдық » құндылығы*** ✓ Жасампаздық және жаңашылдық-қарапайым өлшеулер жүргізу,практикалық есептерді шешуге арналған құралдармен жұмыс жасай алады;

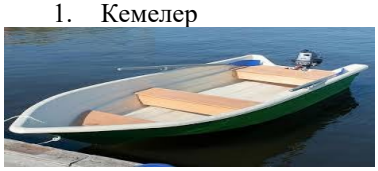
Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңі/ уақыты	**Педагогтың әрекеті**	**Оқушының әрекеті**	**Бағалау**	**Ресурстар**
Сабақтың басы **7 минут**	**Сәлемдесу** **Оқушыларды түгелдеу.** ***«Өнерлі бала өрге жүзер» құндылыққа дәріптейтеймін*** ***Ахуал орнату «Әуе шары»әдісі*** ***Топқа бөлу*** ***«Динамометр»арқылы*** ***1топ Архимед тобы*** ***2топ Паскаль тобы*** ***3топ Ньютон тобы*** **Үй тапсырмасы** **«Жедел жауап» ойыны** **1.Манометр дегеніміз не? б) қысымды өлшейтін құрал** **2.Сұйықтағы қысым формуласы? Б) P=pgh**	Оқушылар сәлемдеседі Оқушылар әуе шарының артында жасырылған тілектерді оқиды Атмосфералық ахуал арқылы көңіл күйде, үй	**Өзін-өзі бағалау** ***«Динамометр»ар қылы*** **Дескриптор:** **Манометрлер мен**	Интерактив ті тақта Бағалау парағы, оқу құралдары

	3.Қатты денелердің қысымы а) P=F/S **4.Ортақ түптері бар ыдыстар? Б) Қатынас ыдыстар** **5.Түтікті манометрді кім ойлап тапқан? в)Бурдон** **6.Жұмыс істеу әрекеті қатынас ыдыстардағы сұйық қысымның таралу заңдарына негізделген? а)Гидравликалық мәшине** **7.Манометрдің жұмыс істеу принципі қандай заңға негізделген?** **а)Паскаль** **8.Атмосфералық қысымның әрекетіне негізделген құрылғы?** **а) сорғылар** **1 мм сынап бағанасы нешеге тең б) 133.3 Па**	тапсырмасына берілген тапсырмаларды тексереді	**сорғылардың жұмыс істеу механизмін біледі;** **1балл**	**Презентация** **Жұмыс парағы** **Көрнекілік тер**
Сабақтың ортасы **30 минут**	**Жаңа сабақ** **https://youtu.be/YN_7ufEnnqw?si=BqoCedipqQHbTN5g** **ЖИ түсіндірме** **https://youtube.com/shorts/W6vWRmJYkCM?si=K3o2OlszzgbrKRf6** **Эксперименттік топтықтық тапсырма** **Жеке жұмыс**	Оқушылар сұраққа жауап бере отырып, өз ойларын айтады. Кері итеруші күш, Архимед заңы туралы бастапқы түсінік қалыптасады. Оқушыларға әр топқа берілген тәжірибиені жасайды Оқушылар А, В, С деңгейлік тапсырмаларын орындайды.	ауызша мадақтау, ынталандыру Тәжірибие арқылы Ахримед күшінінің тығыздығы мен көлемінің кері итеруші күшке әсерін зерттейді **2 балл** **Дескриптор:** **Архимед күшінің формуласын дұрыс түрлендіре алады;** Есептің шартын түзе алады; ХБЖ ға келтіре алады; Негізгі формуланы түрлендіріп	Тұз,су Пластелин Ресурстар: Оқулық, Постерлер, маркер, тақта,бор,

	Оқулықпен жұмыс А,Б,С деңгейіндегі есептер беріледі Берілгені Шешуі V=100 см 3= 10-4м3 F= rgV= 1000*10*10-4= 1 Н r=1000 кг/м3 Т / к: F-? Берілгені Шешуі m= 500г =0,5кг r=m/V; V=m/r =0,5/7900= 6,3*10-5 м3 r=7900кг/м3 r=820кг /м3 Т / к: F-? Берілгені Шешуі r=1000 кг/м3 F= rgV; F= mg m= 600 кг F=mg-rgV=600*10-1000*10*0,23=3700 Н V=0,23 м3 Т / к: F-? **Функционалдық сауаттылық тапсырмасы** **«Суда жүзген адам»** **https://youtube.com/shorts/PDF7nYsN_9I?si=Xr7_qXbQMSeABa1e** Мәтін: Суға жүзген адам денесі су бетінде қалатын немесе батып	Оқушылар тапсырманы топтасып орындайды Өзара пікір алмасып,бір- біріне тапсырма орындауда көмектеседі. Оқушылар сабақты қорытындылау тапсырмасын орындап ,бүгінгі сабақтан алған білімдерін бекітеді	,белгісіз шаманы таба алад; **3 балл** **Дескриптор:** Кері итеруші күш-Архимед күшіне берілген функционалдық сауаттылық тапсырмасын дұрыс орындай алады; **2 балл** Оқушыларды мактау, мадақтау арқылы бағалау: Жарайсың! Өте жақсы! Жақсы! Керемет!т.б	дәптер презентация. **Жұмыс парағы** **Тапсырма лар**

Сабақтың соңы **5 минут**	кететінін әр түрлі факторлар анықтайды. Бұл факторлардың ең бастысы — адамның дене массасы мен сұйықтықтың тығыздығы арасындағы қатынас. Архимед заңы бойынша, суға жүзетін денеге әсер ететін кері итеруші күш оның ауыстырған сұйықтығының көлеміне тең болады. Егер адамның тығыздығы судың тығыздығынан төмен болса, адам суда қалқып тұрады, ал егер тығыздығы жоғары болса, ол суға батады. Әдетте адамның тығыздығы судың тығыздығына жақын болады, сондықтан көп адамдар суда жүзу қабілетіне ие. Мысалы, 70 кг салмағы бар адамға әсер ететін Архимед күшінің шамасы оның денесінің көлеміне байланысты. Егер дененің көлемі 0,07 м³ болса, онда адам судың бетінде қалқып тұруы мүмкін. 2. Сұрақтар: 1. Архимед заңының мәні: Архимед заңының негізгі принципін түсіндіріңіз. Бұл заң адамның суда қалқып жүруіне қалай әсер етеді? 2. Адамның тығыздығы мен суда жүзіп тұруы: Егер адамның тығыздығы судың тығыздығынан артық болса, оның суда қалқып жүруі мүмкін бе? Неліктен? 3. Есеп шығару: - Адамның салмағы 70 кг, ал оның денесінің көлемі 0,07 м³. Су тығыздығы 1000 кг/м³ деп есептейік. Адамға әсер ететін Архимед күшін есептеңіз. - Адам су бетінде қалқып тұрса, оның денесінің көлемі мен массасы қандай қатынаста болуы тиіс? Жауаптар: 1. Архимед заңының мәні: Архимед заңы бойынша сұйықтықтың кез келген денеге әсер ететін кері итеруші күші оның displaced (орын ауыстырған) көлеміне тең болады. Адам суда қалқып тұрса, оның денесінің көлемі displaced		**Дескриптор:** Сұйықтар мен газдардағы кері итеруші күштің табиғатын түсіндіре алады; Жаңа сабақтың теориясын меңгереді; Топпен бірге жұмыс жасайды; 1 балл	**Жұмыс парағы Тапсырмалар, суреттер**

	сұйықтықтың көлеміне тең болады. Бұл кері итеруші күш адамның денесінің салмағына тең болып, оны су бетінде ұстап тұрады. 2. Адамның тығыздығы мен суда жүзіп тұруы: Егер адамның тығыздығы судың тығыздығынан артық болса, онда оның ауыстырған су көлемі оның салмағын көтере алмайды, сондықтан адам суға батады. Адамның тығыздығы судың тығыздығына жақын немесе одан аз болған жағдайда ғана адам суда қалқып тұра алады. **Бекіту** “Суреттер сөйлейді” 1. Кемелер 2. Ванна шары 3. Судағы жүзу шарттары Суреттерге қарап ойларын жеткізеді			
Рефексия 3 мину **Бағалау** Үй тапсырмасы	**Рефексия «Аквариум » әдісі бойынша** **Өзін -өзі бағалау «Динамометр» әдісі бойынша** **Үйге тапсырма: Тақырыпты оқу .Жаттығу есептерін аяқтау**	Сабаққа кері байланыс қалдырады. **Өзін өзі бағалау парағында бағалап сабақтың соңында хабарлайды.**	**Өзін-өзі бағалау парағы**	**Кері байланыс стиккерлері** **Бағалау парағы**

Исатайқызы Аида
Информатика пәні мұғалімі, педагог-модератор
«Жамбыл облысы әкімдігінің білім басқармасы Шу ауданының білім бөлімінің
Саттар Естемесов атындағы орта мектебі» коммуналдық мемлекеттік мекемесі

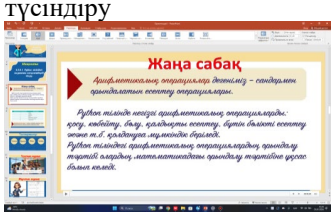
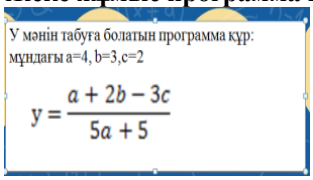
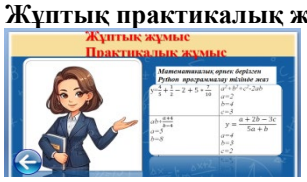
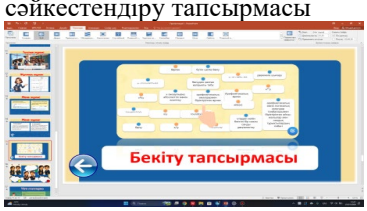
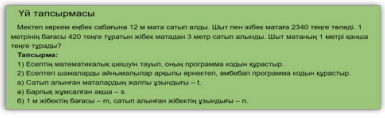

АРИФМЕТИКАЛЫҚ ӨРНЕКТЕРДІҢ ЖАЗЫЛУ ЕРЕЖЕЛЕРІ

Мектеп:	Саттар Естемесов атындағы орта мектеп	
Бөлім:	«Python тілінде программалау»	
Педагогтың аты-жөні:	Исатайқызы Аида	
Күні:		
Сынып: 6	Қатысқандар:	Қатыспағандар:
Сабақтың тақырыбы	**Арифметикалық өрнектердің жазылу ережелері**	
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары	6.3.2.1 Python тілінде арифметикалық өрнектерді жазу;	
Сабақтың мақсаты	Python тілінде арифметикалық өрнектерді пайдалана отырып, есептер шығарады.	
Жаңашылдық және жасампаздық айы	оқушылар өз бетімен арифметикалық өрнектер құрастырып, шығармашылық тапсырмалар арқылы логикалық ойлау қабілетін дамытады.	

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтың әрекеті	Оқушылардың әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы 10 минут	**Ұйымдастыру.** Оқушылармен амандасу, түгендеу. **Психологиялық ахуал туғызу және топқа бөлу.** Жүректі басып, жылы тілекті оқыңдар! **Топқа бөлу** **«Ойлан тап»** әдісі арқылы үй тапсырмасын сұрау шгмақсатында сұрақтар қою. https://wordwall.net/ru/resource/51569796	1.Мұғаліммен амандасады. 2.Жүректі басып, тілекті оқиды Оқушылар топқа бөлінеді Деректер типтері тақырыбы бойынша сұрақтарға жауап береді	Сабақ басында бағалау парағы таратылады **Дескриптор:** -сұрақтарға жауап береді 1 балл	Презентация Оқулық Презентация ЖИ

				https://wordwall.net/ru/resource/51569796 Презентация Оқулық
Сабақтың ортасы 30 минут	**Жаңа тақырып.** Жаңа тақырыпты түсіндіру **Жеке жұмыс программа құру** **Жұптық практикалық жұмыс** **Топтық жұмыс.**Есептерді шығарады және сұрақтарға жауап береді ойын түрінде **Бекіту тапсырмасы.** Платформасында құрылған сәйкестендіру тапсырмасы **Кері байланыс.** ЖИ - те құрылған кері байланыс Бағалау парақтарын жинап алып, оқушыларды бағалайды. **Үй тапсырмасы.** 	Жаңа тақырыппен танысады Жаңа ақпараттар алады Қажетті анықтама, ережелерді жұмыс дәптерлеріне жазып алады. Математикалық өрнекті программалау тілінде жазады Компьютерде программада практикалық жұмысты орындайды Платформада құрылған бекіту тапсырмасын орындайды Кері байланыс береді. Күнделікке жазып алады	**Дескриптор:** - берілген өрнекті программалау тілінде жазады; 2 балл **Дескриптор:** - тапсырмаларды орындайды; - программаларын құрады; 3 балл **Дескриптор:** есептің шешімін айтады және сұраққа жауап береді 3 балл **Дескриптор:** - арифметикалық амалдарды сәйкестендіреді 1 балл “Мадақтау” әдісі “Шапалақ” әдісі Оқушыларды бағалайды	Презентация Оқулық Жұмыс дәптер Презентация Жұмыс дәптері Компьютер А3 плакат және қима қағаздар https://learningapps.org/view17530434 Презентация Chat GPT Canva Picsart Бағалау парақтары Оқулық Күнделік
Сабақтың соңы 5 минут				

Сагымбаева Лаура Тельмановна
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі, педагог-зерттеуші
«Тамды орта мектебі» КММ
Ақтөбе облысы Алға ауданы

ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ САБАҒЫНДА КӨРКЕМ ШЫҒАРМАЛАРДЫ ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ

Аңдатпа. Мақалада қазақ әдебиеті сабағында көркем шығармаларды оқытудың тиімді әдіс-тәсілдері қарастырылады. Әдеби шығармаларды меңгертуде оқушылардың сыни ойлауын, шығармашылық қабілеттерін, эстетикалық талғамын дамытуға бағытталған педагогикалық әдістердің маңыздылығы талданады. Жеке және топтық талқылау, рөлдік ойындар, драматизация, интерактивті әдістер, мультимедиялық құралдар мен әдеби портфель тәсілдерінің оқу үдерісіндегі тиімділігі сипатталады. Сонымен қатар, аталған әдістердің оқушылардың әдеби шығарманы терең түсінуіне, өз пікірін еркін жеткізуіне және адамгершілік құндылықтарды бойына сіңіруіне ықпал ететіні айқындалады.

Кілт сөздер: қазақ әдебиеті, көркем шығарма, оқыту әдістері, интерактивті тәсілдер, сыни ойлау, драматизация, мультимедиялық технологиялар, әдеби портфель, шығармашылық қабілет, әдеби талдау.

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушылардың әдебиетке деген қызығушылығын арттыру, олардың әдеби талғамы мен сыни ойлау қабілеттерін дамыту маңызды міндеттердің бірі болып табылады. Бұл міндеттерді жүзеге асыру үшін қазақ әдебиеті пәнінде көркем шығармаларды оқыту әдістері мен тәсілдері зор рөл атқарады. Әдебиет пәні оқушыларға тек мәтіндерді оқуды ғана емес, сонымен қатар адамгершілік, эстетикалық құндылықтарды түсінуге, жан-жақты ойлануға мүмкіндік береді.

Әдебиетті оқыту әдіснамасы педагогика ғылымының маңызды салаларының бірі болып табылады. Әдеби шығармаларды оқыту барысында қолданылатын әдіс-тәсілдер оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға, олардың сыни ойлауын жетілдіруге, көркем шығармалардың идеялары мен мазмұнын тереңірек түсінуге бағытталған. Әдебиетті оқытудың тиімді әдіс-тәсілдері оқушының жеке тұлғасын қалыптастыруға ықпал етеді, оларды эстетикалық және моральдық тұрғыда тәрбиелейді. Әдебиет пәнінің педагогикалық мақсаттары:

- оқушыларды көркем шығармаларды терең түсінуге үйрету;
- оқушылардың сыни ойлау қабілетін дамыту;
- әдеби шығармалардың адамгершілік және эстетикалық маңыздылығын ұғындыру;
- оқушылардың шығармашылық қабілеттерін арттыру.

Әдеби шығармаларды оқытуда әдіс-тәсілдерді таңдауда оқушының психологиялық ерекшеліктері, олардың қызығушылықтары мен қажеттіліктері ескерілуі тиіс.Қазақ әдебиеті

сабағында көркем шығармаларды оқытудағы негізгі әдістердің бірі – жеке және топтық талқылау әдісі. Бұл әдістер – оқушылардың шығарманы өз бетінше түсінуіне мүмкіндік беріп, олардың жеке көзқарастарын білдіруге жағдай жасайды. Шығарма оқылғаннан кейін әр оқушыға жеке сұрақтар қойылып, олардың пікірлері тыңдалады. Сондай-ақ, топтық талқылау кезінде оқушылар өз ойларын ортаға салып, бірлесіп, шығармадағы негізгі мәселелерді талқылайды. Топтық талқылау арқылы оқушылар шығарманы жан-жақты қарастырып, әртүрлі көзқарастарды салыстырып, сыни ойлау мен пікірталас дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Рөлдік ойындар мен драматизация әдісі – шығарманы оқып қана қоймай, оны өмірде қалай іске асыруға болатындығын көрсетеді.Аталған әдіс әсіресе, драмалық шығармаларды оқыту кезінде өте тиімді.Оқушылар шығарманың кейіпкерлерінің рөлін сомдап, олардың мінез-құлқы мен психологиясын тереңірек түсінеді.Рөлдік ойындар арқылы оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға, олардың ойлау мен әрекет ету дағдыларын жетілдіруге мүмкіндік беріп, оқушыларды шығарманың мазмұнынан тыс моральдық және философиялық мәселелермен таныстырады.

Интерактивті әдістер – оқушылардың белсенділігін арттырып, оларды шығармашылық тұрғыдан ойлауға ынталандырады. «Ойлан, жұптас, талқыла», «Дөңгелек үстел» әдістері сияқты интерактивті тәсілдер оқушылардың бірлесіп жұмыс істеуіне, пікір алмасуы мен шығарманы тереңірек түсінуіне мүмкіндік беріп, оқушылардың бір-бірімен пікір бөлісуін, шығарманың ішкі мазмұнын талдау мен түрлі көзқарастарды ескеруін қамтамасыз етеді.

Қазіргі заманғы ақпараттық технологиялар оқу процесінде кеңінен қолданылуда. Мультимедиялық құралдар (бейнемазмұндар, аудио кітаптар, презентациялар) оқушылардың шығарманы қабылдауын жеңілдетіп, шығармашылық әлеуетін арттырады. Мультимедиялық құралдар арқылы оқушыларға шығарманың маңыздылығы мен мазмұны тереңірек түсіндіріледі. Жалпы әдіс көркем шығарманың көрнекі бейнесін жасау, оның идеясын толық ашу үшін тиімді.

Әдеби портфель әдісі – оқушылардың шығармашылық жұмыстарын жинақтауға, талдауға мүмкіндік береді. Әрбір оқыған шығармадан кейін оқушылар өзінің жеке пікірін жазып, шығармадағы негізгі тақырыптарды, кейіпкерлердің мінез-құлқын, оқиға желісін талдайды. Әдеби портфель оқушылардың өз бетімен жұмыс жасауын, шығармашылық көзқарасын дамытуға ықпал етіп, оқушылардың білімін бағалауға, олардың даму деңгейін бақылауға мүмкіндік береді. Көркем шығармаларды оқытудың тиімді әдіс-тәсілдері оқушылардың оқу процесіне деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, олардың жалпы дамуына да оң әсер етеді. Мұндай әдістердің нәтижесінде оқушылардың сыни ойлау қабілеттері дамып, өз пікірлерін негіздеп жеткізе білу дағдылары қалыптасып, әдеби шығармаларды терең талдау барысында оқушылардың адамгершілік пен моральдық құндылықтары, эстетикалық талғамы артады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Бітібаева Қ. Әдебиетті оқыту әдістемесі мен технологиясы. – Алматы: Рауан, 1997.
2.Жұмақаева Б.Д. Қазақ әдебиетін оқыту әдістемесі. – Алматы: Қазақ университеті, 2010.
3.Көшімбаев А. Қазақ әдебиетін оқыту методикасы. – Алматы: Мектеп, 1969.

Рахматулоева Айгерім Сапаркұлқызы
Биология пәні мұғалімі
«Бауыржан Момышұлы атындағы №6 мектеп-гимназия» коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Түркістан облысы, Жетісай ауданы, Жетісай қаласы

БИОЛОГИЯ САБАҒЫНДА ЗАМАНАУИ ЦИФРЛЫҚ ПЛАТФОРМАЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

Аннотация. Мақалада биология сабағында цифрлық ресурстарды қолданудың теориялық-әдіснамалық негіздері, педагогикалық мүмкіндіктері мен практикалық тиімділігі жан-жақты талданады. Қазіргі білім беру кеңістігіндегі цифрландыру үдерісі аясында биология пәнін оқыту мазмұнын жаңарту, оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру және зерттеушілік құзыреттілігін қалыптастыру мәселелері қарастырылады. Цифрлық платформалар, виртуалды зертханалар, интерактивті модельдер мен білім беру қосымшаларының дидактикалық әлеуеті ғылыми-публицистикалық тұрғыда сараланады. Мақалада цифрлық ресурстарды қолданудың артықшылықтары мен шектеулері көрсетіліп, мұғалімнің кәсіби құзыреттілігіне қойылатын жаңа талаптар айқындалады. Автор биология сабағында цифрлық технологияларды мақсатты әрі жүйелі енгізудің оқыту сапасын арттырудағы маңызын дәлелдейді.

Кілт сөздер: биология сабағы, цифрлық ресурстар, цифрландыру, виртуалды зертхана, интерактивті оқыту, педагогикалық технология, зерттеушілік дағды, білім беру платформалары.

Қазіргі білім беру жүйесі жаһандану мен ақпараттық қоғам талаптарына сәйкес түбегейлі өзгерістер кезеңін бастан өткеріп отыр. Цифрландыру үдерісі тек экономикалық немесе техникалық салада ғана емес, білім беру мазмұны мен әдістемесіне де терең ықпал етуде. Биология пәні табиғат құбылыстарын, тірі ағзалардың құрылымы мен қызметін, экологиялық заңдылықтарды кешенді түрде түсіндіретін ғылым болғандықтан, оны оқытуда көрнекілік, тәжірибелік әрекет және модельдеу айрықша маңызға ие. Дәстүрлі оқыту құралдары белгілі бір деңгейде тиімді болғанымен, олар күрделі биологиялық үдерістердің динамикасын толыққанды бейнелеуге әрдайым мүмкіндік бере бермейді. Осындай жағдайда цифрлық ресурстар білім алушылардың танымдық белсенділігін арттырып, абстрактілі ұғымдарды нақты бейнелер арқылы түсіндіруге жағдай жасайды. Биология сабағында анимациялық модельдер, үшөлшемді құрылымдар, виртуалды микроскоптар қолдану оқушылардың пәнге деген қызығушылығын күшейтіп қана қоймай, олардың ғылыми ойлауын қалыптастыруға ықпал етеді. Білім алушы көзбен көріп, интерактивті әрекет арқылы зерттеген ақпаратты ұзақ мерзімді жадында тиімді сақтайды. Мұғалім үшін цифрлық орта оқу материалының күрделілігін саралап ұсынуға және әр оқушының білім деңгейіне бейімдеуге мүмкіндік береді. Цифрлық ресурстарды орынды пайдалану сабақ құрылымын жаңғыртып, оқытудың

нәтижелілігін арттырады. Осы тұрғыдан алғанда биология сабағында цифрлық құралдарды енгізу уақыт талабы ғана емес, сапалы білім берудің стратегиялық бағыты болып табылады.

Биология пәнін оқытудағы цифрлық ресурстардың мазмұндық әлеуеті ерекше назар аударуды қажет етеді. Тірі жүйелердің микродеңгейден макродеңгейге дейінгі құрылымын түсіндіру барысында оқушылар жиі абстрактілі ойлауға сүйенеді, ал бұл барлық білім алушылар үшін бірдей қолжетімді емес. Жасуша органоидтарының қызметін, генетикалық ақпараттың берілу механизмін немесе экожүйедегі энергия айналымын тек мәтіндік сипаттама арқылы меңгеру күрделі үдеріс болып саналады. Интерактивті симуляциялар мен виртуалды зертханалар осы қиындықты еңсеруге мүмкіндік береді, өйткені олар теориялық мазмұнды көрнекі және динамикалық түрде ұсынады. Мысалы, ДНҚ репликациясын анимациялық форматта бақылау оқушыға үдерістің кезеңдерін нақты түсінуге жағдай жасайды. Виртуалды микроскоп арқылы препараттарды үлкейтіп қарастыру нақты зертханалық тәжірибеге балама бола алады. Мұндай құралдар әсіресе материалдық-техникалық базасы шектеулі мектептер үшін маңызды. Цифрлық платформада берілген тапсырмалар оқушылардың өзіндік жұмысын ұйымдастыруға және оқу қарқынын дербес реттеуге мүмкіндік береді. Білім беру қосымшалары арқылы жедел кері байланыс алу оқыту сапасын бақылауды жеңілдетеді. Демек цифрлық ресурстар биология пәнінің мазмұнын терең әрі түсінікті меңгеруге ықпал ететін пәрменді құрал ретінде бағалануы тиіс.

Цифрлық ресурстарды қолдану оқушылардың зерттеушілік және сыни ойлау дағдыларын қалыптастыруда ерекше рөл атқарады. Биология ғылымы бақылау, салыстыру, талдау және қорытынды жасау әрекеттеріне негізделгендіктен, оқыту үдерісінде осы әрекеттерді жүйелі ұйымдастыру маңызды. Виртуалды тәжірибелер жүргізу барысында оқушы гипотеза ұсынып, нәтижені болжайды және алынған деректерді талдайды. Бұл үдеріс ғылыми әдістің логикасын түсінуге мүмкіндік береді. Интерактивті карталар мен деректер базасын пайдалану экологиялық мәселелерді кешенді талдауға жол ашады. Оқушы тек дайын ақпаратты қабылдаушы емес, білімді құрастырушы субъект ретінде қалыптасады. Цифрлық ортада ұйымдастырылған жобалық жұмыстар бірлескен әрекетті дамытуға ықпал етеді. Онлайн платформаларда жүргізілген пікірталастар биологиялық проблемаларды көпқырлы тұрғыда қарастыруға мүмкіндік береді. Осындай тәжірибелер арқылы білім алушылардың функционалдық сауаттылығы артады. Олар ақпаратты іздеу, өңдеу және бағалау дағдыларын меңгереді. Нәтижесінде биология сабағы тек теориялық білім көзі емес, ғылыми дүниетанымды қалыптастыратын кеңістікке айналады.

Цифрлық технологияларды тиімді пайдалану мұғалімнің кәсіби құзыреттілігіне тікелей байланысты екендігі қазіргі педагогикалық зерттеулерде жан-жақты дәлелденіп отыр, өйткені білім беру кеңістігінің цифрлық трансформациясы педагогтан тек техникалық дағдыны емес, әдіснамалық икемділікті де талап етеді. Заманауи биология мұғалімі оқу мазмұнын цифрлық форматта құрылымдай отырып, ақпарат ағынын сұрыптай алуы және ғылыми деректердің сенімділігін ажырата білуі тиіс, себебі интернет кеңістігінде таралатын мәліметтердің сапасы әркелкі. Цифрлық құралдарды қолдану барысында мұғалім оқу материалының когнитивтік жүктемесін есепке алуы қажет, өйткені шамадан тыс визуализация немесе артық анимация оқушы назарын негізгі ұғымнан алшақтатуы мүмкін. Педагог сабақ сценарийін әзірлегенде цифрлық контент пен практикалық әрекеттің үйлесімділігін сақтауға ұмтылғаны жөн, себебі биология пәнінде тәжірибелік бақылау мен тірі нысандармен жұмыс істеу таным үдерісінің маңызды бөлігі болып табылады. Оқыту мақсаттарын Блум таксономиясы деңгейлерімен сәйкестендіре отырып цифрлық тапсырмалар құрастыру мұғалімнің кәсіби рефлексиясын тереңдетеді. Білім алушылардың дербес оқу траекториясын қалыптастыру үшін мұғалім деректерді талдайтын білім беру аналитикасын қолдана алуы тиіс, өйткені цифрлық платформалар оқушы жетістіктерін мониторингтеуге мүмкіндік береді. Педагог цифрлық ортада ынталандыру тетіктерін тиімді ұйымдастырса, оқушылардың ішкі мотивациясы күшейеді және оқу нәтижелері тұрақтанады. Мұғалім кәсіби қоғамдастықтар арқылы онлайн семинарлар мен вебинарларға қатысу арқылы тәжірибе алмасса, оның цифрлық педагогика

саласындағы құзыреті арта түседі. Цифрлық технологияны мақсатты пайдалану үшін мұғалім педагогикалық дизайн қағидаларын меңгеруі қажет, өйткені мазмұнды визуалды түрде дұрыс ұсыну білім сапасына тікелей әсер етеді. Осылайша цифрлық сауаттылық пен әдістемелік шеберліктің кірігуі биология сабағында сапалы нәтижеге жеткізетін негізгі факторға айналады.

Мұғалімнің кәсіби дамуы үздіксіз сипат алғанда ғана цифрлық ресурстар оқу үдерісінде шынайы педагогикалық құндылыққа ие болады, себебі технология үнемі жаңарып отырады және оны игеру бір реттік әрекетпен шектелмейді. Педагог цифрлық білім беру ортасын жобалау кезінде пәнаралық байланыстарды ескеріп, биологияны химия, география немесе информатика пәндерімен кіріктіре оқыту мүмкіндіктерін қарастырғаны жөн, өйткені күрделі ғылыми құбылыстар кешенді талдауды талап етеді. Сандық модельдеу құралдарын қолдану арқылы мұғалім экожүйелік үдерістердің ұзақ мерзімді динамикасын көрсетуге қабілетті, бұл оқушылардың жүйелік ойлауын дамытады. Цифрлық портфолио жүргізу тәжірибесі білім алушының жеке жетістіктерін жинақтап қана қоймай, оның рефлексия жасау қабілетін қалыптастырады. Мұғалім онлайн кері байланыс беру мәдениетін меңгерген жағдайда, оқушы өз қателігін дер кезінде түзетіп, білімін жетілдіруге мүмкіндік алады. Цифрлық форматтағы қалыптастырушы бағалау құралдары оқытудағы субъективтілікті азайтып, нәтижені нақты көрсеткіштер арқылы айқындауға жағдай жасайды. Педагог оқу үдерісінде деректерді визуализациялау әдістерін қолданса, статистикалық мәліметтерді түсіндіру жеңілдейді және ғылыми дәлелділік күшейеді. Қашықтан оқыту жағдайында мұғалім синхронды және асинхронды форматтарды үйлестіре отырып, сабақтың құрылымын икемді ұйымдастыра алады. Цифрлық ортада академиялық адалдық қағидаларын түсіндіру де мұғалімнің кәсіби міндеттерінің бірі болып саналады, өйткені дайын ақпаратты көшіру қаупі жоғарылайды. Осындай кешенді дайындық нәтижесінде биология мұғалімі цифрлық трансформация жағдайында білім сапасын сақтап қана қоймай, оны жаңа деңгейге көтере алады.

Биология сабағында цифрлық ресурстарды қолдану барысында кездесетін қиындықтарды жан-жақты талдау білім беру саясатын жетілдіруге негіз болады, өйткені технологиялық өзгерістер әрқашан белгілі бір бейімделу кезеңін талап етеді. Материалдық-техникалық база жеткіліксіз болған жағдайда мұғалім сабақ құрылымын баламалы тәсілдер арқылы ұйымдастыруға мәжбүр болады, бұл оның уақыттық ресурсына қосымша жүктеме түсіреді. Интернет жылдамдығының төмендігі интерактивті платформалардың толыққанды жұмыс істеуіне кедергі келтіруі мүмкін, нәтижесінде жоспарланған цифрлық тапсырмалар іске аспай қалады. Кейбір педагогтер жаңа технологияларды игеруде психологиялық тосқауылға тап болады, өйткені өзгеріске бейімделу кәсіби сенімділікті талап етеді. Оқушылардың техникалық құрылғыларға қолжетімділігі әртүрлі болған жағдайда тең білім алу мүмкіндігі бұзылуы ықтимал. Цифрлық ортада ақпараттың шектен тыс көптігі білім алушының назарын шашыратып, негізгі мазмұнды игеруді қиындатуы мүмкін. Мұғалім цифрлық тәртіп ережелерін нақты белгілемесе, сабақ барысында тәртіптік мәселелер туындауы ықтимал. Киберқауіпсіздік мәселелері де өзекті болып отыр, өйткені дербес деректерді қорғау білім беру мекемесінің жауапкершілігін арттырады. Технологиялық құралдарды жаңарту қажеттілігі мектеп бюджетіне қосымша салмақ түсіреді. Осы қиындықтарды ескере отырып жүйелі стратегия әзірлеу цифрлық білім берудің тұрақты дамуын қамтамасыз етеді.

Цифрлық ресурстарды енгізу үдерісін кезең-кезеңімен ұйымдастыру білім беру сапасын сақтаудың маңызды шарты болып табылады, себебі бірден жаппай көшу педагогикалық тұрақсыздыққа әкелуі мүмкін. Алдымен пилоттық жобалар арқылы тиімді платформаларды сынақтан өткізу орынды, өйткені тәжірибелік апробация нақты нәтижені бағалауға мүмкіндік береді. Мұғалімдерге арналған әдістемелік семинарлар мен тәлімгерлік бағдарламалар цифрлық сауаттылықты арттырудың пәрменді тетігіне айналады. Мектеп ішінде кәсіби оқыту қауымдастығын құру арқылы тәжірибе алмасу мәдениеті қалыптасады және инновациялық идеялар таралады. Оқушылар мен ата-аналарға цифрлық құралдарды қолдану ережелерін түсіндіру ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз етеді. Білім беру мазмұнын жаңарту барысында

ұлттық құндылықтарды ескеру маңызды, өйткені технология мазмұндық негізді алмастырмауы тиіс. Сандық ресурстарды пайдалану тиімділігін бағалау үшін сапалық және сандық көрсеткіштер жүйесін әзірлеу қажет. Цифрлық инфрақұрылымды жетілдіру мемлекеттік қолдаумен ұштасқанда ғана ұзақ мерзімді нәтиже береді. Педагогикалық жоғары оқу орындары болашақ мұғалімдерді даярлау барысында цифрлық дидактика негіздерін тереңдетіп оқытуы тиіс. Осындай кешенді және ғылыми негізделген амалдар жүзеге асқанда ғана цифрлық технологиялар биология сабағында білім сапасын арттырудың нақты құралына айналады.

Қорытындылай келе, биология сабағында цифрлық ресурстарды қолдану білім беру мазмұнын жаңғыртудың маңызды бағыты болып табылады. Бұл үдеріс оқыту әдістемесін жетілдіруге, оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға және ғылыми дүниетанымын қалыптастыруға ықпал етеді. Цифрлық құралдар күрделі биологиялық құбылыстарды түсіндіруді жеңілдетіп, зерттеушілік әрекетті ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Мұғалімнің кәсіби шеберлігі мен технологиялық құзыреттілігі осы үдерістің табысты болуын айқындайды. Цифрлық ортада білім беру тек ақпарат ұсынумен шектелмей, тұлғаның зияткерлік әлеуетін дамытуға бағытталуы тиіс. Биология пәнін оқытудағы инновациялық тәсілдер сапалы білім берудің кепіліне айналады. Ғылыми негізделген және жүйелі ұйымдастырылған цифрлық сабақтар болашақ ұрпақтың экологиялық мәдениетін қалыптастыруға ықпал етеді. Білім беру жүйесінің тұрақты дамуы цифрлық технологияларды тиімді қолданумен тығыз байланысты. Сондықтан биология мұғалімі цифрлық трансформация жағдайында кәсіби дамудың жаңа белестерін игеруі қажет. Бұл бағыттағы ізденістер мен тәжірибелер білім сапасын арттырудың нақты нәтижелерін көрсетеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Wulandari, S. Teachers Strategies in Implementing E-Modules in Biology Learning: A Systematic Literature Review / S. Wulandari, S. Kurniasih, I. Permana, D. Ardianto // Journal of Innovative Science Education. – 2025. – Vol. 14, No. 2. – P. 101-115. – DOI: https://doi.org/10.15294/jise.v14i2.30060.

2. Herlinawati, N. Implementation of Ethnoscience-Based Electronic Modules in High School Biology Learning: A Systematic Literature Review / N. Herlinawati, S. Suhartini // Journal of Biological Education Indonesia (Jurnal Pendidikan Biologi Indonesia). – 2025. – Vol. 11, No. 1. – P. 304-314. – ISSN 2442-3750.

3. Андреева, Н. Д. Методика и технологии обучения биологии [Электронный ресурс] : учебник / Н. Д. Андреева. – Санкт-Петербург : РГПУ им. А. И. Герцена, 2024. – 408 с.

4. Әмірашева, Б. К. Биолог мамандарын дайындауда экологиялық білім берудің теориялық және әдістемелік негіздері (антропогенді бұзылған биогеоценоздар мысалында) : философия докторы (PhD) дис. : 6D011300 – Биология / Б. К. Әмірашева. – Алматы : [б. ж.], 2013. – 237 б.

Баяхметова Динара Смагуловна
Учитель русского языка и литературы, педагог-эксперт
КГУ "Средняя школа Достык"
Жетысуская область, Алакольский район

ВОЗМОЖНОСТИ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В СИСТЕМЕ ОБРАТНОЙ СВЯЗИ ПРИ ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ

Аннотация: в дополнительном блоке статьи рассматриваются расширенные возможности использования искусственного интеллекта на уроках русского языка и литературы для обеспечения обратной связи. Автор анализирует применение ИИ не только для выявления грамматических и пунктуационных ошибок, но и для оценки стилистических особенностей текста, глубинного понимания литературных произведений, развития творческих и аналитических навыков учащихся. Отдельное внимание уделяется коллективному обучению, персонализированным учебным маршрутам и анализу устной речи. Особое место занимает этический аспект применения ИИ, сохраняющий ведущую роль учителя в интерпретации и корректировке результатов системы. Предложенные подходы создают интерактивное, индивидуализированное и мотивирующее учебное пространство, способствующее развитию критического и креативного мышления у школьников.

Ключевые слова: искусственный интеллект, обратная связь, урок русского языка, письменная и устная речь, стилистический анализ, индивидуальные учебные маршруты, интерактивное обучение, креативное мышление, педагогическая этика, цифровые технологии в образовании.

Современное образование переживает качественные изменения под влиянием цифровизации, глобальной информатизации и интеграции новых технологий. Искусственный интеллект (ИИ) становится неотъемлемым инструментом в образовательном процессе, предоставляя учителю новые возможности для анализа, мониторинга и поддержки учебной деятельности учащихся. Особенно актуально применение ИИ на уроках русского языка и литературы, где критически важны навыки письма, анализа текста, аргументации и грамотности. Использование ИИ позволяет не только ускорить обратную связь, но и сделать её персонализированной, что значительно повышает эффективность обучения.

Обратная связь является ключевым элементом учебного процесса. Она помогает ученику понять свои сильные и слабые стороны, корректировать ошибки и формировать самостоятельность в познании. Традиционные формы обратной связи — устные комментарии, письменные пометки в тетрадях, тестирование — не всегда обеспечивают своевременную и индивидуально ориентированную реакцию на учебные действия каждого ученика. Искусственный интеллект выступает как инструмент, способный анализировать текстовые работы учащихся, выявлять грамматические, орфографические и стилистические ошибки, а также предлагать рекомендации по их исправлению, что создает динамичную и персонализированную систему обратной связи.

На уроках русского языка ИИ может применяться в нескольких направлениях. Во-первых, это автоматическая проверка письменных работ. Современные алгоритмы способны выявлять орфографические и пунктуационные ошибки, предлагать варианты улучшения синтаксиса и стиля, а также отмечать повторы или некорректные формулировки. Такая функция освобождает учителя от рутинной работы и позволяет концентрироваться на глубинном анализе текстов, творческих заданиях и индивидуальной поддержке учеников.

Во-вторых, ИИ может использоваться для интерактивного анализа и обсуждения литературных произведений. Системы, обученные на больших корпусах текстов, могут подсказывать ключевые темы, мотивы и литературные приёмы в произведениях, помогая

ученикам лучше ориентироваться в сложных текстах и формировать аналитическое мышление. Это расширяет возможности учителя при организации коллективного обсуждения, стимулирует активную учебную позицию и критическое осмысление материала.

Третье направление применения — адаптивное обучение. Искусственный интеллект способен отслеживать прогресс каждого ученика и подстраивать задания под его индивидуальный уровень, выявлять проблемные зоны и предлагать дополнительные упражнения. Такой подход делает обратную связь не формальной, а реально конструктивной, поскольку она учитывает уникальные потребности и возможности каждого ученика. Особенно это важно при изучении русского языка, где владение грамматикой, орфографией и пунктуацией требует регулярной практики и точной корректировки ошибок.

Использование ИИ также способствует развитию метапознавательных навыков учащихся. Получая детализированную обратную связь, ученик начинает понимать собственные ошибки, выстраивать стратегии их устранения и прогнозировать возможные трудности в будущих заданиях. Таким образом, ИИ не только исправляет ошибки, но и формирует у школьников навыки самоконтроля, самоанализа и самостоятельного совершенствования.

Особое значение имеет этический аспект применения ИИ на уроке. Учитель сохраняет ключевую роль в интерпретации результатов, в принятии педагогических решений и поддержании личного контакта с учеником. Искусственный интеллект не заменяет педагога, а выступает инструментом расширения возможностей обратной связи, ускоряя процесс обучения и делая его более гибким и индивидуализированным.

В условиях современной цифровой школы интеграция ИИ на уроках русского языка и литературы открывает новые горизонты образовательной деятельности. Педагог получает возможность более эффективно контролировать и поддерживать учебный процесс, а учащиеся — получать своевременную и полезную обратную связь, что повышает мотивацию, качество знаний и формирует навыки критического мышления и грамотной письменной речи. Внедрение ИИ способствует созданию динамичного, интерактивного и индивидуально ориентированного образовательного пространства, соответствующего современным требованиям к обучению языку и литературе.

Современные системы искусственного интеллекта не ограничиваются только исправлением грамматических или пунктуационных ошибок. Они способны анализировать стилистические особенности текстов, выявлять использование риторических приёмов, лексическую разнообразность и структуру аргументации. На уроках русского языка это позволяет учителю отслеживать не только формальные аспекты письменной речи, но и глубинное понимание текста учеником, что открывает новые возможности для дифференцированного обучения.

ИИ может быть интегрирован в процессы коллективного обучения через создание интерактивных платформ для совместного написания и редактирования текстов. Учащиеся получают возможность работать над одним проектом одновременно, а система в реальном времени отслеживает ошибки, предлагает улучшения и фиксирует прогресс каждого участника. Такой подход не только повышает мотивацию и вовлечённость, но и формирует навыки командной работы, коммуникации и критического анализа текстов.

Дополнительно, ИИ предоставляет широкие возможности для формирования индивидуальных учебных маршрутов. На основе анализа результатов предыдущих заданий система может рекомендовать конкретные упражнения для закрепления трудных грамматических конструкций или стилистических приёмов, что делает обратную связь максимально персонализированной. Учитель получает детализированные отчёты о каждом ученике, что позволяет оперативно корректировать план урока и уделять внимание тем аспектам, где учащиеся испытывают наибольшие трудности.

Искусственный интеллект также может способствовать развитию креативного мышления. Некоторые платформы предлагают генерацию творческих заданий, таких как

составление собственных текстов в заданном стиле, создание диалогов или мини-сочинений, а затем предоставляют обратную связь с рекомендациями по улучшению структуры и выразительности. Это позволяет ученикам видеть прямую связь между творческими решениями и качеством текста, стимулируя их к самостоятельному поиску оптимальных формулировок.

Не менее важным аспектом является использование ИИ для анализа устной речи. Системы распознавания голоса могут фиксировать произношение, интонацию, скорость речи и точность использования языковых конструкций. Это даёт возможность учителю проводить мониторинг развития навыков устной речи и формировать рекомендации для каждого ученика, что ранее было доступно лишь при индивидуальном аудите устной работы.

Этическая и педагогическая составляющая использования ИИ требует особого внимания. Учитель должен выступать посредником в интерпретации предложений и рекомендаций системы, сохранять личное взаимодействие с учеником и контролировать эмоциональный аспект обратной связи. Только при гармоничном сочетании цифровых инструментов и личного педагогического контроля можно обеспечить эффективность обучения, сохранить доверие учеников и развивать их самостоятельность и критическое мышление.

В итоге, интеграция ИИ на уроках русского языка и литературы не только ускоряет обратную связь и облегчает труд педагога, но и формирует у учеников более глубокое понимание языка и текста, развивает когнитивные и креативные навыки, а также создаёт индивидуализированное, интерактивное и мотивирующее учебное пространство. ИИ становится не просто техническим инструментом, а стратегическим ресурсом для построения современного образовательного процесса.

В заключение, искусственный интеллект является стратегически важным инструментом обратной связи на уроках русского языка. Его применение позволяет учителю оптимизировать образовательный процесс, повысить качество обучения, ускорить корректировку ошибок и адаптировать задания под индивидуальные потребности учеников. При этом педагог сохраняет ведущую роль, а ИИ выступает как мощный вспомогательный ресурс, формирующий персонализированное, интерактивное и продуктивное учебное пространство. Интеграция таких технологий открывает перспективы для формирования у учеников не только грамотности, но и навыков критического мышления, анализа и самостоятельного решения языковых и литературных задач.

Список литературы:

1. Бондаревская Е.В. Гуманистические основы обучения и воспитания. – Ростов н/Д: Феникс, 2017.
2. Новиков А.М. Современная методология образования. – М.: Эгвес, 2019.
3. Сериков В.В. Личностно-ориентированное образование и педагогическая поддержка. – М.: Педагогика, 2018.
4. Фельдштейн Д.И. Психология и педагогика в начальной школе. – М.: Институт практической психологии, 2020.
5. Назарбаев Н.Ә. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру. – Астана, 2017.
6. Кузнецова М.С. Искусственный интеллект в образовательном процессе: теория и практика. – М.: Педагогическое общество, 2021.

Айғалиева Айнұр Сартайқызы
Тәрбиеші, педагог-модератор
“Сыр жұлдызы” бөбекжай бақшасы
Қызылорда қаласы

«КІШКЕНТАЙ ҚҰРЫЛЫСШЫЛАР: БАЛАЛАРДЫ ЕҢБЕККЕ БАУЛУ»

Аннотация: мақалада мектепке дейінгі ұйымдарда балаларды құрылыс ойындары арқылы еңбекке баулудың педагогикалық және психологиялық негіздері қарастырылады. Құрылыс әрекеттерінің баланың танымдық, шығармашылық, әлеуметтік және еңбек дағдыларын дамытудағы рөлі ғылыми тұрғыда талданады. Сонымен қатар құрылыс ойындарының ұсақ мотериканы, кеңістіктік ойлауды, математикалық түсініктерді және зерттеушілік қабілеттерді қалыптастырудағы маңызы сипатталады. Мақалада ұлттық құндылықтар, STEAM элементтері, экологиялық тәрбие және инклюзивті білім беру жағдайында құрылыс әрекеттерін ұйымдастырудың тиімді жолдары ұсынылады. Балалардың еңбекке деген жағымды көзқарасын қалыптастырудағы тәрбиешінің рөлі мен заманауи педагогикалық технологиялардың ықпалы кеңінен қарастырылады.

Кілт сөздер: еңбек тәрбиесі, құрылыс ойындары, мектепке дейінгі тәрбие, кішкентай құрылысшылар, STEAM технологиясы, шығармашылық қабілет, ұсақ моторика, танымдық даму, кеңістіктік ойлау, экологиялық тәрбие, әлеуметтік дағды, ойын арқылы оқыту.

Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту жүйесінде еңбек тәрбиесі баланың тұлғалық қалыптасуының маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Ерте жаста қалыптасқан еңбекке деген оң көзқарас баланың кейінгі өміріндегі жауапкершілік, дербестік, табандылық және шығармашылық сияқты қасиеттерінің дамуына тікелей ықпал етеді. Осы тұрғыдан алғанда құрылыс ойындары мен қарапайым еңбек әрекеттері мектепке дейінгі ұйымдарда ерекше педагогикалық мәнге ие. «Кішкентай құрылысшылар» бағыты арқылы балалар қоршаған ортаны таниды, өз қолымен әрекет жасауға үйренеді және еңбек процесінің нәтижесін көру арқылы ішкі қанағат сезімін қалыптастырады.

Баланың еңбекке қызығушылығы ең алдымен ойын арқылы дамиды. Мектеп жасына дейінгі кезеңде ойын жетекші әрекет болғандықтан, құрылыс элементтерімен жұмыс жасау балалар үшін табиғи әрі қызықты процесс болып табылады. Құрылыс ойындары барысында бала тек нысан құрастырып қана қоймайды, сонымен қатар жоспарлау, салыстыру, өлшеу, сәйкестендіру сияқты интеллектуалдық әрекеттерді орындайды. Бұл әрекеттер оның логикалық ойлауын, кеңістіктік қабылдауын және шығармашылық қиялын дамытады.

Құрылыс ойындарының педагогикалық құндылығы олардың баланың ұсақ моторикасын жетілдіруімен де байланысты. Ұсақ бөлшектерді біріктіру, текшелерді орналастыру, бөлшектерді сәйкестендіру барысында саусақ бұлшықеттері дамып, көз бен қолдың үйлесімді әрекеті қалыптасады. Нейропсихологиялық зерттеулер ұсақ моториканың дамуы сөйлеу және когнитивтік процестермен тығыз байланысты екенін көрсетеді. Сондықтан құрылыс әрекеті тек еңбек дағдысын қалыптастыру емес, сонымен қатар тілдік және интеллектуалдық дамудың да маңызды құралы болып табылады.

Балаларды еңбекке баулуда тәрбиешінің рөлі ерекше. Тәрбиеші балалардың қызығушылығын оятып қана қоймай, олардың әрекетін жүйелі түрде бағыттай білуі тиіс. Мысалы, құрылыс ойыны барысында тәрбиеші балаларға белгілі бір тапсырма береді: үй, көпір, балабақша немесе шағын қала құрастыру. Осындай тапсырмалар арқылы балалар бірлескен әрекетке үйренеді, өзара пікір алмасады және ортақ нәтижеге жетудің маңызын түсінеді.

Еңбек тәрбиесінің маңызды аспектілерінің бірі – жауапкершілік сезімін қалыптастыру. Құрылыс жұмыстарын орындау кезінде бала өз әрекетінің нәтижесіне жауап беруге үйренеді.

Егер құрылыс дұрыс орналаспаса немесе құлап қалса, бала оны қайта түзетуге тырысады. Бұл әрекет табандылық пен шыдамдылық қасиеттерін дамытады. Сонымен қатар бала еңбектің нәтижеге жету үшін белгілі бір күш пен уақытты қажет ететінін түсінеді.

Қазіргі мектепке дейінгі педагогикада құрылыс әрекеті STEAM элементтерімен де тығыз байланыстырылады. Балалар қарапайым инженерлік ойлау дағдыларын меңгереді: қандай материал мықты, қандай пішін тұрақты, бөлшектерді қалай біріктіру керек деген сұрақтарға жауап іздейді. Бұл олардың болашақта техникалық және инженерлік бағыттарға қызығушылығын арттыруға негіз болады.

Құрылыс ойындары балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытуда да маңызды орын алады. Топтық құрылыс барысында балалар рөлдерді бөліседі, бір-бірімен келіседі, пікірталас жүргізеді және бірлескен шешім қабылдайды. Мұндай әрекеттер коммуникациялық мәдениетті қалыптастырып, ұжымда жұмыс істеу дағдысын дамытады. Әсіресе мектепке дейінгі кезеңде әлеуметтік өзара әрекет баланың эмоционалдық интеллектісінің қалыптасуына ықпал етеді.

Балаларды еңбекке баулуда табиғи және қайта өңделетін материалдарды қолдану экологиялық тәрбиемен ұштасады. Картон, ағаш бөлшектері, табиғи тастар немесе қайта пайдаланылатын заттар арқылы құрылыс жасау балаларға қоршаған ортаға ұқыпты қарауды үйретеді. Сонымен қатар олар ресурстарды тиімді пайдалану мәдениетін меңгереді.

Құрылыс әрекеті барысында балалардың қиялы ерекше дамиды. Бір қарапайым текше баланың ойында үйге, сарайға немесе ғарыш кемесіне айналуы мүмкін. Бұл шығармашылық трансформация баланың символдық ойлауын дамытады. Психологтардың пікірінше, символдық ойлау кейінгі оқу әрекетінің, әсіресе математикалық және тілдік қабілеттердің қалыптасуына негіз болады.

Еңбек тәрбиесінде мадақтау мен эмоционалдық қолдаудың маңызы зор. Тәрбиеші баланың жасаған жұмысын бағалап, оның жетістігін атап өткен кезде балада өзіне деген сенімділік қалыптасады. Бұл ішкі мотивацияны күшейтіп, еңбек әрекетіне деген қызығушылықты арттырады. Дегенмен мадақтау тек нәтижеге емес, баланың талпынысы мен еңбегіне де бағытталуы тиіс.

Балаларды еңбекке баулу – тек белгілі бір әрекетті үйрету емес, ол өмірлік құндылықтарды қалыптастыру процесі. Құрылыс әрекеті арқылы бала еңбектің маңызын, ұжымдық жұмыстың құндылығын және шығармашылықтың қуатын түсінеді. Мұндай тәжірибе кейінгі мектеп өміріне және жалпы әлеуметтік бейімделуге мықты негіз қалайды.

Құрылыс әрекеттері арқылы балаларды еңбекке баулу барысында қазіргі педагогикада «тәжірибе арқылы үйрену» қағидасы ерекше маңызға ие болып отыр. Бала белгілі бір әрекетті тек тыңдау немесе бақылау арқылы емес, өз қолымен орындау барысында терең меңгереді. Осыған байланысты құрылыс ойындары балалардың белсенді тәжірибелік әрекетін ұйымдастырудың тиімді құралы болып саналады. Мысалы, бала текшелерден көпқабатты ғимарат құрастыру кезінде оның тепе-теңдігін сақтауды, бөліктер арасындағы сәйкестікті анықтауды және кеңістіктік қатынастарды түсінуді үйренеді. Бұл әрекет оның қарапайым инженерлік ойлауын қалыптастырып қана қоймай, өмірлік тәжірибесін де байытады.

Балалардың еңбекке қызығушылығын арттыруда «сюжеттік құрылыс ойындарының» рөлі ерекше. Мұндай ойындарда балалар өздерін құрылысшы, сәулетші, дизайнер немесе қала жоспарлаушы ретінде елестетеді. Олар тек нысан құрастырып қоймай, сол нысанның қызметін, адамдарға қажеттілігін және қолдану мақсатын ойластырады. Мысалы, «болашақ қаласы», «экологиялық үй» немесе «ертегі әлеміндегі сарай» сияқты тақырыптар балалардың қиялын кеңейтіп, шығармашылық белсенділігін арттырады. Сонымен қатар бұл ойындар балалардың әлеуметтік рөлдерді түсінуіне және мамандықтар әлемімен алғашқы танысуына ықпал етеді.

Қазіргі мектепке дейінгі білім беру жүйесінде еңбек тәрбиесін дамытуда ұлттық құндылықтарды енгізудің маңызы артып келеді. Қазақ халқының дәстүрлі тұрмысында еңбекке баулу ерте жастан басталған. Балалар үлкендерге көмектесу, киіз үй жабдықтарын

дайындау, тұрмыстық бұйымдарды құрастыру сияқты әрекеттер арқылы еңбек мәдениетін меңгерген. Осы ұлттық тәжірибені балабақшадағы құрылыс ойындарымен байланыстыру балалардың тарихи-мәдени танымын қалыптастырады. Мысалы, балаларға киіз үйдің моделін құрастыру, ұлттық оюлармен безендіру немесе шағын ауыл макетін жасау ұсынылса, олар еңбек әрекеті арқылы ұлттық мұраны таниды.

Құрылыс ойындарының тағы бір маңызды ерекшелігі – балалардың математикалық түсініктерін дамытуы. Құрылыс барысында бала көлем, ұзындық, биіктік, пішін және симметрия ұғымдарын тәжірибе жүзінде меңгереді. Текшелерді санау, бөлшектерді салыстыру, құрылымның тұрақтылығын анықтау арқылы қарапайым математикалық ойлау қалыптасады. Сондықтан құрылыс әрекеті математикаға дайындықтың табиғи әрі тиімді формасы ретінде қарастырылады.

Балалардың еңбекке деген оң көзқарасын қалыптастыру үшін нәтижені көрнекі түрде көрсету маңызды. Мысалы, топтық құрылыс жобаларының көрмесін ұйымдастыру, балалар жасаған макеттерді ата-аналарға таныстыру немесе шағын «құрылысшылар фестивалін» өткізу олардың еңбегіне деген мақтаныш сезімін оятады. Мұндай тәжірибе балалардың өзін-өзі бағалауына оң әсер етіп, шығармашылық белсенділігін күшейтеді.

Еңбек тәрбиесінде рефлексия элементтерін қолдану да маңызды. Құрылыс әрекетінен кейін тәрбиеші балалармен бірге талдау жүргізіп, «Не қиын болды?», «Қандай шешім таптың?», «Келесі жолы нені өзгерткің келеді?» деген сұрақтар қоя алады. Бұл балалардың өз әрекетін бағалау, қателіктерді түсіну және өзіндік қорытынды жасау қабілетін дамытады. Осындай рефлексиялық дағдылар кейінгі оқу процесінде де маңызды рөл атқарады.

Қазіргі заманғы педагогикалық зерттеулер құрылыс ойындарының эмоционалдық тұрақтылықты қалыптастырудағы маңызын да атап көрсетеді. Құрылыс барысында бала сабыр сақтауға, әрекетін жоспарлауға және қиындықтарды біртіндеп шешуге үйренеді. Егер құрылыс құлап қалса немесе жоспарланғандай шықпаса, бала оны қайтадан жасап көруге тырысады. Бұл әрекет психологиялық төзімділік пен табандылық қасиеттерін дамытады.

Инклюзивті білім беру жағдайында құрылыс әрекеттері ерекше педагогикалық мүмкіндік береді. Әртүрлі даму ерекшеліктері бар балалар ортақ құрылыс жұмысына қатысу арқылы бір-бірімен әрекеттеседі, өзара көмек көрсетеді және әлеуметтік байланыс орнатады. Құрылыс ойындары вербалды қарым-қатынасқа қиналатын балалар үшін де тиімді, себебі олар әрекет арқылы өз ойын жеткізе алады.

Құрылыс әрекеттерінің тағы бір заманауи бағыты – экологиялық тәрбиемен байланысы. Балаларға қайта өңделетін материалдардан құрылыс жасау ұсынылғанда, олар қоршаған ортаны қорғау идеяларын тәжірибе арқылы түсінеді. Мысалы, пластик қақпақтардан, картон қораптардан немесе табиғи материалдардан макет жасау экологиялық мәдениетті қалыптастырудың тиімді тәсілі болып табылады. Сонымен қатар құрылыс ойындары балалардың болашақтағы технологиялық сауаттылығының негізін қалайды. Қарапайым механизмдер құрастыру, бөлшектердің байланысын түсіну және кеңістіктік модельдеу кейінгі робототехника, инженерия және бағдарламалау дағдыларына алғышарт болады. Сондықтан мектепке дейінгі кезеңдегі еңбек әрекеттері XXI ғасыр құзыреттерін қалыптастырудың бастапқы баспалдағы ретінде қарастырылады.

Осылайша, «Кішкентай құрылысшылар» бағыты мектепке дейінгі білім беру жүйесінде балалардың жан-жақты дамуын қамтамасыз ететін тиімді педагогикалық құрал болып табылады. Ол еңбек тәрбиесін ойынмен, шығармашылықпен және танымдық әрекетпен үйлестіре отырып, баланың тұлғалық қасиеттерін, зерттеушілік қабілетін және әлеуметтік дағдыларын қалыптастырады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте. – М.: Просвещение, 2021. – 320 с.

2. Запорожец А. В. Избранные психологические труды. – М.: Педагогика, 2020. – 656 с.

Абдулова Дилара Рафиковна
Учитель начальных классов
Средняя школа имени А.С.Пушкина
Алматинская область, Карасайский район

«МИР ЗАНИМАТЕЛЬНОЙ МАТЕМАТИКИ»

Аннотация: в статье рассматривается роль занимательной математики в развитии познавательной активности, логического мышления и функциональной грамотности младших школьников. Анализируются педагогические возможности игровых, исследовательских и нестандартных математических заданий в формировании устойчивой учебной мотивации, креативности и интеллектуальной самостоятельности учащихся. Особое внимание уделяется влиянию занимательной математики на развитие когнитивных процессов, эмоциональной устойчивости и коммуникативных навыков детей младшего школьного возраста. В статье также раскрываются возможности интеграции занимательной математики с цифровыми технологиями, STEAM-образованием и практико-ориентированным обучением.

Ключевые слова: занимательная математика, начальная школа, логическое мышление, познавательная активность, функциональная грамотность, игровые технологии, математические задачи, исследовательская деятельность, STEAM-образование, креативность.

Современное начальное образование ориентировано не только на формирование базовых вычислительных навыков, но и на развитие интеллектуального потенциала ребёнка, его способности анализировать, сравнивать, моделировать и принимать самостоятельные решения. В этой связи особую актуальность приобретает занимательная математика как педагогическое направление, объединяющее игровые, логические, исследовательские и творческие формы деятельности. Занимательная математика позволяет превратить процесс обучения из механического усвоения правил и алгоритмов в увлекательное интеллектуальное путешествие, в ходе которого ребёнок начинает воспринимать математику не как сложный набор абстрактных формул, а как живую систему закономерностей, тесно связанную с окружающим миром.

В младшем школьном возрасте ведущим механизмом познавательного развития остаётся эмоционально окрашенная деятельность. Именно поэтому занимательные математические задания обладают высоким педагогическим потенциалом. Логические игры, математические фокусы, ребусы, головоломки и нестандартные задачи активизируют эмоциональную сферу ребёнка, вызывают удивление, интерес и стремление к поиску решения. С точки зрения когнитивной психологии эмоциональное вовлечение усиливает процессы внимания и памяти, что способствует более прочному усвоению математических понятий.

Занимательная математика играет важную роль в развитии логического мышления младших школьников. В процессе решения нестандартных задач ребёнок учится устанавливать причинно-следственные связи, выделять существенные признаки объектов, анализировать условия задачи и выстраивать последовательность рассуждений. Такие виды деятельности формируют основы алгоритмического мышления, которое в XXI веке рассматривается как одна из ключевых компетенций. Особенно важно, что ребёнок не получает готовый способ решения, а самостоятельно ищет стратегию действия, что способствует развитию интеллектуальной самостоятельности.

Одним из важнейших аспектов занимательной математики является формирование внутренней учебной мотивации. В традиционной модели обучения ребёнок часто воспринимает математику как систему обязательных упражнений, связанных с контролем и оцениванием. Однако игровые и исследовательские формы позволяют изменить эмоциональное отношение к предмету. Когда ученик воспринимает задачу как

интеллектуальный вызов или игру, у него возникает естественное стремление к поиску ответа. Таким образом, мотивация становится внутренней, а познавательная активность – устойчивой.

Современная методика преподавания математики рассматривает занимательность не как развлечение, а как серьёзный дидактический инструмент. Например, математические сказки и сюжетные задачи помогают младшим школьникам осваивать абстрактные понятия через образы и ассоциации. Для ребёнка младшего школьного возраста наглядно-образное мышление остаётся ведущим, поэтому использование персонажей, историй и игровых ситуаций облегчает понимание даже сложных математических операций.

Большое значение в системе занимательной математики имеют задания на развитие пространственного мышления. Конструирование геометрических фигур, работа с танграмами, мозаиками, кубиками и схемами способствует формированию способности мысленно преобразовывать объекты, анализировать форму и расположение предметов. Эти навыки лежат в основе будущего изучения геометрии, инженерии, архитектуры и программирования.

Важным направлением является интеграция занимательной математики с цифровыми технологиями. Современные интерактивные платформы, виртуальные тренажёры и математические приложения позволяют визуализировать вычислительные процессы и превращают обучение в интерактивное исследование. Использование цифровых ресурсов особенно эффективно для современных детей, выросших в условиях информационной среды. Однако роль учителя при этом не уменьшается: педагог становится организатором познавательной деятельности, направляя ребёнка к осмысленному использованию цифровых инструментов.

Особое место занимают исследовательские задания. Например, учащимся можно предложить самостоятельно выявить закономерности числовых последовательностей, провести мини-исследование симметрии в окружающем мире или изучить математические закономерности природы. Такие задания развивают наблюдательность, критическое мышление и способность делать выводы на основе анализа фактов.

Занимательная математика тесно связана с развитием речи младших школьников. В процессе обсуждения решений, объяснения способов выполнения задач и аргументации своих выводов ребёнок учится грамотно формулировать мысли, использовать математическую терминологию и строить логически последовательное высказывание. Таким образом, математическое образование становится не только средством развития логики, но и инструментом формирования коммуникативной компетентности.

С точки зрения нейропедагогики занимательная математика способствует развитию межполушарного взаимодействия мозга. Решение логических задач активизирует аналитические функции левого полушария, а игровые и образные задания стимулируют деятельность правого полушария. В результате формируется более гибкое и продуктивное мышление. Особенно важно, что нестандартные задания требуют от ребёнка перехода от шаблонного мышления к поиску новых способов решения.

Занимательная математика также способствует формированию эмоциональной устойчивости и уверенности в собственных силах. В процессе поиска решения ребёнок сталкивается с трудностями, учится преодолевать интеллектуальные барьеры и не бояться ошибок. Такая деятельность развивает настойчивость, терпение и способность к самоконтролю. Формируется так называемое «мышление роста», при котором ребёнок воспринимает трудности как возможность для развития, а не как показатель неуспешности.

В современной образовательной среде большое внимание уделяется развитию функциональной грамотности учащихся. Занимательная математика позволяет формировать умение применять знания в реальных жизненных ситуациях. Практико-ориентированные задачи, связанные с покупками, измерениями, временем, транспортом или планированием действий, помогают ребёнку осознать практическую ценность математических знаний.

Интеграция математики с искусством, музыкой и окружающим миром делает обучение более целостным. Например, изучение ритма в музыке помогает понять закономерности

последовательностей, а симметрия в изобразительном искусстве способствует освоению геометрических понятий. Такой межпредметный подход развивает целостное восприятие мира и показывает ребёнку, что математика присутствует во всех сферах жизни.

Особую роль в организации занимательной математики играет педагогическое мастерство учителя. Именно учитель создаёт атмосферу интеллектуального поиска, поддерживает инициативу учащихся и формирует ситуацию успеха. Важно, чтобы ребёнок не боялся предлагать собственные идеи, даже если они окажутся ошибочными. Поддержка со стороны педагога формирует положительное отношение к учению и уверенность в своих интеллектуальных возможностях.

Продолжая рассматривать занимательную математику как важнейшее направление современного начального образования, необходимо отметить её влияние на формирование исследовательской культуры младших школьников. В условиях стремительного развития информационного общества ребёнок должен уметь не только воспроизводить готовые знания, но и самостоятельно искать пути решения проблемы, анализировать информацию и делать выводы. Именно занимательная математика создаёт условия для перехода от репродуктивного обучения к исследовательскому. Когда учащийся сталкивается с нестандартной задачей, он начинает выдвигать гипотезы, проверять различные варианты решения и анализировать результат своей деятельности. Такой подход формирует у детей основы научного мышления уже на ранних этапах обучения.

Особую роль в развитии математического мышления играют задачи с несколькими способами решения. В традиционной системе обучения дети часто ориентированы на поиск единственного правильного ответа и строго определённого алгоритма действий. Однако занимательная математика показывает, что одна и та же задача может иметь разные пути решения. Это способствует развитию гибкости мышления, умения рассматривать проблему с разных сторон и выбирать наиболее рациональный способ действия. Кроме того, обсуждение различных вариантов решения в классе развивает коммуникативные навыки, культуру аргументации и уважение к мнению других учащихся.

Важным аспектом является развитие математической интуиции. Многие занимательные задания построены таким образом, что ребёнок сначала пытается найти ответ интуитивно, опираясь на наблюдение, догадку и сравнение, а затем уже приходит к логическому обоснованию. Подобная деятельность особенно ценна в младшем школьном возрасте, когда у детей активно развивается образное и ассоциативное мышление. Математическая интуиция становится основой дальнейшего успешного освоения более сложных разделов математики.

Современные исследования в области нейропсихологии подтверждают, что игровые математические упражнения положительно влияют на развитие когнитивных функций ребёнка. Решение головоломок, задач на внимание, память и быстроту реакции способствует активизации нейронных связей и развитию исполнительных функций мозга. Особенно эффективно использование логических упражнений, требующих удержания нескольких условий одновременно. Такие задания развивают концентрацию внимания, оперативную память и способность к интеллектуальному контролю.

Занимательная математика также тесно связана с развитием креативности. В процессе поиска нестандартных решений ребёнок учится выходить за рамки шаблонов, экспериментировать и проявлять творческий подход. Например, задания на составление собственных математических задач, создание ребусов или придумывание математических историй способствуют развитию воображения и самостоятельности мышления. В условиях современного образования, ориентированного на развитие soft skills, подобные качества становятся особенно востребованными.

Отдельного внимания заслуживает использование математических игр в формировании эмоционально благоприятной образовательной среды. Игра снижает уровень тревожности, особенно у детей, испытывающих трудности в изучении математики. В игровой ситуации ребёнок чувствует себя более свободно, не боится ошибок и активнее включается в учебную

деятельность. Это особенно важно для младших школьников, у которых эмоциональное отношение к предмету напрямую влияет на успешность обучения.

Значительный потенциал занимательная математика имеет и в области инклюзивного образования. Игровые и наглядные методы позволяют адаптировать учебный материал для детей с различными образовательными потребностями. Использование визуальных моделей, предметных действий, карточек, интерактивных упражнений и цифровых платформ помогает сделать математические понятия более доступными. Кроме того, совместные математические игры способствуют социальной интеграции детей и формированию навыков сотрудничества.

Таким образом, занимательная математика в начальной школе представляет собой не отдельный набор игровых заданий, а целостную педагогическую систему, направленную на развитие мышления, познавательной активности, креативности и функциональной грамотности младших школьников. Она позволяет превратить урок математики в пространство исследования, творчества и интеллектуального развития, что особенно важно в условиях современного образования, ориентированного на формирование личности, способной самостоятельно мыслить и принимать решения.

Использованные литературы:

1. Выготский Л. С. Педагогическая психология. – М.: Юрайт, 2021. – 543 с.
2. Давыдов В. В. Теория развивающего обучения. – М.: Интор, 2020. – 544 с.
3. Истомина Н. Б. Методика обучения математике в начальной школе. – М.: Академия, 2021. – 288 с.
4. Петерсон Л. Г. Математика. Система развивающего обучения. – М.: Бином, 2020. – 320 с.
5. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии. – М.: Народное образование, 2021. – 816 с.
6. Хуторской А. В. Современная дидактика. – СПб.: Питер, 2021. – 544 с.
7. Полат Е. С. Современные педагогические и информационные технологии в образовании. – М.: Академия, 2021. – 368 с.
8. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М.: Смысл, 2020. – 352 с.

«ҚЫЗЫҚТЫ МАТЕМАТИКА ӘЛЕМІ»

Аңдатпа: мақалада бастауыш сынып оқушыларының танымдық белсенділігін, логикалық ойлауын және функционалдық сауаттылығын дамытудағы қызықты математиканың рөлі қарастырылады. Оқушылардың тұрақты оқу мотивациясын, креативтілігін және интеллектуалдық дербестігін қалыптастырудағы ойын, зерттеу және стандартты емес математикалық тапсырмалардың педагогикалық мүмкіндіктері талданады. Сонымен қатар, қызықты математиканың кіші мектеп жасындағы балалардың когнитивтік үдерістерін, эмоционалдық тұрақтылығын және коммуникативтік дағдыларын дамытуға ықпалына ерекше назар аударылады. Мақалада қызықты математиканы цифрлық технологиялармен, STEAM-білім берумен және тәжірибеге бағытталған оқытумен кіріктіру мүмкіндіктері де ашып көрсетілген.

Түйінді сөздер: қызықты математика, бастауыш мектеп, логикалық ойлау, танымдық белсенділік, функционалдық сауаттылық, ойын технологиялары, математикалық тапсырмалар, зерттеу қызметі, STEAM-білім беру, креативтілік.

Нарымбетова Галия Налтаевна
Бастауыш сынып мұғалімі
"Төле би атындағы №19 жалпы білім беретін мектеп" КММ
Түркістан облысы, Түркістан қаласы

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ ЖОЛДАРЫ

Аннотация. Мақалада бастауыш сынып оқушыларының оқу сауаттылығын қалыптастырудың педагогикалық, психологиялық және әдістемелік қырлары жан-жақты қарастырылып, қазіргі білім беру кеңістігіндегі оқу дағдысын жетілдірудің маңызы терең талданады. Оқу сауаттылығы тек мәтінді дұрыс оқумен шектелмейтіні, оның мазмұнды түсіну, ақпаратты саралау, ой қорыту, салыстыру, талдау жасау, өмірлік жағдаяттарда қолдану сияқты күрделі интеллектуалдық әрекеттермен тығыз байланыста дамитыны ғылыми-публицистикалық тұрғыда сипатталады. Мақалада бастауыш білім беру кезеңінің баланың тұлғалық қалыптасуындағы орны айқындалып, оқу әрекетінің психологиялық табиғаты мен оқушының ішкі мотивациясын арттыру мәселелері кеңінен қозғалады. Қазіргі қоғамдағы ақпарат ағынының күшеюі, цифрлық технологиялардың ықпалы, балалардың мәтінді қабылдау ерекшеліктерінің өзгеруі оқу сауаттылығын дамытудың жаңа тәсілдерін қажет ететіні нақты мысалдар арқылы көрсетіледі. Автор оқушының мәтінді терең түсінуіне ықпал ететін тиімді әдіс-тәсілдерді, шығармашылық тапсырмаларды, сыни ойлау технологияларын, мәнерлеп оқу мен талдау жұмыстарын, сөздік қорды байыту жолдарын, мұғалімнің кәсіби шеберлігінің маңызын кең көлемде сипаттайды. Оқу мәдениетін қалыптастыруда отбасы мен мектептің өзара байланысының рөлі де назардан тыс қалмайды. Мақалада оқу сауаттылығының ұлттық құндылықтарды игерудегі, оқушының рухани дүниесін байытудағы және тұлғаның интеллектуалдық әлеуетін дамытудағы маңызы терең пайымдалады. Зерттеу нәтижелері оқу сауаттылығын қалыптастырудың үздіксіз әрі жүйелі педагогикалық үдеріс екенін дәлелдей отырып, бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби тәжірибесінде қолдануға болатын нақты тұжырымдар ұсынады.

Кілт сөздер: оқу сауаттылығы, бастауыш сынып, функционалдық сауаттылық, мәтінмен жұмыс, оқу дағдысы, сыни ойлау, шығармашылық тапсырма, білім беру, оқушы тұлғасы, педагогикалық әдістер.

Қазіргі қоғамдағы білім ұғымы бұрынғыдай тек ақпарат жинақтау деңгейімен өлшенбейді, өйткені жаңа ғасыр адамы ақпаратты жаттап қана қоймай, оны саралап, өмірлік тәжірибесінде орынды пайдалана алуы тиіс. Осындай күрделі талаптар аясында бастауыш сынып оқушыларының оқу сауаттылығын дамыту мәселесі педагогика ғылымындағы аса маңызды бағыттардың біріне айналып отыр. Оқу сауаттылығы дегеніміз – оқушының мәтінді дұрыс оқуы ғана емес, оның мазмұнын терең түсінуі, негізгі ойды анықтай алуы, ақпараттарды

өзара салыстырып, қорытынды жасай білуі, автор көзқарасын пайымдауы және оқығанын өмірлік жағдаяттармен байланыстыра алуы. Бастауыш мектеп – баланың танымдық іргетасы қаланатын ерекше кезең болғандықтан, дәл осы уақытта қалыптасқан оқу мәдениеті кейінгі білім сапасының негізгі көрсеткішіне айналады. Қазіргі таңда көптеген балалар мәтінді жылдам оқығанымен, оның мазмұнын толық түсінбей жататыны байқалады, бұл мәселе оқу техникасынан гөрі мәтінді саналы қабылдау қабілетінің әлсіздігін көрсетеді. Сондықтан мұғалімнің міндеті тек әріп танытып, оқуға үйретумен шектелмей, баланың ойлау көкжиегін кеңейтетін, мәтінді сезіне отырып қабылдауға жетелейтін танымдық орта қалыптастыру болып саналады. Оқу сауаттылығы дамыған оқушы өз ойын еркін жеткізе алады, ақпаратпен жұмыс істеуге бейімделеді, өзгелердің пікірін түсініп, талдай алады. Мұндай қасиеттер тұлғаның әлеуметтік ортада еркін бейімделуіне ықпал етеді. Қоғамдағы технологиялық өзгерістер, ақпарат көлемінің ұлғаюы, цифрлық контенттің артуы балалардың кітап оқуға деген қызығушылығына әсер етуде, сондықтан оқу сауаттылығын қалыптастыру дәстүрлі тәсілдермен ғана емес, заманауи педагогикалық әдістер арқылы жүзеге асырылуы қажет. Білім беру үдерісіндегі әрбір сабақ оқушыны мәтінмен саналы жұмыс жасауға бағыттағанда ғана оқу сауаттылығы шынайы қалыптасады.

Бастауыш сынып оқушысының психологиялық ерекшеліктері оқу әрекетін ұйымдастыруда ерекше назарды талап етеді, өйткені бұл жастағы балалар қоршаған ортаны эмоция арқылы қабылдап, көрнекілікке сүйене отырып ойланады. Егер мұғалім оқу материалын тек құрғақ теория түрінде ұсынса, оқушының мәтінге деген қызығушылығы біртіндеп төмендей бастайды. Сондықтан оқу сауаттылығын дамытуда мәтіннің тәрбиелік, танымдық және эмоционалдық құндылығы қатар ескерілуі тиіс. Баланың оқуға деген сүйіспеншілігі ең алдымен мұғалімнің сөйлеу мәдениеті мен сабақ жүргізу шеберлігіне байланысты қалыптасады. Мұғалімнің әсерлі дауысы, көркем тілмен сөйлеуі, мәтінді сезіммен оқуы оқушының ішкі қабылдауына тікелей ықпал етеді. Кейбір оқушылар мәтінді механикалық түрде қабылдап, оның астарлы мағынасын түсінуге қиналады, мұндай жағдайда мұғалім бағыттаушы сұрақтар арқылы оқушыны ойлануға жетелеуі қажет. Мәтін бойынша салыстыру, талдау, себеп-салдарлық байланыс орнату жұмыстары баланың логикалық ойлау қабілетін жетілдіреді. Әсіресе әдеби шығармаларды оқыту барысында кейіпкер әрекетін бағалау, оқиғаға болжам жасау, мәтін мазмұнын өмірмен байланыстыру секілді тапсырмалар оқушының танымдық белсенділігін арттырады. Баланың кітап оқуға қызығушылығы оның болашақ интеллектуалдық әлеуетінің қалыптасуына ықпал ететін маңызды факторлардың бірі болып есептеледі. Оқу сауаттылығы жоғары оқушы тек сабақты жақсы меңгеріп қана қоймай, өзіндік пікір қалыптастыра алатын тұлға деңгейіне көтеріледі. Сондықтан бастауыш сыныптағы әрбір оқу әрекеті баланың рухани әлемін байытатын мазмұнда ұйымдастырылуы тиіс.

Қазіргі білім беру жүйесінде функционалдық сауаттылық ұғымы кеңінен қолданылып келеді, ал оқу сауаттылығы сол функционалдық қабілеттің негізгі тіректерінің бірі болып саналады. Себебі адам қандай салада болмасын ақпаратты қабылдап, түсініп, талдай алғанда ғана табысты әрекет етеді. Бастауыш сыныпта оқу сауаттылығын дамыту үшін мұғалім оқушыны дайын ақпаратты қабылдаушы ретінде емес, ізденуші тұлға ретінде қалыптастыруы қажет. Сабақ барысында қойылатын сұрақтардың сапасы оқушының ойлау деңгейіне тікелей әсер етеді. Егер сұрақтар тек мәтінді қайталауға бағытталса, оқушы жаттанды жауап беруге үйренеді, ал проблемалық сұрақтар баланың ойлау көкжиегін кеңейтеді. Мысалы, «Кейіпкер не үшін бұлай әрекет етті?», «Егер сен осы жағдайда болсаң не істер едің?» деген сұрақтар оқушыны терең ойлауға жетелейді. Оқу сауаттылығын дамытуда мәтіннің мазмұнын айту жеткіліксіз, оқушы мәтіндегі идеяны түсініп, оған қатысты өзіндік көзқарас білдіре алуы қажет. Бұл дағды бір күнде қалыптаспайды, үздіксіз жүйелі жұмыстың нәтижесінде ғана дамиды. Бастауыш сынып мұғалімі әр баланың оқу қарқыны мен қабылдау ерекшелігін ескерген жағдайда ғана нәтижелі жұмыс жүргізе алады. Кейбір оқушылар мәтінді тез қабылдайды, енді біреулері қайталауды қажет етеді, сондықтан саралап оқыту тәсілдері оқу

сауаттылығын дамытуда тиімді құрал болып саналады. Оқушы жетістікке жеткен сайын оның өзіне деген сенімі артып, оқу әрекетіне қызығушылығы күшейе түседі. Педагогикалық тәжірибе көрсеткендей, баланың кітаппен достасуы оның тұлғалық дамуына ұзақ мерзімді ықпал етеді.

Оқу сауаттылығын қалыптастыруда көркем әдебиеттің орны ерекше, өйткені көркем шығарма баланың тек тілін дамытып қоймай, оның дүниетанымын, сезімін, эстетикалық талғамын қалыптастырады. Әдеби мәтінді оқу барысында оқушы кейіпкерлердің мінезін таниды, өмірлік құндылықтарды ажыратады, жақсылық пен жамандықтың аражігін түсіне бастайды. Мұндай рухани таным оқу әрекетінің тәрбиелік маңызын арттырады. Егер бала мәтінді эмоциялық тұрғыдан қабылдай алса, оның есте сақтау қабілеті де күшейеді. Сондықтан мұғалім мәтінді жай ғана оқытып қоймай, оны оқушы жүрегіне жеткізе білуі қажет. Мәнерлеп оқу жұмыстары осы тұрғыдан өте маңызды болып саналады. Дауыс ырғағын дұрыс қолдану, тыныс белгілеріне назар аудару, кейіпкер көңіл күйін сезіну арқылы оқу оқушының мәтін мазмұнын терең түсінуіне мүмкіндік береді. Кей жағдайда бастауыш сынып оқушылары мәтіндегі күрделі сөздердің мағынасын түсінбегендіктен, жалпы мазмұнды қабылдай алмай жатады. Мұндай кезде сөздік жұмысын жүйелі ұйымдастыру қажет. Жаңа сөздерді түсіндіру, оларды сөйлем ішінде қолдану, сөз мағынасын өмірлік жағдаяттармен байланыстыру оқушының тіл байлығын арттырады. Тіл байлығы дамыған сайын баланың мәтінді түсіну деңгейі де жоғарылай түседі. Бүгінгі оқушының ақпаратты көбіне қысқа мәтіндер арқылы қабылдауға үйреніп бара жатқаны байқалады, сондықтан көлемді мәтіндерді оқуға дағдыландыру мәселесі де маңызды болып отыр. Мұғалім баланың кітап оқуға қызығушылығын арттырғанда ғана оқу сауаттылығы нәтижелі қалыптасады.

Сабақ барысында қолданылатын шығармашылық тапсырмалар оқу сауаттылығын дамытуда ерекше рөл атқарады, өйткені шығармашылық әрекет оқушыны дайын ойды қайталаудан арылтып, өз бетінше ізденуге бағыттайды. Мәтін бойынша сурет салу, оқиғаны жалғастыру, кейіпкерге хат жазу, рөлдік ойындар ұйымдастыру сияқты жұмыстар оқушының қиялын дамытады. Мұндай тапсырмалар арқылы бала мәтін мазмұнын тереңірек түсініп қана қоймай, оны өзіндік қабылдау сүзгісінен өткізеді. Әсіресе драмаландыру элементтері бастауыш сынып оқушыларының қызығушылығын арттыруда өте тиімді. Кейіпкер рөлін сомдаған оқушы оның ішкі жан дүниесін түсінуге тырысады, бұл өз кезегінде мәтінді саналы қабылдауға ықпал етеді. Оқу сауаттылығының дамуы баланың сөйлеу мәдениетіне де әсер етеді. Ойын жүйелі жеткізе алатын, пікірін дәлелдей білетін оқушының коммуникативтік қабілеті де жоғары болады. Сондықтан сабақта диалогтік оқыту әдістерін жиі қолдану маңызды. Оқушылардың өзара пікір алмасуы олардың ойлау белсенділігін күшейтеді. Мұғалім әр баланың пікірін құрметтеп, еркін сөйлеуіне жағдай жасағанда ғана оқу әрекеті нәтижелі болады. Кейбір балалар қате жауап беруден қорқып, ойын ашық жеткізе алмайды, мұндай жағдайда қолдау көрсету арқылы олардың сенімін арттыру қажет. Психологиялық жағымды орта қалыптасқан сыныпта оқушылар мәтінмен еркін жұмыс жасап, өз көзқарасын батыл білдіре алады. Бұл оқу сауаттылығының сапалы қалыптасуына негіз болады.

Бүгінгі цифрлық қоғам жағдайында оқу сауаттылығын дамыту мәселесі жаңа мазмұнға ие болып отыр, өйткені балалардың ақпаратты қабылдау формасы айтарлықтай өзгерді. Ұялы телефон, әлеуметтік желі, қысқа бейнероликтер баланың зейін тұрақтылығына әсер етіп, ұзақ мәтін оқуға деген төзімділігін төмендетуде. Осындай жағдайда мұғалімнің кәсіби ізденісі ерекше маңызға ие болады. Дәстүрлі кітап оқыту әдістерін қазіргі технологиялық мүмкіндіктермен ұштастыру қажет. Интерактивті тапсырмалар, аудиомәтіндер, бейнематериалдар, цифрлық платформалар оқу процесін жандандыруға мүмкіндік береді. Алайда технология оқу әрекетінің мақсатына айналмауы тиіс, ол тек құрал қызметін атқаруы қажет. Негізгі назар оқушының мәтінді түсіну қабілетін дамытуға бағытталғанда ғана нәтиже байқалады. Қазіргі балалар визуалды ақпаратты тез қабылдайтындықтан, мәтінді иллюстрациялармен байланыстыра оқыту тиімді саналады. Бірақ көрнекілік мәтін мазмұнын жеңілдетіп жібермеуі керек, керісінше баланың ойлауын тереңдетуге қызмет етуі қажет. Оқу

сауаттылығы жоғары оқушы интернеттегі ақпараттарды да сыни тұрғыдан бағалай алады. Бұл қазіргі заман адамы үшін аса қажетті қабілеттердің бірі. Себебі ақпараттың шынайылығын ажырата білу интеллектуалдық мәдениеттің көрсеткіші болып саналады. Сондықтан бастауыш мектептен бастап балаларды мәтінді талдауға, салыстыруға, қорытынды жасауға үйрету болашақтағы сапалы білімнің негізін қалайды.

Оқу сауаттылығын дамытуда отбасының рөлі де ерекше маңызды, өйткені баланың кітапқа деген алғашқы қызығушылығы отбасылық ортада қалыптасады. Егер ата-ана кітап оқуды құндылық ретінде қабылдаса, бала да сол әрекетті табиғи қажеттілік ретінде сезінеді. Үйдегі рухани атмосфера баланың танымдық мәдениетіне тікелей ықпал етеді. Қазіргі кезде кейбір ата-аналар баланың оқу үлгерімін тек баға арқылы бағалап, оның оқу мәдениетіне жеткілікті назар аудармай жатады. Нәтижесінде бала мәтінді түсіну үшін емес, тапсырманы орындау үшін ғана оқуға үйренеді. Мұндай жағдай оқу әрекетінің шынайы мәнін әлсіретеді. Баламен бірге кітап оқу, оқыған шығарма туралы пікір алмасу, кейіпкерлер әрекетін талқылау – оқу сауаттылығын қалыптастырудың тиімді жолдарының бірі. Әсіресе бастауыш жаста ата-ананың эмоционалдық қолдауы бала үшін аса маңызды. Мұғалім мен ата-ананың өзара байланысы жүйелі болған жағдайда ғана оқушының оқу әрекетінде тұрақты нәтиже байқалады. Кейбір балалар мектепте белсенді болғанымен, үйде кітап оқуға уақыт бөлмейді, сондықтан оқу мәдениеті үздіксіз қолдауды қажет етеді. Бала кітапты мәжбүрлі міндет ретінде емес, рухани қажеттілік ретінде қабылдағанда ғана оқу сауаттылығы терең қалыптасады. Ұлттық әдебиет үлгілерін оқу арқылы оқушының ұлттық дүниетанымы мен рухани құндылықтары да дамиды. Бұл тұлғаның жан-жақты қалыптасуына ықпал етеді.

Қазіргі бастауыш білім беру жүйесінде оқу сауаттылығын дамыту тек тіл сабақтарының міндеті ретінде қарастырылмауы тиіс, өйткені кез келген пән ақпаратпен жұмыс істеу қабілетін қажет етеді. Математика сабағында есеп шартын түсіну, дүниетану пәнінде мәтіндегі деректерді талдау, жаратылыстануда қорытынды жасау әрекеттерінің барлығы оқу сауаттылығымен тығыз байланысты. Сондықтан пәнаралық ықпалдастық негізінде ұйымдастырылған сабақтар оқушының функционалдық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді. Мұғалім әр пәнде мәтінмен жұмыс жасау элементтерін жүйелі қолданғанда ғана оқушының оқу дағдысы тұрақты дамиды. Кей жағдайда оқушылар мәтінді түсінбегендіктен тапсырманы орындай алмай жатады, бұл олардың білімсіздігін емес, оқу сауаттылығы деңгейінің жеткіліксіздігін көрсетеді. Сондықтан білім сапасын арттыру мәселесі ең алдымен мәтінді түсіну қабілетін жетілдіруден басталуы қажет. Оқу сауаттылығы дамыған оқушы жаңа ақпаратты тез меңгереді, өз ойын еркін жеткізеді, танымдық әрекетке белсенді қатысады. Мұндай оқушыда білім алуға деген ішкі қажеттілік қалыптасады. Ішкі мотивация оқу әрекетінің ең маңызды қозғаушы күші болып саналады. Егер бала оқуды қызығушылықпен қабылдаса, оның танымдық белсенділігі де артады. Сондықтан сабақ мазмұны өмірмен байланыстырылып, оқушы тәжірибесіне жақын ұйымдастырылғаны дұрыс. Бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби шеберлігі дәл осындай нәзік педагогикалық әрекеттер арқылы көрінеді.

Оқу сауаттылығын қалыптастыру – ұзақ мерзімді, үздіксіз және күрделі педагогикалық үдеріс. Бұл бағыттағы жұмыс тек белгілі бір әдісті қолданумен шектелмейді, ол мұғалімнің дүниетанымы мен кәсіби ұстанымына тікелей байланысты жүзеге асады. Шынайы педагог әр баланың ішкі мүмкіндігін көре біледі және оны дамытуға жағдай жасайды. Бастауыш сынып оқушысының жүрегіне жол тапқан мұғалім ғана баланы кітаппен достастыра алады. Қазіргі қоғамда оқу мәдениетін сақтау мәселесі ұлттық руханиятпен де тығыз байланысты. Кітап оқитын ұрпақ – ойлайтын ұрпақ. Ал ойлайтын ұрпақ қана елдің интеллектуалдық болашағын қалыптастырады. Сондықтан оқу сауаттылығын дамыту мәселесі жеке пән аясындағы міндет емес, ұлттық деңгейдегі маңызды құндылықтардың бірі ретінде қарастырылуы қажет. Баланың мәтінді түсіну қабілеті артқан сайын оның өмірге деген көзқарасы да тереңдей түседі. Оқу арқылы қалыптасқан ойлау мәдениеті тұлғаның рухани дамуына ықпал етеді. Бастауыш мектепте қаланған оқу дағдысы адамның бүкіл өміріндегі білім алу сапасына әсер ететін негізгі іргетас болып саналады. Сол себепті оқу сауаттылығын дамытуға бағытталған әрбір

педагогикалық әрекет болашақ ұрпақтың интеллектуалдық әлеуетін қалыптастыруға қосылған маңызды үлес болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Прокина, Л. П. Формирование навыка смыслового чтения у младшего школьника / Л. П. Прокина. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2023. — № 27 (474). — С. 229-233. — URL: https://moluch.ru/archive/474/104775.

2. Ефременко, О. Ф. Смысловое чтение как основа читательской грамотности младшего школьника / О. Ф. Ефременко, М. Н. Курбатова, О. С. Филова // Актуальные аспекты педагогики и психологии: материалы Междунар. науч.–практ. конф. (Чебоксары, 7 окт. 2021 г.) / редкол.: О. Н. Широков [и др.] — Чебоксары: ЦНС «Интерактив плюс», 2021. — С. 26–27.

3. Кокоулина, С. В. Стратегии смыслового чтения в начальной школе для достижения метапредметных результатов обучения / С. В. Кокоулина. — Текст : непосредственный // Актуальные задачи педагогики : материалы X Междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, январь 2019 г.). — Санкт-Петербург : Свое издательство, 2019. — С. 48-51. — URL: https://moluch.ru/conf/ped/archive/320/14765.

Дауылқожаева Сандуғаш Серікқызы

Қызылорда облыстық білім басқармасының, Сырдария аудандық білім бөлімінің "№130 Абай атындағы орта мектеп" КММ-нің “Қызықты математика” үйірмесінің жетекшісі

ҚЫЗЫҚТЫ МАТЕМАТИКА ҮЙІРМЕСІНІҢ МАҚСАТЫ МЕН МІНДЕТТЕРІ

Қазіргі білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру және олардың шығармашылық қабілеттерін дамыту. Осы бағытта математиканың алатын орны ерекше. Математика – тек есеп шығару пәні ғана емес, ол адамның ойлау жүйесін дамытатын, өмірлік мәселелерді шешуге үйрететін ғылым.

Сабақ барысында оқушыға бағдарламалық материалдар ұсынылса, үйірме жұмысы арқылы оның пәнге деген қызығушылығын арттыруға, қабілетін дамытуға мүмкіндік туады. Әсіресе «Қызықты математика» үйірмесі оқушылардың логикалық ойлауын жетілдіріп, математиканы қызығушылықпен меңгеруіне ықпал етеді.

Математикалық үйірменің негізгі мақсаты – оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыру және олардың интеллектуалдық қабілеттерін дамыту.

Үйірменің негізгі міндеттері:
- математикалық білімді тереңдету;
- логикалық ойлау қабілетін дамыту;
- шығармашылық тапсырмалар арқылы оқушы белсенділігін арттыру;
- дарынды оқушыларды анықтау;
- олимпиада мен түрлі байқауларға дайындау;
- математикалық сауаттылықты қалыптастыру.

Үйірме жұмысы оқушылардың өз бетінше ойлауына, дәлелдеу дағдыларын қалыптастыруға және математиканы өмірмен байланыстыра білуіне мүмкіндік береді.

Үйірме жұмысының ерекшеліктері

Қызықты математика үйірмесінің басты ерекшелігі – оқушыны еркін ойлауға жетелеуінде. Мұнда дәстүрлі сабақтағыдай тек формула жаттау емес, түрлі логикалық есептер, математикалық ойындар, ребустар, басқатырғыштар қолданылады.

Мысалы:
- логикалық есептер;
- сиқырлы шаршылар;
- математикалық жұмбақтар;
- танымдық ойындар;
- математикалық викториналар;
- интеллектуалдық сайыстар.

Осындай тапсырмалар оқушының пәнге деген ынтасын оятып, сабаққа белсенді қатысуына ықпал етеді.

Логикалық ойлауды дамытудағы маңызы

Логикалық ойлау – математиканың негізі. Логикалық ойлау қабілеті дамыған оқушы:
- мәселені жылдам шешеді;
- талдау жасай алады;
- дәлелді пікір айтады;
- өмірлік жағдайларда тиімді шешім қабылдайды.

Үйірме барысында берілетін қызықты тапсырмалар оқушының:
- салыстыру;
- талдау;
- жинақтау;
- қорытынды жасау қабілеттерін дамытады.

Мысалы, төмендегі қарапайым логикалық тапсырма оқушының ойлау жылдамдығын арттырады:

«Үш дос – Айдос, Нұржан және Самат жарысқа қатысты. Айдос Саматтан кейін келді, ал Нұржан бірінші болмады. Кім бірінші келді?»

Осындай тапсырмалар арқылы оқушы тек есеп шығарып қана қоймай, логикалық пайымдауды үйренеді.

Математикалық ойындардың тиімділігі

Үйірме жұмысында ойын элементтерін қолдану өте маңызды. Себебі ойын – баланың табиғи әрекеті. Ойын арқылы оқушы:
- еркін ойланады;
- өз қабілетін көрсетеді;
- ұжыммен жұмыс істеуге үйренеді.

Математикалық ойындардың түрлері:
- «Кім жылдам?»;
- «Ойлан, тап!»;
- «Математикалық эстафета»;
- «XXI ғасыр көшбасшысы»;
- «Білім биржасы».

Осындай сайыстар оқушылардың қызығушылығын арттырып қана қоймай, олардың шапшаңдық пен тапқырлық қасиеттерін дамытады.

Дарынды оқушылармен жұмыс

Қызықты математика үйірмесі – дарынды оқушыларды анықтаудың тиімді жолдарының бірі. Үйірме барысында қабілетті оқушылар күрделі тапсырмалар орындап, ғылыми жобаларға, олимпиадаларға қатысуға дайындалады.

Дарынды оқушымен жұмыс барысында:

- жеке тапсырмалар беріледі;
- зерттеу жұмыстары ұйымдастырылады;
- математикалық жобалар жасалады;
- олимпиадалық есептер талданады.

Бұл оқушының өзіндік ізденісін қалыптастырып, білім сапасының артуына ықпал етеді.

Үйірме жетекшісінің рөлі

Үйірме жұмысының нәтижелі болуы жетекшінің кәсіби шеберлігіне байланысты. Үйірме жетекшісі:

- оқушылардың қызығушылығын оята білуі;
- шығармашылық тапсырмалар дайындауы;
- әр баланың қабілетін ескеруі;
- қолайлы психологиялық орта қалыптастыруы қажет.

Мұғалім тек білім беруші емес, бағыттаушы және ынталандырушы тұлға болуы тиіс.

Қазіргі технологияларды қолдану

Бүгінгі таңда үйірме жұмыстарында цифрлық технологияларды қолданудың маңызы зор. Интерактивті тапсырмалар, онлайн викториналар, математикалық платформалар оқушылардың қызығушылығын арттырады.

Мысалы:

- интерактивті тақта;
- Kahoot платформасы;
- Quizizz бағдарламасы;
- математикалық мобильді қосымшалар.

Бұл құралдар оқушының белсенділігін арттырып, білімді тиімді меңгеруге көмектеседі.

Қорытынды

Қорыта айтқанда, «Қызықты математика» үйірмесі – оқушылардың логикалық ойлауын, шығармашылық қабілетін және математикалық сауаттылығын дамытатын маңызды білім беру алаңы. Үйірме арқылы оқушы математиканы қызығушылықпен меңгеріп, өз қабілетін шыңдайды.

Қазіргі қоғамға жан-жақты ойлайтын, жылдам шешім қабылдайтын, білімді тұлғалар қажет. Осындай тұлғаны қалыптастыруда математикалық үйірменің орны ерекше.

Аманова Гүлімай Батырханқызы
Қызылорда облыстық білім басқармасының Сырдария аудандық білім бөлімінің
«№130 Абай атындағы орта мектеп» КММ-нің педагог-психологы

БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМЫНДАҒЫ ПЕДАГОГ-ПСИХОЛОГТЫҢ РӨЛІ ЖӘНЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ САУЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Қазіргі қоғамдағы әлеуметтік, технологиялық және ақпараттық өзгерістер білім беру жүйесіне жаңа талаптар қоюда. Бүгінгі оқушы тек білім алып қана қоймай, психологиялық тұрғыдан тұрақты, өз ойын еркін жеткізе алатын, қоғаммен тиімді қарым-қатынас жасайтын тұлға ретінде қалыптасуы қажет. Осы бағытта білім беру ұйымындағы педагог-психолог маманының рөлі ерекше.

Педагог-психолог – оқушылардың психологиялық ерекшеліктерін зерттеп, олардың тұлғалық дамуына, әлеуметтік бейімделуіне және эмоционалдық саулығына кәсіби қолдау көрсететін маман. Оның жұмысы тек оқушымен ғана емес, ата-аналармен, мұғалімдермен және жалпы білім беру ортасымен тығыз байланысты.

Педагог-психолог қызметінің негізгі бағыттары

Мектептегі психологиялық қызмет бірнеше маңызды бағыттардан тұрады. Әр бағыт оқушының жан-жақты дамуына ықпал етеді.

1. Психодиагностикалық жұмыс

Психодиагностика – оқушының психологиялық жағдайын, танымдық қабілетін, мінез ерекшеліктерін анықтауға бағытталған жұмыс түрі. Бұл бағытта педагог-психолог әртүрлі сауалнамалар, тесттер, бақылау және әңгімелесу әдістерін қолданады.

Психодиагностикалық жұмыстардың мақсаты:

- оқушының жеке ерекшеліктерін анықтау;
- оқу мотивациясын зерттеу;
- эмоционалдық күйін бақылау;
- мінез-құлықтағы өзгерістерді ерте анықтау.

Уақытылы жүргізілген диагностика түрлі психологиялық қиындықтардың алдын алуға мүмкіндік береді.

2. Түзету-дамыту жұмыстары

Педагог-психолог анықталған мәселелер бойынша түзету және дамыту сабақтарын ұйымдастырады. Бұл жұмыстар:

- мазасыздықты төмендету;
- қарым-қатынас дағдыларын дамыту;
- өзін-өзі бағалауды қалыптастыру;
- агрессивті мінез-құлықтың алдын алу бағыттарында жүргізіледі.

Түзету сабақтары көбіне тренинг, ойын терапиясы, арт-терапия, релаксациялық жаттығулар арқылы жүзеге асады.

3. Психологиялық кеңес беру

Кеңес беру – психолог жұмысының маңызды бөлігі. Оқушылар, ата-аналар және мұғалімдер түрлі мәселелер бойынша маманнан көмек сұрай алады.

Мысалы:

- оқу үлгерімінің төмендеуі;
- сыныптағы бейімделу қиындығы;
- отбасылық мәселелер;
- жасөспірім кезеңіндегі эмоционалдық өзгерістер;
- мамандық таңдауға қатысты сұрақтар.

Кәсіби кеңес беру тұлғаның өз мәселесін түсініп, тиімді шешім қабылдауына көмектеседі.

4. Психологиялық алдын алу жұмыстары

Алдын алу жұмыстары психологиялық қиындықтардың туындауына жол бермеуге бағытталады. Әсіресе қазіргі таңда буллинг, интернетке тәуелділік, эмоционалдық күйзеліс сияқты мәселелердің алдын алу маңызды.

Психолог мектепте:

- тренингтер;
- семинарлар;
- психологиялық акциялар;
- ақпараттық кездесулер ұйымдастырады.

Бұл жұмыстар оқушылардың психологиялық мәдениетін қалыптастырады.

Оқушылардың психологиялық саулығы – маңызды мәселе

Психологиялық саулық – адамның өз эмоциясын басқара алуы, қоғаммен үйлесімді қарым-қатынас орнатуы және өмірлік қиындықтарға төтеп беру қабілеті.

Қазіргі оқушылар арасында:

- күйзеліс;
- жалғыздық сезімі;
- сенімсіздік;
- эмоционалдық шаршау жиі кездеседі.

Оған әлеуметтік желілердің әсері, ата-ананың уақыт тапшылығы, оқу жүктемесінің артуы себеп болуы мүмкін. Сондықтан мектеп психологының қолдауы аса қажет.

Психологиялық саулықты сақтау үшін:

- сенімді орта қалыптастыру;
- баланың пікірін тыңдау;
- жетістігін қолдау;
- эмоционалдық интеллектіні дамыту маңызды.

Ата-анамен бірлескен жұмыстың маңызы

Баланың толыққанды дамуы отбасы мен мектептің өзара байланысына тәуелді. Кей жағдайда ата-аналар баланың психологиялық ерекшеліктерін ескере бермейді немесе мәселені уақытында байқамайды.

Педагог-психолог ата-аналарға:

- бала тәрбиесі бойынша кеңес береді;
- жас ерекшелік психологиясын түсіндіреді;
- балаға эмоционалдық қолдау көрсету жолдарын ұсынады.

Ата-анамен серіктестік қарым-қатынас орнату – тиімді психологиялық қызметтің басты шарттарының бірі.

Мұғалім мен психологтың өзара әрекеттестігі

Мектептегі қолайлы психологиялық ахуалды қалыптастыруда мұғалім мен психологтың бірлескен жұмысы ерекше рөл атқарады. Мұғалім оқушының күнделікті мінез-құлқын бақыласа, психолог оның ішкі эмоционалдық жағдайын зерттейді.

Бірлескен жұмыс нәтижесінде:

- оқушыға жеке қолдау көрсетіледі;
- қиын балалармен тиімді жұмыс жүргізіледі;
- сыныптағы қарым-қатынас жақсарады;
- оқушының оқу мотивациясы артады.

Психолог мұғалімдерге кәсіби күйзелістің алдын алу бойынша да қолдау көрсетуі қажет.

Қорытынды

Қазіргі білім беру жүйесінде педагог-психолог маманының орны ерекше. Ол – оқушының психологиялық саулығын сақтауға, тұлғалық дамуына және әлеуметтік бейімделуіне ықпал ететін маман. Психологиялық қызметтің сапалы ұйымдастырылуы мектептегі білім беру үдерісінің тиімділігін арттырады.

Оқушының жан дүниесін түсіну, оған қолдау көрсету және сенімді қарым-қатынас орнату – педагог-психолог жұмысының басты мақсаты. Сондықтан қоғамда бұл мамандықтың маңыздылығы күн сайын артып келеді.

Ошурова Махирям Насировна
Математика пәні мұғалімі
Алматы қаласы Білім басқармасының
«№156 жалпы білім беретін мектеп» коммуналдық мемлекеттік мекемесі

МАТЕМАТИКА ПӘНІНЕ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЕКТТІ ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУ

Аннотация. Мақалада математика пәнін оқыту үдерісінде жасанды интеллект мүмкіндіктерін тиімді пайдалану жолдары тіл мүкістігі бар балаларға арналған арнайы білім беру жағдайында ғылыми-публицистикалық тұрғыда жан-жақты қарастырылады. Автор білім алушылардың танымдық белсенділігін арттыру, олардың сөйлеу дағдыларындағы шектеулерді ескере отырып математикалық ұғымдарды меңгерту, сондай-ақ цифрлық технологиялар негізінде жеке білім беру траекториясын қалыптастыру мәселелеріне терең талдау жасайды. Мақалада заманауи педагогикалық тәсілдер мен инновациялық құралдарды кіріктіру арқылы оқыту сапасын арттырудың тиімді жолдары ұсынылады. Жасанды интеллекттің оқытудағы бейімдеушілік, визуализация, кері байланыс беру мүмкіндіктері ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушылар үшін маңызды құрал екендігі негізделеді. Сонымен бірге арнайы мектеп-интернат жағдайында мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін дамыту қажеттілігі мен цифрлық сауаттылықтың маңызы айқындалады.

Кілт сөздер: жасанды интеллект, математика, арнайы білім беру, тіл мүкістігі, бейімделген оқыту, цифрлық технология, педагогикалық инновация, инклюзивті білім беру.

Қазіргі білім беру кеңістігінің қарқынды цифрлануы оқыту мазмұны мен әдістерінің түбегейлі өзгеруіне ықпал етіп отырғаны анық, бұл өзгерістердің өзегі ретінде жасанды интеллект технологияларының білім беру саласына енгізілуі ерекше мәнге ие болып отыр, себебі ол оқыту процесін дараландыруға, оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескеруге және олардың білім алу мүмкіндіктерін кеңейтуге жағдай жасайды. Тіл мүкістігі бар балаларға арналған арнайы мектеп-интернат жағдайында математика пәнін оқытуда кездесетін қиындықтар тек мазмұндық деңгейде ғана емес, сонымен қатар коммуникативтік кедергілермен де байланысты екендігі белгілі, сондықтан мұндай ортада жасанды интеллектті тиімді қолдану оқыту сапасын арттырудың маңызды факторы ретінде қарастырылуы тиіс. Математика пәні абстрактілі ұғымдарға негізделгендіктен, тілдік қиындықтары бар оқушылар үшін оны меңгеру күрделі процесс болып табылады, ал жасанды интеллект құралдары арқылы

визуализация, анимация және интерактивті тапсырмалар ұсыну бұл қиындықтарды едәуір жеңілдетуге мүмкіндік береді. Мұғалім үшін бұл тек қосымша құрал ғана емес, сонымен бірге оқыту стратегиясын қайта қарастыруға мүмкіндік беретін инновациялық ресурс болып саналады. Жасанды интеллект көмегімен оқушылардың білім деңгейін үнемі бақылап, олардың әлсіз тұстарын анықтап, сол бағытта жеке тапсырмалар беру арқылы оқу үдерісінің тиімділігі артады. Мұндай тәсіл оқушылардың өзіндік жұмыс істеу дағдыларын қалыптастырып қана қоймай, олардың оқу мотивациясын арттыруға ықпал етеді. Әсіресе тіл мүкістігі бар балалар үшін визуалды және интерактивті мазмұн ақпаратты қабылдауды жеңілдетіп, олардың математикалық ойлау қабілетін дамытуға көмектеседі. Сонымен бірге жасанды интеллект жүйелері оқушылардың жауаптарын талдап, қателерін нақты көрсетіп, түзету жолдарын ұсыну арқылы жедел кері байланыс береді. Бұл өз кезегінде оқушының біліміндегі олқылықтарды уақытында түзетуге мүмкіндік береді. Осындай кешенді мүмкіндіктерді тиімді пайдалану арнайы мектеп-интернат жағдайында білім сапасын арттырудың маңызды бағыты болып табылады.

Жасанды интеллектті математика сабақтарында қолдану тек технологиялық жаңашылдық ретінде ғана емес, педагогикалық тұрғыдан негізделген әдіс ретінде қарастырылуы қажет, себебі оның тиімділігі мұғалімнің оны қаншалықты орынды және мақсатты қолдана алуына байланысты болады. Тіл мүкістігі бар балалармен жұмыс істейтін мұғалімдер үшін оқыту әдістерін бейімдеу аса маңызды, өйткені әрбір оқушының қабылдау ерекшеліктері әртүрлі деңгейде көрінеді және бұл жағдай оқыту үдерісін жеке даралауды талап етеді. Жасанды интеллект негізіндегі платформалар әр оқушының оқу қарқынын, қателерін және жетістіктерін талдай отырып, жеке оқу бағдарламасын ұсынуға мүмкіндік береді, бұл өз кезегінде оқушылардың білімді меңгеру сапасын арттырады. Мұндай жүйелердің көмегімен күрделі математикалық ұғымдарды қарапайым әрі түсінікті түрде жеткізуге болады, өйткені олар визуалды модельдер мен интерактивті элементтерді кеңінен қолданады. Бұл әсіресе сөйлеу қабілеті шектеулі оқушылар үшін маңызды, себебі олар ақпаратты көбінесе көру арқылы жақсы қабылдайды. Сонымен қатар жасанды интеллект құралдары оқушылардың логикалық ойлауын дамытуға бағытталған тапсырмаларды автоматты түрде құрастырып, олардың деңгейіне сәйкес келетін жаттығуларды ұсына алады. Бұл мұғалімнің уақытын үнемдеп қана қоймай, оқу процесінің сапасын арттыруға мүмкіндік береді. Оқушылардың белсенді қатысуын қамтамасыз ету үшін ойын элементтерін енгізу де маңызды рөл атқарады, ал жасанды интеллект мұндай мүмкіндіктерді кеңінен ұсынады. Мұндай тәсілдер оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, олардың оқу мотивациясын күшейтеді. Сонымен бірге мұғалім оқыту нәтижелерін нақты деректер негізінде талдай отырып, өз жұмысын жетілдіре алады. Бұл педагогикалық қызметтің сапасын жаңа деңгейге көтеруге ықпал етеді.

Арнайы мектеп-интернат жағдайында жасанды интеллектті енгізу тек техникалық мәселе ғана емес, сонымен бірге әдістемелік және психологиялық тұрғыдан да жан-жақты дайындықты талап етеді, өйткені мұндай ортада білім алушылардың ерекшеліктері ерекше назарды қажет етеді. Тіл мүкістігі бар балалардың сөйлеу қабілетін дамыту математика сабағында да маңызды орын алады, сондықтан жасанды интеллект құралдарын қолдану кезінде олардың тілдік дағдыларын дамытуға бағытталған элементтерді де ескеру қажет. Мысалы, математикалық тапсырмаларды орындау барысында оқушыларға қысқа әрі түсінікті нұсқаулар беру, визуалды белгілерді пайдалану және дыбыстық сүйемелдеуді енгізу арқылы олардың ақпаратты қабылдауын жеңілдетуге болады. Бұл тәсілдер оқушылардың өзіне деген сенімділігін арттырып, олардың оқу процесіне белсенді қатысуына ықпал етеді. Сонымен бірге жасанды интеллект негізіндегі жүйелер оқушылардың эмоциялық жағдайын да ескере отырып, тапсырмалардың күрделілік деңгейін реттей алады, бұл олардың шамадан тыс жүктемеден сақталуына мүмкіндік береді. Мұндай бейімделген оқыту тәсілі әр оқушының жеке ерекшеліктерін ескеруге мүмкіндік береді және бұл арнайы білім беру жағдайында ерекше маңызды болып табылады. Мұғалім үшін бұл құралдар оқыту процесін басқаруды

жеңілдетіп, оның кәсіби қызметін тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Сонымен қатар цифрлық технологияларды қолдану мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін арттыруды талап етеді, себебі жаңа құралдарды тиімді пайдалану үшін арнайы дайындық қажет. Бұл бағытта педагогтардың біліктілігін арттыру курстары мен тәжірибе алмасу алаңдарының маңызы зор. Осындай кешенді шаралар арқылы ғана жасанды интеллект мүмкіндіктерін толыққанды пайдалану қамтамасыз етіледі.

Жасанды интеллектті қолдану барысында туындайтын этикалық және педагогикалық мәселелер де назардан тыс қалмауы тиіс, өйткені технологияларды шектен тыс пайдалану оқушылардың дербес ойлау қабілетіне кері әсер етуі мүмкін. Сондықтан мұғалім жасанды интеллектті көмекші құрал ретінде пайдаланып, оқушылардың өз бетінше ойлауына жағдай жасауы қажет. Бұл әсіресе математика пәнінде маңызды, себебі бұл пән логикалық ойлауды, талдау және қорытынды жасау қабілеттерін дамытуды талап етеді. Жасанды интеллект жүйелері дайын жауаптарды ұсынумен шектелмей, оқушыларды ойлануға жетелейтін тапсырмалар ұсынуы тиіс. Мұндай тәсіл оқушылардың сыни ойлау қабілетін дамытуға ықпал етеді. Сонымен бірге дербес деректерді қорғау мәселесі де маңызды, өйткені оқушылардың оқу нәтижелері мен жеке мәліметтері қауіпсіз сақталуы тиіс. Бұл бағытта білім беру ұйымдары арнайы қауіпсіздік шараларын қабылдауы қажет. Жасанды интеллектті енгізу барысында ата-аналардың да рөлі маңызды, өйткені олар балалардың оқу процесіне қатысып, олардың жетістіктерін бақылап отыруы тиіс. Бұл оқыту процесінің ашықтығын қамтамасыз етеді. Сонымен бірге мұғалім мен ата-ана арасындағы ынтымақтастық оқушының дамуына оң әсер етеді. Осындай кешенді көзқарас арқылы ғана жасанды интеллектті білім беру үдерісінде тиімді қолдануға болады. Бұл өз кезегінде оқыту сапасын арттырып, оқушылардың білім деңгейін жаңа деңгейге көтеруге мүмкіндік береді.

Қорытындылай келе, математика пәнін оқытуда жасанды интеллектті тиімді пайдалану тіл мүкістігі бар балаларға арналған арнайы мектеп-интернат жағдайында білім беру сапасын арттырудың маңызды бағыты болып табылады, себебі ол оқыту процесін дараландыруға, оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға және олардың жеке ерекшеліктерін ескеруге мүмкіндік береді. Бұл технологиялар мұғалімнің кәсіби қызметін жеңілдетіп қана қоймай, оның педагогикалық шеберлігін жаңа деңгейге көтеруге ықпал етеді. Сонымен бірге оқушылардың оқу мотивациясын арттырып, олардың математикалық ойлау қабілетін дамытуға жағдай жасайды. Жасанды интеллект мүмкіндіктерін тиімді пайдалану үшін мұғалімдердің цифрлық сауаттылығын арттыру, әдістемелік қолдау көрсету және заманауи құралдарды енгізу қажет. Бұл бағытта жүйелі жұмыс жүргізу білім беру сапасын арттырудың кепілі болып табылады. Арнайы білім беру жағдайында мұндай технологияларды енгізу ерекше маңызға ие, өйткені ол әр оқушының толыққанды білім алуына мүмкіндік береді. Осылайша жасанды интеллект білім беру жүйесінің ажырамас бөлігіне айналып, оның дамуына жаңа серпін береді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қожахметова К. Ж. Жасанды интеллект және білім беру үдерісі. – Қарағанды: Medet Group, 2023. – 168 б.

2. Омарова Р. Б. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды оқытудағы цифрлық технологиялар. – Астана: Дарын, 2022. – 186 б.

3. Назарбаев Зияткерлік мектептері ДББҰ. Цифрлық білім беру ресурстарын оқу үдерісінде қолдану бойынша әдістемелік ұсынымдар. – Астана, 2021. – 98 б.

4. Ахметова Б. Р. Математиканы оқытудағы инновациялық педагогикалық тәсілдер. – Алматы: Білім, 2016. – 170 б.

5. Төлегенова Н. Қ. Ерекше білім беру қажеттілігі бар оқушылардың танымдық белсенділігін дамыту жолдары. – Түркістан: Тұран, 2022. – 158 б

Кененбай Әлия Аманкелдіқызы
Учитель русского языка и литературы
КГУ «Средняя школа №158» отдела образования по Шиелийскому району управления образования Кызылординской области»

ИННОВАЦИОННЫЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОБУЧЕНИЮ РУССКОМУ ЯЗЫКУ И ЛИТЕРАТУРЕ НА ОСНОВЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА

Аннотация. В статье рассматривается трансформация преподавания русского языка и литературы в условиях стремительного развития цифровых технологий и внедрения инструментов искусственного интеллекта в образовательный процесс. Осмысливается необходимость сохранения методических традиций при одновременной адаптации инновационных подходов, способных повысить качество обучения, индивидуализировать образовательные траектории учащихся и усилить их познавательную активность. Особое внимание уделяется анализу практико-ориентированных методов применения искусственного интеллекта на уроках русского языка и литературы, включая автоматизированную проверку письменных работ, генерацию учебных заданий, адаптивные образовательные среды и цифровые ассистенты. Делается акцент на педагогической ответственности учителя в условиях технологизации образования и необходимости формирования критического мышления у обучающихся при работе с цифровыми ресурсами.

Ключевые слова: искусственный интеллект, преподавание русского языка, литература, цифровые технологии, образовательные инновации, адаптивное обучение, педагогика, методика преподавания, критическое мышление, цифровая грамотность.

Современное образовательное пространство переживает этап глубокой трансформации, обусловленной активным внедрением цифровых технологий, среди которых особое место занимает искусственный интеллект как инструмент, способный существенно изменить подходы к обучению гуманитарным дисциплинам. Преподавание русского языка и литературы традиционно основывается на принципах текстоцентричности, культурологического подхода и развития речевых компетенций учащихся, что требует особой деликатности при интеграции инновационных технологий в образовательный процесс. В данной связи возникает необходимость не только адаптации новых цифровых инструментов, но и переосмысления роли учителя как медиатора между знанием и обучающимся, способного грамотно сочетать традиционные методики с возможностями искусственного интеллекта. Следует учитывать, что без осмысленного подхода внедрение технологий может привести к формализации обучения и снижению уровня самостоятельного мышления учащихся, что противоречит целям гуманитарного образования. Именно поэтому вопрос баланса между традициями и инновациями приобретает особую актуальность и требует комплексного научно-педагогического осмысления.

Одним из ключевых направлений применения искусственного интеллекта в преподавании русского языка является автоматизация проверки письменных работ учащихся, что позволяет существенно сократить временные затраты учителя и сосредоточиться на содержательной стороне обучения. Современные цифровые платформы способны анализировать орфографические, пунктуационные и грамматические ошибки, предоставляя учащимся развернутую обратную связь, что способствует формированию навыков самоконтроля и рефлексии. В практической деятельности учителя это может реализовываться через использование специализированных сервисов, которые позволяют не только проверять сочинения, но и предлагать рекомендации по улучшению структуры текста, логики изложения и стилистической выразительности. Однако важно понимать, что автоматизированная проверка не может полностью заменить экспертную оценку учителя, поскольку анализ художественного текста требует учета контекста, авторского замысла и индивидуального стиля учащегося. В этой связи целесообразно использовать искусственный интеллект как вспомогательный инструмент, который дополняет, но не подменяет профессиональную деятельность педагога.

Не менее значимым направлением является использование генеративных моделей искусственного интеллекта для создания учебных материалов, что открывает новые возможности для дифференциации и индивидуализации обучения. Учитель может оперативно разрабатывать задания различного уровня сложности, адаптированные под конкретные образовательные потребности учащихся, включая упражнения на развитие орфографической зоркости, анализ художественного текста, написание эссе и интерпретацию литературных произведений. Практика показывает, что использование таких инструментов позволяет значительно расширить арсенал методических средств, обеспечивая разнообразие форм работы на уроке и повышая мотивацию обучающихся. Например, при изучении произведений классической литературы можно использовать искусственный интеллект для генерации альтернативных финалов, создания диалогов между персонажами или моделирования историко-культурного контекста, что способствует более глубокому пониманию текста. При этом учитель должен осуществлять тщательный отбор и корректировку сгенерированных материалов, поскольку автоматические системы могут допускать фактические и интерпретационные ошибки.

В контексте преподавания литературы особое значение приобретает возможность использования искусственного интеллекта для анализа художественных текстов, включая выявление ключевых тем, мотивов и образов, что может служить основой для организации дискуссий и аналитической работы на уроке. Такие инструменты позволяют визуализировать структуру произведения, выделять смысловые акценты и предлагать различные интерпретации, что способствует развитию критического мышления учащихся. В практической деятельности это может реализовываться через коллективный анализ текста с использованием цифровых платформ, где учащиеся могут сравнивать свои интерпретации с результатами, предложенными системой, и обсуждать расхождения. Подобный подход стимулирует активное участие обучающихся в образовательном процессе и формирует навыки аргументации и доказательного мышления. Важно отметить, что роль учителя в данном случае заключается в координации обсуждения и корректировке возможных искажений, возникающих при автоматическом анализе текста.

Особого внимания заслуживает применение адаптивных образовательных систем, основанных на алгоритмах искусственного интеллекта, которые позволяют выстраивать индивидуальные образовательные траектории учащихся с учетом их уровня подготовки, темпа усвоения материала и личностных особенностей. Такие системы способны анализировать результаты выполнения заданий и предлагать оптимальные пути дальнейшего обучения, что особенно актуально в условиях дифференцированного подхода. В практике преподавания русского языка это может проявляться в подборе упражнений на закрепление грамматических правил, развитии навыков письменной речи и подготовке к итоговой

аттестации. Использование адаптивных платформ позволяет учителю более точно диагностировать пробелы в знаниях учащихся и своевременно корректировать образовательный процесс. При этом необходимо учитывать, что чрезмерная зависимость от цифровых систем может привести к снижению роли живого общения и педагогического взаимодействия, что является неотъемлемой частью гуманитарного образования.

Важным аспектом внедрения искусственного интеллекта в образовательный процесс является формирование у учащихся цифровой грамотности и критического отношения к информации, получаемой из автоматизированных источников. Учитель русского языка и литературы, как носитель культурных и языковых норм, играет ключевую роль в развитии у обучающихся способности анализировать и оценивать тексты, созданные с использованием искусственного интеллекта. Практика показывает, что учащиеся часто воспринимают сгенерированные тексты как достоверные и не подвергают их критическому осмыслению, что требует целенаправленной педагогической работы. В этой связи целесообразно включать в образовательный процесс задания, направленные на выявление ошибок и неточностей в текстах, созданных искусственным интеллектом, а также на сравнение их с авторскими произведениями. Такой подход способствует развитию аналитического мышления и формированию навыков осознанного использования цифровых ресурсов.

Наряду с преимуществами, внедрение искусственного интеллекта в преподавание русского языка и литературы сопряжено с рядом рисков, среди которых следует выделить возможность снижения уровня самостоятельности учащихся, формирование зависимости от цифровых инструментов и утрату навыков глубокого чтения и анализа текста. В условиях доступности автоматизированных систем генерации текстов возникает опасность подмены творческой деятельности учащихся механическим использованием готовых решений, что негативно сказывается на развитии их речевых и мыслительных способностей. В этой связи особую значимость приобретает разработка методических подходов, направленных на предотвращение подобных рисков, включая использование искусственного интеллекта в качестве инструмента для поддержки, а не замещения учебной деятельности. Учитель должен формировать у учащихся понимание границ применения цифровых технологий и стимулировать их к самостоятельному поиску и осмыслению информации.

Таким образом, интеграция искусственного интеллекта в преподавание русского языка и литературы представляет собой сложный и многогранный процесс, требующий взвешенного подхода и глубокого педагогического осмысления. С одной стороны, новые технологии открывают широкие возможности для повышения эффективности обучения, индивидуализации образовательного процесса и развития познавательной активности учащихся. С другой стороны, их использование должно осуществляться с учетом специфики гуманитарного образования и необходимости сохранения традиционных ценностей, связанных с развитием речи, мышления и культурной идентичности. В этой связи ключевая роль принадлежит учителю, который выступает не только как транслятор знаний, но и как организатор образовательного процесса, способный гармонично сочетать традиции и инновации в условиях цифровой эпохи.

Использованная литература

1. Андасбаева, У. М. Расширение возможностей образования: повышение эффективности изучения русского языка и литературы в школах за счет интеграции искусственного интеллекта / У. М. Андасбаева. — Текст: непосредственный // Молодой ученый. — 2023. — № 34 (481). — С. 143-145.

2. Кривых С. В. «Партнерство в образовании: новый взгляд на взаимодействие учителя и ученика», 2020.

3. Еременко А.Ю. традиции и современность: уроки русского языка, литературы и занятия внеурочной деятельности с использованием искусственного интеллекта (из опыта работы)// Кочевое образование: актуальные вопросы, достижения и перспективы развития. – 2025. DOI 10.24412^-37296-2025-1-36-38

Майлыбаева Айгуль Баймурзаевна
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-сарапшы
Таутүрген негізгі орта мектебі
Алматы облысы Еңбекшіқазақ ауданы Таутүрген ауылы

«ОЮ ОЙҒАННЫҢ ОЙЫ ҰШҚЫР»

Мектеп:	«Таутүрген негізгі орта мектебі» КММ	
Педагогтің Т.А.Ә.	Майлыбаева А.Б.	
Күні:		
Сынып: 2	Қатысушылар саны:	Қатыспағандар саны:
Сабақ тақырыбы:	«Ою ойғанның ойы ұшқыр»	
Сабақтың мақсаты:	Қазақтың ою - өрнегінің шығу тарихы жайында жалпы түсінік беру ою-өрнек түрлерімен таныстыру; Халқымыздың салт дәстүріне, қолөнеріне терең үңілдіріп, ой – өрісін дамыту; Ұлттық ою-өрнек үлгілерін орынды қолдана білуге үйрету.	
Құндылық	Бірлік пен ынтымақ.	
Апта дәйексөзі	Жұмыла көтерген жүк жеңіл.	

Сабақ барысы

Сабақтың кезеңі/ уақыт	**Педагогтің әрекеті**	**Оқушының әрекеті**	**Ресурстар**
Сабақтың басы	**Сәлемдесу. Психологиялық ахуал қалыптастыру. Тақырыпты ашу.** Пазлды құрастыру арқылы сабақ тақырыбын ашу. - Не құрастырдыңдар? - Ою-өрнек - Ендеше бүгінгі тәрбие сағатымыз ұлттық құндылықтың бірі ою- өрнек жайлы болмақ. «Ою ойғанның ойы ұшқыр» тақырыбында тәрбие сағатын өтеміз. Мақсатымен таныстыру: Қазақтың ою - өрнегінің шығу тарихы жайында жалпы түсінік беру; - ою - өрнек түрлерімен таныстыру; - ұлттық ою - өрнек үлгілерін орынды қолдана білуге үйрету.	Оқушылар гүлді таңдай отырып жылы лебіздерін оқиды. Оқушылар пазлдарды құрастырады. Оқушылар бейнежазбаны көреді.	Пазл
Сабақтың ортасы	**1. Ою-өрнектің шығу тарихы жайлы бейнежазба.** Ою-өрнек сөзі қосарлана айтылып, латынның «орнамент» деген ұғымын білдіреді. Оның мағынасы – «сәндеу»,		

	«әсемдеу». Сәндеу мен әсемдеу – өнердің бір түрі. Яғни хайуанаттар, жан-жануарлар, өсімдік белгілері мен мүшелері немесе геометриялық фигуралар іспеттес элементтердің ырғақты қайталанып, симметриялы орналасқан көркем құрылымын ою деп атаймыз. Ою белгілі бір затты ою (тас, темір, ағаш), кесу (ағаш, сүйек), тілу (былғары, теріі), қию (қағаз) арқылы жасалады. Сонымен қатар қиылған оюды екінші бір затқа жапсырып, желімдеп әшекейлейді, әсемдейді, түрлендіреді. Ою-өрнектер күнделікті тұрмыста үй жиһаздарын, сырмақ, текемет, көрпеше, сандық, аяқ киім, киім-кешек және қабырғаларды безендіруге кеңінен қолданылады. Ою-өрнектің төрт түрі бар: – өсімдік тектес; – геометриялық; – аспан әлеміне байланысты; – жануарлар әлеміне байланысты. Ою-өрнек композициялық құрылымына қарай үшке бөлінеді: – жиектік өрнектер – жолақ түріндегі ою-өрнектер; – гүлді өрнектер – шеңбер түріндегі ою-өрнектер; – торлы ою-өрнектер – заттың бетін тұтас жауып тұратын өрнектер. ***Ою*** дегеніміз – бұйымға түсірілген өрнекті кесу арқылы жасау. Ал ***композиция*** дегеніміз – өрнекті бұйымның бетіне реттеп орналастыру, жүйелеу. Ою-өрнекте бір элементтің қайталанып келуі ***ритм*** деп аталады. ***Симметрия*** – ою-өрнектің екі жағының тең болуы. Бұйымға салынатын ою-өрнек бояуларының бір-бірімен үйлесіп, жарасым табуы ***колорит*** деп аталады. Ертеде халқымыз тұтынған заттарының бәрін оюмен әшекейлеп, безендірген. Мысалы: төсеніштер, ұлттық киімдер, үй мүліктері. Ою-өрнектерде халықтың дүниетанымы, қоршаған орта мен сұлулық туралы түсінігі бейнеленген. Қазақ ұлттық ою-өрнегінің бірнеше ондаған ғасырлық тарихы бар. Ол атадан балаға, ұрпақтан ұрпаққа мұра болып жалғасып, үнемі дамып келе жатқан өнер түрі. Қазақ халқының тұрмысында ағаштан жасалған бұйымдардың орны ерекше. Жазы-қысы пайдаланылатын «ағаш уықты, киіз туырлықты» киіз үй – киіз бен ағаштың күрделі үйлесімінен құралған ұлттық баспана. **Мұғалім сөзі:** Қазақ халқы ежелден бірлік пен ынтымақты жоғары бағалаған. **«Жұмыла көтерген жүк жеңіл»** деген нақыл сөз – татулық пен ауызбіршіліктің белгісі. Адамдар бір-біріне қолдау		Бейнежазба

	көрсетіп, ортақ іске бірге атсалысса, алынбайтын асу болмайды. Бұрын қазақ ауылындағы әйелдер де киіз басу, сырмақ сыру, текемет жасау сияқты жұмыстарды бірлесе атқарған. Олар ақылдасып, ән айтып отырып еңбек еткен. Осындай ауызбіршілік пен татулықтың арқасында әсем ою-өрнекпен безендірілген ұлттық бұйымдар дүниеге келген. **Көрініс: «Ою хан мен Жою хан» ертегісін сахналау.**	Ертегіні сахналайды. Ою түрлерін айтады.	
	2. Ою-өрнек түрлерімен таныстыру. «Арқар мүйіз», «Түйетабан», «Ботагөз», «Құсқанаты», «Күн»,«Төртқұлақ», «Су» өрнегі.	Оқушылар бейнежазбаны көреді. Бояу түстерінің мағынасын айтады.	
	3. Өрнектердің түстері мен бояулары туралы бейнежазба. **Ою - өрнектің бояулары.**	Оюларды сәйкестендіреді. Оюды қимылмен көрсетеді.	
	4. Ою - өрнекті композициялық құрылымына қарай сәйкестендіру.	Үлгі бойынша бастырып ояды, қатты қағазға желімдейді.	
Сергіту сәті	**5. Сергіту сәті «Оюлар» биі**	Сұрақтарға жауап береді.	Бейнежазба
	6. Шығармашылық жұмыс «Қошқармүйіз» оюын үлгі бойынша ою.		
Сабақтың соңы	**Қорытынды:** **7. «Оюды таңда?» ойыны** - Ою дегеніміз не? Бұйымға түсірілген өрнекті кесу арқылы жасау) - Қазақ оюының кең тараған түрі (Мүйіз оюы) - Қыз есімімен аталған өрнек (Ботакөз) - «Гүл» оюы нені бейнелейді? (Қуаныш) - Қай ою ұшуға байланысты? (Құсқанаты) - Түйетабан оюы нені білдіреді? (Төзімділік пен күшті) - Сынық мүйіз оюы қандай пішінге ұқсайды? (Сынған сызық) - Су өрнегі нені білдіреді? (Тазалықты, қозғалысты)	Оюды таңдау арқылы кері байланыс жасайды.	https://wordwall.net/resource/113064004 Бейнежазба https://youtu.be/H_79bjsDwDM?si=-u884aR23HoBrabl Оюлар үлгісі Ою-өрнекті ұяшықтар. Кері байланыс
	Кері байланыс «Оюлар» 		

Кеулімжаева Гауһар Бектібайқызы
Биология пәні мұғалімі
№8 орта мектеп КММ
Ақтөбе қаласы

БИОЛОГИЯ САБАҚТАРЫНДА STEAM ӘДІСІН ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ БОЛАШАҚ МАМАНДЫҚҚА БАҒЫТ БЕРУ

Аннотация: мақалада биология сабақтарында STEAM әдісін тиімді қолдану арқылы оқушылардың ғылыми-зерттеушілік құзыреттерін дамыту және болашақ мамандыққа бағдар беру мәселелері қарастырылады. STEAM (Science, Technology, Engineering, Art, Mathematics) тәсілінің биология пәніндегі пәнаралық интеграциясы, жобалық оқыту, цифрлық симуляциялар және деректерге негізделген талдау әдістері талданады. Сонымен қатар оқушылардың биологиялық білімін кәсіби бағдармен ұштастыру, биоэтикалық ойлау мен ғылыми жауапкершілікті қалыптастыру жолдары ғылыми тұрғыда негізделеді. Мақалада заманауи білім беру контекстінде мұғалімнің фасилитатор ретіндегі рөлі және оқушылардың жеке білім траекториясын дамыту мүмкіндіктері көрсетіледі.

Кілт сөздер: STEAM-білім беру, биологияны оқыту, кәсіби бағдар, зерттеушілік оқыту, жобалық әдіс, цифрлық биология, биоинформатика, деректерді талдау, биоэтика, пәнаралық интеграция.

Қазіргі білім беру жүйесінде биология пәні тек тірі ағзалардың құрылымы мен қызметін оқытумен шектелмей, оқушылардың ғылыми ойлауын, зерттеушілік қабілетін және болашақ кәсіби бағдарын қалыптастыратын стратегиялық пән ретінде қарастырылады. Осы тұрғыдан алғанда STEAM (Science, Technology, Engineering, Art, Mathematics) әдісі биологияны оқытудың мазмұнын кеңейтіп қана қоймай, оны өмірмен, технологиямен және нақты кәсіби салалармен тығыз байланыстыратын интегративті модель ретінде ерекше мәнге ие. STEAM тәсілі биология сабақтарын тәжірибелік, жобалық және зерттеушілік бағытқа көшіру арқылы оқушылардың болашақ мамандық таңдаудағы таным көкжиегін кеңейтеді.

STEAM әдісінің биологиядағы негізгі ерекшелігі – пәнаралық интеграция. Мысалы, жасуша биологиясын оқыту барысында оқушылар микроскопиялық құрылымдарды зерттеп қана қоймай, олардың 3D модельдерін құрастырады (инженерлік компонент), деректерді график түрінде талдайды (математика), биологиялық процестерді цифрлық симуляция арқылы бақылайды (технология) және визуалды презентациялар жасайды (өнер). Бұл тәсіл оқушының тек биологиялық білімін емес, кешенді аналитикалық және шығармашылық қабілеттерін дамытады.

STEAM негізіндегі биология сабақтары оқушыларды зерттеуші ретінде қалыптастыруға бағытталған. Әрбір тақырып проблемалық сұрақтар арқылы басталады: «Неліктен экожүйеде тепе-теңдік бұзылады?», «Генетикалық ақпарат қалай беріледі?» немесе «Адам ағзасында ферменттер қандай рөл атқарады?». Осындай сұрақтар оқушыларды гипотеза құруға, тәжірибе жоспарлауға және нәтижені талдауға итермелейді. Бұл ғылыми зерттеу циклі болашақ мамандықтарда қажет болатын логикалық және аналитикалық ойлау қабілеттерін дамытады.

Биология сабағында STEAM технологиясын қолдану кәсіби бағдар берудің тиімді құралы болып табылады. Себебі оқушылар нақты практикалық әрекеттер арқылы биолог, генетик, биотехнолог, дәрігер, эколог, фармацевт сияқты мамандықтардың негізін түсіне бастайды. Мысалы, ДНҚ моделін құрастыру арқылы генетика саласына қызығушылық артады, ал экожүйе моделін зерттеу экология және қоршаған ортаны қорғау мамандықтарына бағыттайды.

Цифрлық технологиялар STEAM әдісінің маңызды құрамдас бөлігі ретінде биологияны оқытуды жаңа деңгейге көтереді. Виртуалды зертханалар, биоинформатика платформалары,

3D анатомиялық модельдер және жасанды интеллект негізіндегі симуляциялар оқушыларға күрделі биологиялық процестерді визуалды түрде түсінуге мүмкіндік береді. Бұл құралдар абстрактілі ұғымдарды нақты тәжірибеге айналдырып, оқушының пәнге деген қызығушылығын арттырады.

STEAM әдісінде жобалық оқыту (project-based learning) ерекше орын алады. Оқушылар топтық жобалар арқылы нақты биологиялық мәселелерді шешеді: мысалы, «мектеп ауласындағы биоалуантүрлілікті зерттеу», «таза су сапасын талдау», «өсімдіктердің өсуіне жарықтың әсері» сияқты жобалар. Мұндай жұмыстар оқушылардың жауапкершілік, командалық жұмыс және ғылыми зерттеу дағдыларын қалыптастырады.

Биологияны STEAM арқылы оқытуда деректермен жұмыс істеу дағдысы маңызды рөл атқарады. Оқушылар тәжірибе нәтижелерін өлшейді, кестелер құрады, графиктер салады және қорытынды жасайды. Бұл статистикалық ойлау қабілетін дамытып, ғылыми зерттеулердің негізін түсінуге мүмкіндік береді. Сонымен қатар бұл дағдылар болашақта медицина, биоинженерия және аналитика салаларында қажет болады.

Кәсіби бағдар беру тұрғысынан STEAM әдісі оқушының «ерте кәсіби идентификациясын» қалыптастырады. Яғни бала өз қызығушылығын нақты ғылым салаларымен байланыстыра бастайды. Биология сабағында орындалған тәжірибелер арқылы оқушы өзінің қандай бағытқа бейім екенін анықтайды: зертханалық жұмысқа бейімді ме, аналитикалық талдауға ма, әлде экологиялық жобаларға ма. Бұл болашақ мамандық таңдауда маңызды рөл атқарады.

STEAM білім беру жүйесінде мұғалімнің рөлі де өзгереді. Ол ақпарат беруші емес, бағыттаушы, фасилитатор және ғылыми кеңесші қызметін атқарады. Мұғалім оқушыларды зерттеу процесіне бағыттап, ресурстармен қамтамасыз етеді және олардың шығармашылық шешімдер қабылдауына жағдай жасайды. Бұл оқушының дербестігін және жауапкершілігін арттырады.

Инклюзивті және жеке білім беру тұрғысынан STEAM әдісі әр оқушының қабілетіне бейімделуге мүмкіндік береді. Бір оқушы визуалды модель жасаса, екіншісі деректерді талдайды, үшіншісі тәжірибені орындайды. Бұл әртүрлі қабілеттерді біріктіріп, бір ортақ ғылыми нәтижеге қол жеткізуді қамтамасыз етеді.

Жасанды интеллекттің дамуы STEAM биологиясының жаңа кезеңін қалыптастыруда. AI көмегімен оқушылар генетикалық деректерді талдай алады, экожүйелердің моделін жасайды және биологиялық процестерді болжай алады. Бұл болашақ биоинформатика, геномика және медициналық зерттеулер салаларына жол ашады.

STEAM әдісін биология сабағында қолданудың маңызды кеңею бағыты – биоэтикалық ойлауды қалыптастыру. Қазіргі биология ғылымы гендік инженерия, биотехнология, жасушалық терапия сияқты жоғары технологиялық салалармен тығыз байланысты. Сондықтан оқушыларға тек биологиялық білім беру жеткіліксіз, сонымен қатар ғылыми жаңалықтардың әлеуметтік және этикалық салдарын бағалай білу дағдысын қалыптастыру қажет. Мысалы, генетикалық модификацияланған ағзалар (ГМО) немесе клондау тақырыптарын STEAM жобалар арқылы қарастыру оқушыларды ғылыми прогресс пен моральдық жауапкершілік арасындағы байланысты түсінуге жетелейді. Бұл болашақта дәрігер, биоинженер немесе зерттеуші болатын мамандар үшін аса маңызды кәсіби құзырет болып табылады.

STEAM-ның биологиядағы тағы бір маңызды қыры – деректерге негізделген ғылыми ойлау (data-driven thinking). Қазіргі биология тек бақылау ғылымы емес, ол үлкен деректерді (big data) талдайтын цифрлық ғылымға айналып келеді. Оқушылар қарапайым тәжірибелерден бастап, нәтижелерді сандық форматта өңдеуге үйренуі тиіс. Мысалы, өсімдіктің өсу жылдамдығын жарық немесе температураға байланысты өлшеу арқылы оқушылар графиктер құрастырып, статистикалық заңдылықтарды анықтайды. Бұл әдіс биостатистика мен биоинформатикаға алғашқы қадам болып табылады.

STEAM білім беруде ерекше орын алатын бағыт – биомимикрия (табиғаттан үлгі алу инженериясы). Биология сабағында оқушылар табиғаттағы құрылымдарды инженерлік шешім ретінде қарастырады. Мысалы, құс қанатының аэродинамикасы ұшақ конструкциясына, өрмекші торының беріктігі жаңа материалдар жасауға негіз бола алады. Осындай тапсырмалар оқушылардың шығармашылық ойлауын дамытып, биологияны инженериямен тікелей байланыстырады.

Сонымен қатар биологияны STEAM арқылы оқытуда цифрлық симуляция және модельдеу ерекше маңызға ие. Виртуалды ортада жасуша бөлінуі, қан айналымы жүйесі немесе экожүйедегі энергия алмасу процестерін модельдеу оқушыларға көзге көрінбейтін биологиялық процестерді түсінуге мүмкіндік береді. Бұл әсіресе күрделі тақырыптарды меңгеруде когнитивтік жүктемені азайтып, оқу тиімділігін арттырады.

STEAM әдісінің кәсіби бағдар берудегі тағы бір терең аспектісі – жобалық зерттеулер арқылы мамандыққа ену моделін құру. Мысалы, оқушылар «мектеп экожүйесінің биоалуантүрлілігін бағалау» жобасын орындау кезінде эколог рөлін, «микроағзалардың су тазартудағы рөлін зерттеу» барысында биотехнолог рөлін атқарады. Бұл рөлдік модельдеу оқушыға нақты кәсіби әрекетті сезінуге мүмкіндік береді.

Биология сабақтарында STEAM-ды енгізу мұғалімнің кәсіби рөлін де трансформациялайды. Мұғалім енді тек білім беруші емес, ғылыми жобаларды үйлестіруші, зерттеу процесін ұйымдастырушы және цифрлық білім архитекторы ретінде әрекет етеді. Ол оқушыларға дайын жауап бермей, оларды зерттеу сұрағына жетелейді және нәтижені өз бетімен табуға бағыттайды.

Қазіргі білім беру тенденциялары STEAM-ды болашақ құзыреттер моделімен байланыстырады. Бұл модельге сыни ойлау, креативтілік, коммуникация, коллаборация және цифрлық сауаттылық кіреді. Биология пәні осы құзыреттерді табиғи түрде дамытатын пәндердің бірі болып саналады, себебі ол нақты өмірлік жүйелермен тікелей байланысты.

Осылайша, биология сабақтарында STEAM әдісін тиімді пайдалану оқушылардың ғылыми дүниетанымын кеңейтіп қана қоймай, олардың болашақ кәсіби бағытын айқындауға мүмкіндік береді. Бұл әдіс білім беруді теориядан практикаға, ал есте сақтаудан зерттеуге бағыттайды және XXI ғасырдың талаптарына сай құзыретті тұлға қалыптастыруға ықпал етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Выготский Л. С. Мышление и речь. – М.: АСТ, 2021. – 352 с.
2. Леонтович А. В. Проектная и исследовательская деятельность учащихся. – М.: Просвещение, 2020. – 224 с.
3. Хуторской А. В. Современная дидактика. – СПб.: Питер, 2021. – 544 с.
4. Полат Е. С. Современные педагогические технологии. – М.: Академия, 2021. – 368 с.
5. Беспалько В. П. Теория педагогических систем. – М.: Академия, 2020. – 192 с.
6. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий. – М.: Народное образование, 2021. – 816 с.
7. Иванова Н. В. Методика преподавания биологии. – М.: Владос, 2020. – 320 с.
8. OECD. Education 2030: Future of Education and Skills. – Paris: OECD Publishing, 2023.

Хисметова Айжан
Математика пәні мұғалімі, педагог-сарапшы
№27 И.Тайманов атындағы орта мектебі
Атырау облысы, Атырау қаласы

МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ, ЗЕРТТЕУШІЛІК ЖӘНЕ ЦИФРЛЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІН ДАМЫТУ

Аннотация: мақалада мектептегі математика сабағын оқытуда оқушылардың функционалдық, метатанымдық, зерттеушілік және цифрлық құзыреттіліктерін дамыту мәселелері қарастырылады. Заманауи педагогикалық тәсілдер – когнитивтік жүктемені оңтайландыру, деректерге негізделген оқыту, математикалық модельдеу, визуализация және ойын технологияларын қолдану арқылы оқу үдерісін тиімді ұйымдастыру жолдары талданады. Сонымен қатар жасанды интеллект пен learning analytics құралдарының математика білім берудегі рөлі, оқушының жеке оқу траекториясын қалыптастыру мүмкіндіктері ғылыми тұрғыда негізделеді. Математиканы оқытудағы эмоционалдық орта, мотивация және рефлексияның маңызы да айқындалады.

Кілт сөздер: математика оқыту, функционалдық сауаттылық, метатаным, математикалық модельдеу, когнитивтік жүктеме, цифрлық білім беру, жасанды интеллект, learning analytics, визуализация, ойын технологиялары, зерттеушілік оқыту.

Қазіргі білім беру жүйесінде математика пәні тек есептеу дағдыларын қалыптастыру құралы ретінде емес, оқушының логикалық ойлауын, зерттеушілік қабілетін және цифрлық сауаттылығын дамытатын кешенді пән ретінде қарастырылады. XXI ғасырда білім беру парадигмасы «білімді дайын күйінде беру» моделінен «білімді өздігінен құрастыру және қолдану» моделіне ауысты. Осы өзгерістер аясында математика мұғалімінің негізгі міндеті – оқушыны алгоритмдерді жаттатуға емес, математикалық ойлау мәдениетін қалыптастыруға бағыттау. Бұл тәсіл функционалдық сауаттылықты дамытудың басты шарты болып табылады, себебі оқушы алған білімін нақты өмірлік жағдайларда қолдана білуі қажет.

Математикалық құзыреттілік құрылымы бірнеше өзара байланысты компоненттерден тұрады: концептуалдық түсіну, процедуралық дағдылар, стратегиялық ойлау және рефлексия. Концептуалдық түсіну оқушының математикалық ұғымдардың мәнін терең меңгеруін білдірсе, процедуралық дағдылар есептерді орындау алгоритмдерін меңгеруге негізделеді. Ал стратегиялық ойлау күрделі проблемаларды шешудің тиімді жолдарын табуға бағытталса, рефлексия оқушының өз шешімін бағалау қабілетін қалыптастырады. Осы компоненттердің үйлесімді дамуы математикалық сауаттылықтың жоғары деңгейін қамтамасыз етеді.

Функционалдық математикалық сауаттылықтың маңызды аспектісі – математикалық модельдеу. Оқушылар нақты өмірлік жағдайларды математикалық тілге аударуды үйренуі тиіс. Мысалы, қозғалыс есептері, қаржылық жоспарлау, статистикалық мәліметтерді талдау

немесе экологиялық процестерді модельдеу арқылы оқушылар математика мен шынайы өмір арасындағы байланысты түсінеді. Мұндай тапсырмалар оқушының абстрактілі ойлауын дамытып қана қоймай, пәннің практикалық маңызын айқындайды.

Заманауи педагогикада математиканы оқытуда зерттеушілік әдіс ерекше орын алады. Зерттеушілік оқыту барысында оқушылар дайын ережелерді қолданушы емес, математикалық заңдылықтарды ашушы ретінде әрекет етеді. Мысалы, сандық қатарлардағы заңдылықтарды анықтау, геометриялық фигуралардың қасиеттерін тәжірибе арқылы дәлелдеу немесе ықтималдық есептерін тәжірибе негізінде зерттеу оқушылардың ғылыми ойлауын қалыптастырады. Бұл әдіс оқушының когнитивтік белсенділігін арттырады және пәнге деген ішкі мотивацияны күшейтеді.

Цифрлық технологиялардың дамуы математиканы оқыту процесін түбегейлі өзгертті. Интерактивті платформалар, динамикалық геометрия жүйелері (GeoGebra), виртуалды зертханалар және жасанды интеллектке негізделген адаптивті оқыту жүйелері оқушылардың жеке оқу траекториясын құруға мүмкіндік береді. Цифрлық құралдар математикалық ұғымдарды визуализациялауға, күрделі процестерді модельдеуге және деректерді талдауға жағдай жасайды. Сонымен қатар олар оқушының дербес жұмысын тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Жасанды интеллект технологиялары математика білім беруде жаңа мүмкіндіктер ашуда. AI негізіндегі жүйелер оқушының қателерін талдап, жеке ұсыныстар береді, әлсіз тұстарын анықтайды және бейімделген тапсырмалар ұсынады. Бұл персонализацияланған оқытудың жаңа деңгейі болып табылады. Мұғалім үшін де бұл жүйелер оқушының оқу динамикасын бақылауға және деректерге негізделген шешім қабылдауға көмектеседі.

Математика сабағында коллаборативті оқыту әдістері де маңызды рөл атқарады. Топтық жұмыс барысында оқушылар өзара пікір алмасады, бір-бірінің шешімдерін талдайды және ортақ нәтижеге жету үшін бірлесіп жұмыс істейді. Бұл тек математикалық дағдыларды емес, сонымен қатар коммуникация, лидерлік және жауапкершілік сияқты soft skills-тарды дамытады. Топтық есептер күрделі математикалық мәселелерді бірнеше көзқарас тұрғысынан қарастыруға мүмкіндік береді.

Интердисциплинарлық байланыс математиканы оқытудың тиімділігін арттыратын маңызды факторлардың бірі болып табылады. Математика физика, информатика, экономика, биология сияқты пәндермен тығыз байланыста қарастырылған кезде оқушылар оның әмбебап тіл екенін түсінеді. Мысалы, статистикалық деректерді биологияда, графиктерді физикада немесе пайыздық есептеулерді экономикада қолдану пәннің практикалық құндылығын арттырады.

Оқушылардың математикалық ойлауын дамытуда проблемалық оқыту технологиясы ерекше мәнге ие. Мұнда оқушыларға дайын формула берілмейді, керісінше проблемалық ситуация ұсынылады. Оқушы мәселені талдай отырып, қажетті математикалық құралдарды өзі таңдайды. Бұл тәсіл шығармашылық ойлауды, аналитикалық қабілетті және шешім қабылдау дағдыларын дамытады.

Нейропедагогика тұрғысынан алғанда, математикалық ойлау мидың әртүрлі аймақтарының белсенді жұмысын талап етеді. Логикалық есептерді шешу кезінде префронтальды қыртыс, ал кеңістіктік ойлау тапсырмаларында оң жартышар белсендіріледі. Сондықтан әртүрлі типтегі математикалық тапсырмаларды қолдану нейрондық байланыстардың дамуын қамтамасыз етеді және когнитивтік икемділікті арттырады.

Математика сабақтарында формативті бағалаудың рөлі ерекше. Үздіксіз кері байланыс оқушының оқу процесін реттеуге мүмкіндік береді. Қателерді талдау, өзін-өзі бағалау және рефлексиялық тапсырмалар оқушының өз оқуына жауапкершілігін арттырады. Бағалау тек нәтиже емес, процесс ретінде қарастырылуы тиіс.

Математиканы оқытудағы қазіргі ғылыми-педагогикалық зерттеулер оқушының танымдық әрекетін тек оқу материалына бейімдеу емес, оны күрделі когнитивтік жүйе ретінде дамыту қажеттігін көрсетеді. Осы тұрғыда «когнитивтік жүктеме теориясы» ерекше мәнге ие.

Математикалық тапсырмалар оқушының жас ерекшелігіне сәйкес дұрыс құрылмаса, артық ақпараттық жүктеме туындап, оқу тиімділігі төмендеуі мүмкін. Сондықтан мұғалім есептерді кезең-кезеңмен күрделендіру, визуалды қолдау құралдарын қолдану және алгоритмдік құрылымды нақтылау арқылы оқушының танымдық жүктемесін оңтайландыруы қажет. Бұл тәсіл математикалық ұғымдарды терең әрі жүйелі меңгеруге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, қазіргі білім беру кеңістігінде метатанымдық дағдыларды дамыту ерекше өзектілікке ие болып отыр. Метатаным дегеніміз – оқушының өзінің ойлау процесін бақылауы, реттеуі және бағалауы. Математика сабағында оқушы тек есеп шығарып қана қоймай, «мен бұл есепті қалай шығардым?», «неге дәл осы тәсілді таңдадым?», «басқа қандай жолдары бар?» деген сұрақтарға жауап іздеуі тиіс. Мұндай рефлексиялық әрекет оқушының өз оқуына деген саналы көзқарасын қалыптастырады және өзіндік оқу стратегияларын дамытуға ықпал етеді.

Математикалық білім беруде деректерге негізделген оқыту (data-driven learning) бағыты да қарқынды дамып келеді. Бұл тәсілде оқушылар нақты деректер жиынтығымен жұмыс істеп, оларды талдау, визуализациялау және қорытынды жасау дағдыларын меңгереді. Мысалы, оқушылар сынып ішіндегі бой ұзындығы, күнделікті ауа температурасы немесе оқу үлгерімі туралы деректерді жинап, оларды диаграмма, график түрінде өңдей алады. Бұл тек математикалық дағдыларды емес, сонымен қатар аналитикалық және зерттеушілік қабілеттерді дамытады.

Қазіргі педагогикалық парадигмада математикалық интуицияны дамыту мәселесі де маңызды орын алады. Интуиция – бұл тек кездейсоқ болжам емес, ол ұзақ мерзімді тәжірибе мен үлгілерді тану негізінде қалыптасатын когнитивтік қабілет. Оқушыларға ашық типтегі, бірнеше шешімі бар немесе шешімі бірден көрінбейтін есептер ұсыну олардың интуитивтік ойлауын дамытады. Мұндай тапсырмалар шығармашылық ізденіске итермелейді және стандартты алгоритмдерден тыс ойлауға үйретеді.

Жасанды интеллект пен цифрлық аналитика құралдары математика білім беруде жаңа дидактикалық мүмкіндіктерді ашады. Адаптивті оқыту платформалары оқушының білім деңгейін автоматты түрде анықтап, жеке оқу траекториясын ұсына алады. Сонымен қатар оқу аналитикасы (learning analytics) мұғалімге оқушының қателер динамикасын, прогресс деңгейін және қиындық туғызатын тақырыптарды анықтауға мүмкіндік береді. Бұл деректерге негізделген басқару оқу процесінің тиімділігін арттырады.

Математиканы оқытуда визуалды модельдеу құралдарының рөлі ерекше. Геометриялық фигураларды динамикалық түрде өзгерту, функция графиктерін интерактивті бақылау немесе статистикалық деректерді визуализациялау оқушының абстрактілі ұғымдарды нақты түсінуіне жағдай жасайды. Визуализация когнитивтік көпір қызметін атқарып, күрделі математикалық идеяларды жеңіл қабылдауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар математикалық білім беруде эмоционалдық фактордың рөлі жиі ескерілмейді, алайда ол оқу нәтижесіне тікелей әсер етеді. Оқушының математикаға деген сенімділігі, қорқыныш деңгейі және ішкі мотивациясы оның жетістігін айқындайтын маңызды психологиялық компоненттер болып табылады. Сондықтан мұғалім қолайлы эмоционалдық орта құрып, қателесуге мүмкіндік беретін қауіпсіз оқу кеңістігін ұйымдастыруы қажет.

Осылайша, қазіргі математика пәнін оқытуда басты назар оқушының функционалдық сауаттылығын, зерттеушілік қабілетін және цифрлық құзыреттілігін дамытуға бағытталуы тиіс. Мұғалімнің рөлі ақпарат берушіден гөрі, оқу процесін ұйымдастырушы, бағыттаушы және зерттеушілік ортаны құрушыға айналады. Бұл тәсіл математиканы тек оқу пәні емес, ойлау мәдениетін қалыптастыратын маңызды құрал ретінде қарастыруға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ахметова Б. Р. Математиканы оқытудың заманауи әдістемелері. – Алматы: Білім, 2018. – 198 б.

2. Омарова Р. Б. Цифрлық ортадағы математикалық білім беру. – Астана: Дарын, 2023. – 192 б.

3. Төлегенова Н. Қ. Оқушылардың метатанымдық дағдыларын дамыту әдістері. – Түркістан: Тұран, 2022. – 148 б.
4. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. – СПб.: Питер, 2020. – 720 с.
5. Хуторской А. В. Современная дидактика. – СПб.: Питер, 2021. – 544 с.
6. Беспалько В. П. Теория педагогических систем. – М.: Академия, 2020. – 192 с.
7. Иманғалиева С. Е. Жасанды интеллект және learning analytics құралдарын білім беруде қолдану. – Алматы: CyberSmith, 2024. – 215 б.

Маукенова Асел Амангазыкызы
Магистр педагогических наук, учитель русского языка и литературы, педагог-модератор
КГУ «Кенсайская средняя школа» отдела образования по Зайсанскому району
управления образования ВКО»

ПОВЫШЕНИЕ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ

Аннотация: в статье рассматриваются современные подходы к развитию читательской грамотности учащихся на уроках русского языка и литературы. Анализируются технологии смыслового, критического и медленного чтения, а также методы формирования текстовой аргументации и читательских стратегий. Особое внимание уделяется интеграции цифровых технологий, развитию медиаграмотности и межпредметным связям в образовательном процессе. Подчеркивается роль литературы в формировании эмоционально-ценностной сферы личности и развитии критического мышления школьников.

Ключевые слова: читательская грамотность, смысловое чтение, критическое мышление, литература, медиаграмотность, текстовая аргументация, читательские стратегии, функциональная грамотность, цифровое обучение, интерпретация текста.

Современная образовательная система рассматривает читательскую грамотность как одну из ключевых составляющих функциональной грамотности личности, необходимой для успешной адаптации в информационном обществе. В условиях стремительного роста объема информации недостаточно просто научить учащихся читать — важно сформировать у них способность осмысленно воспринимать текст, анализировать его содержание, интерпретировать авторскую позицию и применять полученные знания в различных жизненных ситуациях. Именно поэтому повышение читательской грамотности становится одной из центральных задач преподавания русского языка и литературы в школе.

Читательская грамотность представляет собой сложный когнитивно-коммуникативный процесс, включающий понимание текста на уровне фактов, интерпретации и критической

оценки. Учащийся должен не только извлекать информацию, но и уметь сопоставлять её с собственным опытом, выявлять скрытые смыслы, анализировать художественные средства выразительности и делать аргументированные выводы. В этом контексте уроки русского языка и литературы становятся пространством формирования не только языковой компетенции, но и аналитического мышления.

Одним из ключевых направлений повышения читательской грамотности является развитие навыков смыслового чтения. Смысловое чтение предполагает активное взаимодействие читателя с текстом, в процессе которого происходит выделение ключевых идей, определение темы и основной мысли, анализ структуры текста и языковых средств. Учитель в данном случае выступает не как транслятор знаний, а как организатор познавательной деятельности, создающий условия для самостоятельного открытия смысла учащимися.

Особую роль в формировании читательской грамотности играет работа с художественным текстом. Литературное произведение обладает многослойной структурой, включающей сюжетный, образный, символический и философский уровни. Анализ художественного текста требует от учащихся развитого воображения, эмпатии и способности к интерпретации. Использование вопросов открытого типа, дискуссий и аналитических заданий позволяет углубить понимание текста и развить критическое мышление.

Современные методики преподавания литературы активно используют технологии проблемного обучения. Постановка проблемного вопроса в начале анализа текста стимулирует познавательную активность учащихся и формирует исследовательский подход к чтению. Например, вопросы о мотивах поступков героев, авторской позиции или скрытых смыслах произведения побуждают учащихся к самостоятельному поиску ответов, а не к механическому воспроизведению информации.

Большое значение имеет развитие навыков критического чтения. В условиях информационной перегрузки учащиеся должны уметь различать факты и мнения, анализировать достоверность информации, выявлять манипулятивные элементы текста. Работа с публицистическими текстами, новостными материалами и эссе позволяет сформировать у школьников устойчивую медиаграмотность, тесно связанную с читательской компетенцией.

Интеграция цифровых технологий в процесс обучения значительно расширяет возможности формирования читательской грамотности. Электронные тексты, интерактивные задания, онлайн-платформы и цифровые библиотеки позволяют организовать индивидуализированное обучение. Использование гипертекстовой среды способствует развитию навыков навигации по информации и критического отбора источников.

Особое место занимает развитие навыков интерпретации текста. Интерпретация предполагает не только понимание содержания, но и его осмысление в культурном, историческом и личностном контексте. Учащиеся учатся видеть многозначность художественного слова, понимать символику и подтекст, что особенно важно при изучении классической литературы.

Работа с текстом должна сопровождаться развитием письменной речи. Написание эссе, отзывов, аннотаций и рецензий способствует углублению понимания прочитанного и формированию собственной позиции учащегося. Письменная деятельность позволяет структурировать мысли и развивать логическую связность высказывания.

Читательская грамотность тесно связана с развитием эмоционального интеллекта. Литература как учебный предмет предоставляет уникальные возможности для формирования эмпатии, понимания чувств и мотивов других людей. Анализ литературных героев помогает учащимся лучше понимать социальные и нравственные аспекты человеческих отношений.

Современный учитель русского языка и литературы должен учитывать индивидуальные особенности учащихся. Дифференцированный подход позволяет адаптировать задания в зависимости от уровня читательской подготовки. Для слабочитающих учащихся

используются опорные схемы, визуализация текста, а для сильных — аналитические и исследовательские задания.

Развитие читательской грамотности в современных условиях невозможно рассматривать вне контекста трансформации самой природы текста и способов его восприятия. Если традиционное чтение опиралось преимущественно на линейное освоение информации, то сегодня учащийся сталкивается с многослойными, гипертекстовыми и мультимодальными материалами, где вербальный компонент тесно связан с визуальным, аудиальным и цифровым. В этой связи особую значимость приобретает формирование у школьников навыков навигационного чтения, позволяющего ориентироваться в информационном пространстве, выделять ключевые смысловые узлы и выстраивать собственную стратегию понимания текста. Учитель русского языка и литературы в данном случае становится не только интерпретатором художественного текста, но и наставником по работе с информацией в широком смысле.

Современная педагогическая практика всё активнее включает в процесс обучения технологии «медленного чтения» (slow reading), которые направлены на глубокое, аналитическое и рефлексивное взаимодействие с текстом. В отличие от поверхностного сканирования информации, медленное чтение предполагает многократное возвращение к тексту, выделение смысловых акцентов, обсуждение языковых особенностей и авторских стратегий. Такой подход особенно эффективен при изучении классической литературы, где смысл часто скрыт в подтексте, символике и системе художественных образов. В результате учащиеся начинают воспринимать текст как сложную смысловую структуру, требующую внимательного и вдумчивого анализа.

Важным направлением является развитие у школьников навыков текстовой аргументации. В условиях формирования функциональной грамотности учащийся должен уметь не только понимать текст, но и использовать его как основу для доказательства собственной точки зрения. Работа с цитатами, их интерпретация и включение в устные и письменные высказывания способствует формированию логически выстроенной речи. При этом особое значение приобретает умение различать прямое и косвенное доказательство, а также корректно интегрировать текстовые фрагменты в собственное высказывание без искажения авторского смысла.

Современные методики обучения активно используют межпредметную интеграцию как средство повышения читательской грамотности. Тексты художественной литературы рассматриваются в связи с историей, культурологией, обществознанием и даже естественными науками. Такой подход позволяет учащимся видеть текст в широком культурном и научном контексте, что значительно углубляет его понимание. Например, анализ произведений XIX века может сопровождаться изучением исторических реалий эпохи, а экологические мотивы в литературе — обсуждением современных проблем окружающей среды.

Отдельное внимание следует уделить формированию медиаграмотности как неотъемлемой части читательской компетенции. Современный ученик ежедневно взаимодействует с огромным количеством текстов в цифровой среде — новостями, блогами, социальными сетями. Поэтому важно формировать у него критическое отношение к информации, умение выявлять фейковые сообщения, манипулятивные стратегии и оценивать достоверность источников. Работа с медиатекстами на уроках русского языка позволяет развивать аналитическое мышление и формировать ответственное информационное поведение.

Большую роль в повышении читательской грамотности играет развитие читательских стратегий. К ним относятся прогнозирование содержания текста, постановка вопросов к тексту, выделение ключевых идей, составление схем и ментальных карт. Эти стратегии помогают учащимся структурировать информацию и делают процесс чтения более

осознанным. Особенно эффективно их использование на этапе предтекстовой, текстовой и послетекстовой работы, что обеспечивает комплексное освоение материала.

Современная педагогика также уделяет внимание эмоционально-ценностному аспекту чтения. Литература рассматривается не только как источник информации, но и как средство формирования нравственных ориентиров и ценностных установок личности. Обсуждение моральных дилемм героев, анализ их поступков и мотивов способствует развитию эмпатии, рефлексии и способности к нравственному выбору. Таким образом, читательская грамотность выходит за пределы когнитивной сферы и становится важным компонентом личностного развития.

В условиях цифровизации образования особое значение приобретает использование интерактивных образовательных платформ и цифровых инструментов. Онлайн-тесты, виртуальные читательские дневники, интерактивные книги и образовательные приложения позволяют индивидуализировать процесс обучения и повысить мотивацию учащихся. При этом важно сохранять баланс между цифровыми и традиционными формами чтения, поскольку бумажный текст способствует более глубокому и концентрированному восприятию информации.

Не менее важным направлением является развитие навыков коллективного обсуждения текста. Дискуссии, дебаты и групповые проекты позволяют учащимся обмениваться мнениями, аргументировать свою позицию и учиться уважать альтернативные точки зрения. Такая форма работы способствует развитию коммуникативной компетенции и формирует культуру диалогического взаимодействия.

Таким образом, повышение читательской грамотности представляет собой комплексный педагогический процесс, направленный на развитие интеллектуальных, коммуникативных и личностных качеств учащихся. Он объединяет традиционные методы анализа текста и современные цифровые технологии, формируя у школьников способность осмысленно воспринимать информацию и критически мыслить в условиях современного информационного пространства.

Использованные литературы:

1. Выготский Л. С. Мышление и речь. – М.: АСТ, 2021. – 352 с.
2. Леонтьев А. А. Психология общения. – М.: Смысл, 2020. – 368 с.
3. Хуторской А. В. Современная дидактика. – СПб.: Питер, 2021. – 544 с.
4. Гальперин П. Я. Введение в психологию. – М.: Юрайт, 2020. – 400 с.
5. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества. – М.: Искусство, 2021. – 512 с.
6. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. – СПб.: Питер, 2020. – 720 с.
7. Полат Е. С. Современные педагогические и информационные технологии. – М.: Академия, 2021. – 368 с.
8. OECD. Reading for Change: Performance and Engagement Across Countries. – Paris: OECD Publishing, 2023.

Адилгазинова Алия Зайнуллиновна
Учитель начальных классов, педагог-мастер
ГКП на ПХВ "Общеобразовательная школа №101" акимата г. Астаны

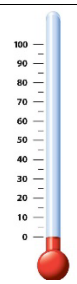

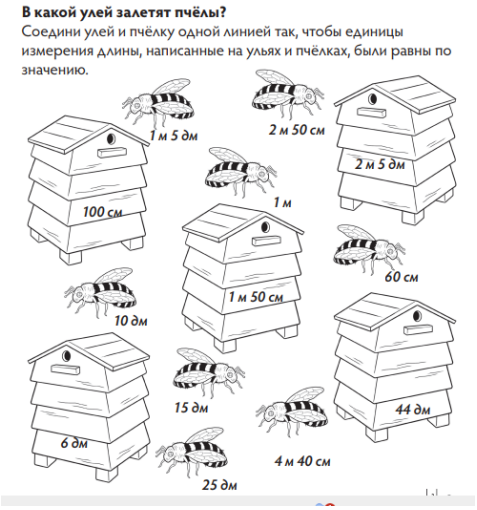
СЛОЖЕНИЕ И ВЫЧИТАНИЕ ЗНАЧЕНИЙ ВЕЛИЧИН. СЕМЬЯ КРЕПКА ЛАДОМ

Раздел 1 С: Величины и единицы их измерения	**ГКП на ПХВ сш.101 г. Астана**	
Ф.И.О педагога:	Адилгазинова А.З.	
Дата:		
Класс: 2	**Количество присутствующих:**	**Количество отсутствующих:**
Тема урока:	**Сложение и вычитание значений величин. Семья крепка ладом**	
Цели обучения в соответствии с учебной программой:	2.1.3.1 – различать шкалы различных измерительных приборов и определять по ним соответствующие значения величин; 2.1.3.3 – сравнивать значения величин длины: см, дм, м; массы: г, кг, ц, объема (емкости) мл, л и выполнять действия сложения/вычитания над значениями величин.	
Цели урока:	Продолжить выполнять действия над значениями величин.	
Ценности:	**«Независимость и патриотизм»**	

Ход урока:

Этап урока/ Время	Действия педагога	Действия ученика	Оценивание	Ресурсы
1.Начало урока. **0-5 мин**	**1.Создание положительного эмоционального настроя.** **Робот Математик –видеообращение** Математика нас ждет, К новым знаниям зовёт. Будем мы учиться точно, Отвечать всегда прилично. Раз, два, три, четыре, пять — Пора нам с вами начинать! **«Температура успеха»**	Приветствуют учителя **ИИ** Организуют свое рабочее место, проверяют наличие индивидуальных учебных принадлежностей	Оценивание эмоционального состояния **ФО «Как живёшь?»**	**Видеообращение**

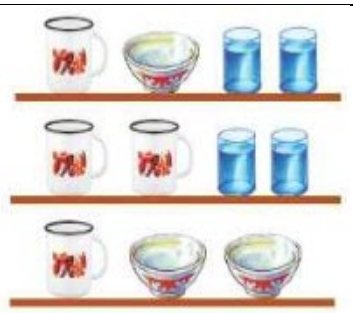
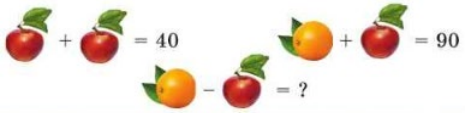
	 Развивает: чувство прогресса, самостоятельную оценку.			
2. Середина урока. **5 – 40 мин**	**Графическая минутка** -Запишите числа **4 л 8 л ….. 2 мин.** **-**Какие следующие числа записали? -Что это за числа? -Как они называются? **2.Актуализация жизненного опыта.** **(К) Математический диктант** В 1. Увеличь 16 на 6. Е 2. Уменьши 16 на 7. Л 3. Сложи 12 и 8. И 4. Вычти 8 из 16. Ч 5. Найди сумму чисел 14 и 7. И 6. Найди разность чисел 12 и 7. Н 7. 17 плюс 6. Ы 8. 20 минус 9. + 9. Увеличь 14 на 4. - 10. Уменьши 20 на 5. **5 мин.** **Самопроверка по шаблону.** **22, 9, 20, 8, 21, 5, 23, 11, 18, 15** **Появляется слово Величина + -** -Назовите цель урока. **2.Постановка цели (проблемная ситуация).** **Работа в группах** **1 гр.** *Рассмотри рисунки. Расставь эти предметы в порядке уменьшения их объема.* **2 гр.** *Определи и запиши значения величин.* **3 гр.**	**Дескриптор:** Записывают числа из таблицы умножения 4, дают им названия. **Дескриптор:** Выполняют математический диктант под руководством учителя на ламинированных досках. Формулируют тему урока, определяют цель урока **Дескриптор:** Знакомятся с приборами, для измерения величин **Дескриптор:** Выполняют действия **Дескриптор:**	**2 б** ***ФО «Словесная оценка»*** **1 б** **ФО «Цель урока»** **1 б** ***ФО «Словесная оценка»*** **1 б**	**Учебник** **Учебник** **Учебник**

	Надпиши над каждым прибором подходящую единицу измерения. **4 группа** *Расставь животных в порядке увеличения их массы, напиши их приблизительную массу.* *Баран, кролик, верблюд, цыпленок* **5 группа** *Напиши в порядке возрастания единицы измерения времени* ***Сек, мин, час, сутки, неделя, месяц, год 5 мин.*** ***Интерактивная игра «Лягушачьи прыжки»*** ***В какой улей залетят пчёлки?*** ***3 мин.*** ***(П) Гексы*** ***-решение примеров в парах*** 24 кг + 16 кг = 40 кг - 15 кг = 25 кг + 32 кг = 57 кг- 18 кг = 39 кг + 41 кг = 80 кг – 27кг = 53 кг + 24 кг = 77 кг - 19 кг = 58 кг + 22 кг = 80 кг – 35 кг = **После завершения примеров дети составляют цепочку – соты для пчел.** **7 мин.** **(К) Физминутка.** Нейрогимнастика «Кукушка» **Игра Верно/неверно ИИ**	Решают задачу Составляют и решают обратные задачи https://www.educaplay.com/resource-editor/26108815/ **Дескриптор:** Решают задачу Составляют и решают обратную задачу **Дескриптор:** Решают задачу Повторяют движения за учителем **Дескриптор:** Заполняют таблицу	**ФО «Взаимооценивание»** **2 б** **ФО «Взаимооценивание»** **1 б** **ФО «Взаимооценивание»** **1 б** **ФО «Аплодисменты»** **1 б** ***ФО «Словесная оценка»***	**Учебник** **Учебник** **Учебник** **Учебник**

	(К) Работа с учебником. **-Что нужно знать, чтобы решить примеры?** *Выполни действия.* 100 кг - (72 кг +28 кг) 70 м - (100 м - 62 м) 9 м - 9 дм 4- 5 дм (18 л + 33 л) - 37 л 53 ц - (90 ц - 37 ц) 1ц- (24 кг + 43 кг) **(К) Работа в коллективе.** **Составление задач** Вы все знаете свой вес? Составьте задачу про себя и своего соседа. Составляют и решают задачу. **Высокий уровень**-чертят схему и решают задачу самостоятельно. **Средний уровень** Карточка с началом схемы, самим дочертить и записать решение. **Низкий уровень** Схемы начерчены, добавить числа и вопросы. **7 мин.** *Реши задачу.* Отец моего друга - электрик. На электропроводку в новом доме из мотка длиной 100 м он использовал 64 м провода. Сколько метров провода осталось в мотке? *Составь и реши задачу, обратную данной.* **Закрепление с проговариванием.** **(И) Самостоятельная работа.** *Заполни таблицу.* **(И) Самостоятельная работа.** *Реши уравнения.* 52 - *x* = 29 *y* + 35 = 97 **(И) Самостоятельная работа.** а) В ёмкостях на каждой из полок одинаковое количество воды. Сколько стаканов воды входит в кружку? А в пиалу?	https://www.educaplay.com/learning-resources/18197063-learning_resource.html **Дескриптор:** Решают уравнения **Дескриптор:** Выполняют логические задания **Дескриптор:** Понимает значение независимости и патриотизма		

a	8 л	23 л
a + 15 л		

b	17 ц	22 ц
b - 7 ц		

	 б) Реши ребус. **6.(К) Работа в коллективе.** **Ценности: «Независимость и патриотизм»** Объясни смысл пословицы: «Глупа та птица, которой своё гнездо немило» *Тот, кто не любит свою родину, подобен глупой птице, которая пренебрегает своим домом. Эта пословица подчеркивает важность любви и привязанности к своему дому и земле.*			
3. Конец урока. **40 - 45 мин**	**Итог урока.** -Какую цель мы поставили на сегодняшнем уроке? - Достигли ли мы этой цели? - Какие затруднения были у вас на уроке? - Что нужно сделать, чтобы эти затруднения не повторялись? **Рефлексия.** 	Отвечают на вопросы учителя, оценивают сою деятельность на уроке	**ФО «Цель урока»** 	**Картинки к рефлексии.**

Хаметова Гульжамал Нурмухановна
Учитель начальных классов, магистр педагогических наук, педагог-исследователь
ГКП на ПХВ «Общеобразовательная школа №101» акимата города Астаны

СЦЕНАРИЙ ВЫПУСКНОГО ВЕЧЕРА В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ «ПРОЩАЙ, НАЧАЛЬНАЯ ШКОЛА»

Цель: проведение выпускного утренника в начальной школе.
Задачи:
- создание атмосферы праздника и положительных эмоций у присутствующих;
- сплочение класса и родителей через совместную деятельность;
- воспитание уважения к старшим и благодарности к учителям;

Предварительная работа: оформление дипломов «Выпускник начальной школы»; разучивание песен, танцев и стихов; изготовление пригласительного билета; подготовка музыкального сопровождения праздника.

Ход мероприятия

Вед 1: Дорогие гости! Сегодня у нас необычный день – прощание с начальной школой. Четыре года наши дети поднимались по первым самым трудным ступенькам лестницы знаний.

Вед 2: Я знаю, непременно спросите: Кто же на празднике сегодня главные герои? Конечно - это наши ребята.

- Представляю вам целое созвездие умных, талантливых, творческих, оригинальных, непоседливых, иногда шумных, но самых классных детей.

-Итак, встречайте участников праздника!

(Звучит музыка «Выход»)

Вед 1: Какие же они учащиеся четвертых классов выпуска 2026.

(Дети 4-х классов)

Вед 2:

Встречайте 4 «___» класса

В классе 34 ученика – 19 мальчиков и 15 девочек. Это дружный, активный и творческий коллектив, в котором каждый ученик особенный и талантливый.

За годы обучения ребята научились не только читать, писать и решать задачи, но и дружить, помогать друг другу, поддерживать и радоваться общим успехам

Призёры олимпиад «Ақбота», «Пони», «Кенгуру», «Алтын сақа», Бастау, серебряные и бронзовые призёры Американской математической олимпиады «SASMO», призёры всевозможных школьных предметных олимпиад.

За четыре года ребята стали настоящей командой.

Они вместе переживали первые победы и неудачи, учились быть ответственными, смелыми и самостоятельными.
В классе царит атмосфера уважения, взаимопомощи и поддержки.
Каждый ученик вносит свою особенную частичку в жизнь коллектива.
Вед. 1
На сцену приглашаются учащиеся 4 «____» класса.
В 4 «И» классе обучается 32 ученика, из них 14 мальчиков и 18 девочек.
Класс функционирует как единый, сплоченный организм, демонстрирует хороший уровень успеваемости и хорошую мотивацию к обучению. Большинство учащихся (как девочек, так и мальчиков) успешно справляются с программным материалом. В классе есть группа выраженных лидеров в учебе. В классе преобладает доброжелательная, дружеская атмосфера. Ребята умеют сопереживать друг другу и оказывать поддержку. В классе развито самоуправление: дети охотно выполняют постоянные и временные поручения (дежурство, помощь в библиотеке, подготовка праздников).

Числовое преимущество девочек (18 против 14) задает общий тон аккуратности и исполнительности в классе. Девочки часто выступают инициаторами творческих дел и помогают в организации порядка. Ребята умеют слушать учителя, работать в парах и малых группах. И девочки, и мальчики активно проявляют себя на уроках.

ВСЕ исполняют Песню «Начальная школа, прощай!»

1.Четыре года быстрою стрелой
Промчались, мы вам в этом признаёмся...
С начальной школой нашею родной
Мы навсегда сегодня расстаемся.

Припев:
И последний звонок, упоительно,
Прозвучит напоследок для нас,
Пролетел год четвертый стремительно
Нам пора уходить в пятый класс.

2.Ты первый наш учитель не грусти.
Пустым свой класс увидим на рассвете,
Ты нас за наши шалости прости,
Тебя мы любим, как родные дети!

Припев.
И последний листок расписания
Скоро вычеркнет солнечный май.
Говорим мы тебе: До свидания!
Начальная школа, прощай! Проигрышь…

3.Придут другие к нам учителя,
Дневник заполнят новые предметы,
Но возле нашей школы тополя
Напомнят нам не раз про годы эти.

Припев.
И последний звонок, упоительно,
Прозвучит напоследок для нас,

Пролетел год четвертый стремительно
Нам пора уходить в пятый класс.
И последний листок расписания
Скоро вычеркнет солнечный май
Говорим мы тебе: До свидания!
Начальная школа, прощай!
Начальная школа, прощай!
Начальная школа, прощай!

Ученик 1:
Совсем, совсем недавно это было
Тот день сентябрьский помню, как сейчас
Как робко и несмело мы входили
В наш самый первый, самый лучший класс.

Ученик 2:_____
Да, были светлые денёчки,
Когда в торжественный тот час
С каким-то радостным волненьем
Мы поступали в первый класс.

Ученик 3:_____
Вы помните? Вы, конечно, помните,
Как мамы за руку нас в школу привели,
Взволнованно назвали новым словом – школьники!
И мы навстречу знаниям пошли.

Ученик 4:_____
Я в школу шла, и обрести мечтала
В ней светлый и уютный дом,
Войдя в который, одного желала –
Найти друзей, тепло и счастье в нём.

Ученик 5:_____
Я шёл, и сердце билось от волненья,
Что ждёт меня? Что будет впереди?
И я горел от нетерпенья,
Ах, как хотелось поскорей сюда войти!

Ученик 6:_____
Олимпиады и концерты,
Из сказок волшебства поток.
Все вместе мы творили с вами,
И каждый здесь горел, как мог…

Ученик 7:_____
Честь школы тоже защищали.
Мы вместе, где бы не пришлось:
И в математике, и в русском
Средь первых место нам нашлось.

Ученик 8:_____
Прошла пора побед и неудач,
Мы выросли, окрепли, повзрослели,
Решили много непростых задач,
Умеем то, что раньше не умели.

Ученик 9:_____
Друзья! Мои развеялись сомненья,
Нет у меня ни капли сожаленья!
Как будто я здесь целый век учусь.
Я здесь учился! Тем я и горжусь!

Вед 2 . «Слово для поздравления выпускников четвертых классов предоставляется директору школы_____!»
С напутственным словом от родительского коллектива 4 « » класса выступит _____

Вед.1 На сцену приглашаются учащиеся 4 «К» класс (пока дети поднимаются на сцену ведущий говорит)
«Обучающиеся класса демонстрируют хороший уровень творческого потенциала и социальной активности. Они вовлечены в систему дополнительного образования и посещают кружки, спортивные секции и творческие студии.
Девочки класса увлекаются современной хореографией и вокалом, активно проявляя себя в школьных праздниках и конкурсах. Мальчики класса отдают предпочтение спортивным секциям.

(СПАСИБО учителям)
Дорогие наши учителя! Сегодня для нас особенный день. Мы хотим сказать вам спасибо за вашу доброту, терпение и заботу. Вы были рядом с нами все эти годы, учили нас не только школьным предметам, но и дружбе, честности и вере в себя.

«Школа научила нас дружить!»
«Здесь мы стали смелее и умнее!»
«Спасибо за наши первые победы!»
«Мы никогда не забудем наш 4 класс!»
«Здесь нас учили верить в себя!»
«Школа подарила нам настоящих друзей!»
«Каждый урок был шагом вперёд!»
«Спасибо нашим любимым учителям!»
«Начальная школа навсегда останется в сердце!»
«Мы выросли, но всё только начинается!»
«Сегодня мы прощаемся с детством!»
«А впереди нас ждёт 5 класс!»
«Мы запомним этот звонок навсегда!»
«Спасибо школе за счастливые годы!»
«Мы готовы к новым открытиям!»
Песня «Спасибо!» в исполнении учащихся 4 к класса (Видео на экране 4 «__» класс)

1 куплет:
Да, мы знаем, как вы проводите каждый день:
мел, доска, тетради-всё так сложно.

Вы всегда готовы помочь нам в трудный час,
И сегодня мы поём для вас.
Припев:
Всем спасибо, говорим мы вам спасибо,
за ваш упорный труд и волю,
за ваше сердце, что отдать готовы(2раза)

2 куплет:
Что мы только не творили: убегали, дрались и чудили.
Мы старались стать лучше, не хватало только силы.(силы,силы,силы)
Не выпрашивать оценки, не шипеть, как змеи.
Нам это вообще не нужно.
Те, кто говорил, ошиблись!

Дни и ночи мы не спали, уравнения решали.
Спасибо всем кто с нами!
Мы лучше с вами стали.
Ты думаешь легко?
Попробуй решить сам!
Но я счастливей стану, подарив улыбку вам!

Спасибо, спасибо, всё это ради вас,
но если бы не вы, то не было бы нас!
И хотим поздравить вас в этом треке,
чтобы нашу группу, вы запомни на веки!

Музыкальный подарок для всех присутствующих подготовила ученица 4 «_» класса _____. Она исполнит произведение «Щедрик» на синтезаторе.

Вед. 2 На сцену приглашаются учащиеся 4 «__» класса (пока дети поднимаются на сцену ведущий говорит)
Ученики 4 «И» класса принимают активное участие в школьных мероприятиях, конкурсах и спортивных соревнованиях. Призёры онлайн олимпиад «Ақбота», «Пони», «Кенгуру», «Алтын сақа», Бастау, серебряные и бронзовые призёры Американской математической олимпиады «SASMO», призёры школьных предметных олимпиад.
Многие ребята дополнительно посещают кружки и секции (музыкальные, художественные школы, спортивные клубы).
К концу начальной школы 4 «__» класс подходит с хорошими учебными показателями и сформированным чувством товарищества. Класс полностью готов к переходу на ступень основного общего образования (в 5 класс).

Танец – песня 4 «_» класса

Вед 1 : Ребята, четыре года, изо дня в день, из урока в урок вместе с вами учились и ваши родители. Они волновались, возможно, больше вас переживали ваши неудачи и радовались вместе с вами вашим победам. Давайте вместе скажем родителям
огромное «спасибо».

Танец от 4_ класса

«Маленькая страна»

ПОЮТ С МЕСТА, ПРИПЕВ РУКИ ПОДНИМАЮТ и держатся

Знаем мы все, что есть на свете маленькая страна.
Есть у страны своё название — Школа начальная.
Там ждёт нас множество открытий, там зла и горя нет,
Там управляет всем учитель и знаний дарит свет.

Припев:
Маленькая страна — школа начальная!
Здесь хорошо учиться детям, им второй дом она.
Маленькая страна — школа начальная!
Здесь нам всегда открыты двери, школа друзей полна.

2. Мы помним, как пришли мы в школу, в свой первый светлый класс.
Мир стал огромным и весёлым, встретил он дружно нас.
Рядом всегда вы были с нами — мамы вели сюда,
Папы шагали вместе с нами, и на душе весна.

1. Можем сегодня в этом зале волю мы дать словам,
Но не вернуться нам обратно к первым своим годам.
Дети приходят и уходят — всех нас не сосчитать,
И будет первый наш учитель вновь малышей встречать.

Слово учителям
1-й учитель — «Секрет Дружбы» (замок с ключами)
Учитель:
Ребята, впереди вас ждут новые учителя, новые предметы и новые открытия. Но самое главное — не потерять друг друга.
Мы дарим вам Секрет Дружбы — этот большой замок с ключами. Пусть ваши сердца всегда будут открыты для поддержки, доброты и настоящей дружбы!
(На экране появляется изображение замка с ключами. Голос предмета.)
Замок:
Здравствуйте, ребята! Я — Замок Дружбы.
Мои ключи не открывают двери… они открывают сердца.
Если вы будете помогать друг другу, уважать друзей и держаться вместе — никакие трудности в 5 классе вам не страшны.
Помните: настоящий класс — это команда!
Берегите вашу дружбу, и тогда школьные годы станут самыми счастливыми!

2-й учитель — «Кристалл Мудрости»
Учитель:
А теперь вам понадобится не только дружба, но и знания!
В средней школе вас ждут новые науки, интересные задания и большие открытия.
Я дарю вам Кристалл Мудрости — символ любознательности, ума и стремления к знаниям!
(На экране появляется кристалл. Голос предмета.)
Кристалл:
Я — Кристалл Мудрости.
Во мне живут знания, терпение и сила ума.
Я хочу напомнить вам: не бойтесь ошибок, задавайте вопросы, мечтайте и учитесь новому каждый день.
Тот, кто старается и верит в себя, обязательно добьётся успеха!

Пусть ваши дневники будут полны хороших оценок, а головы — ярких идей!

3-й учитель — «Заряд Бодрости» (будильник/батарейка)
Учитель:
Ну а чтобы всё успевать в 5 классе, вам понадобятся энергия, активность и хорошее настроение!
Поэтому я дарю вам Заряд Бодрости!
(На экране появляется будильник или большая батарейка. Голос предмета.)
Будильник / Батарейка:
Привет, будущие пятиклассники!
Я — ваш Заряд Бодрости!
Впереди у вас много кабинетов, уроков, кружков и новых дел.
Пусть у вас всегда хватает сил просыпаться с улыбкой, идти к мечтам и никогда не сдаваться!
Будьте активными, смелыми и уверенными в себе.
И помните: у дружного класса энергия никогда не заканчивается!

Сценический номер «Три подсказки на будущее» (Трогательно и с юмором)
Учителя выходят на сцену с красивыми коробками или стилизованными свитками. Каждая учительница отвечает за свою «стихию» успеха.
• 1-й учитель (Драйв/Энергия): «Ребята! В 5 классе вам понадобится суперскорость, чтобы успевать в разные кабинеты, и железное терпение! Мы дарим вам Заряд Бодрости!» (Вручает классу или старостам символический яркий будильник, энергетик-сок или большую батарейку).

• 2-й учитель (Мудрость/Знания): «Но скорость без ума — ничто. В средней школе вас ждут новые науки. Я передаю вам Кристалл Мудрости!» (Вручает красивую энциклопедию, сувенирный кристалл или шуточную "шпаргалку длиною в метр").

• 3-й учитель (Дружба/Сплоченность): «А самое главное — оставайтесь командой. Один в поле не воин! Я дарю вам Секрет Дружбы!» (Вручает огромный замок с ключами или большую рамку для будущих общих фото).
• Вместе: «Мы верим в вас! Пусть 5-й класс станет вашим звездным часом! Удачи!

• Вед. 1 Сегодня наши четвероклассники заканчивают начальную школу, но впереди их ждут новые открытия, достижения и мечты.
• Вед 2. Пусть школьная дорога будет счастливой, интересной и успешной!
В добрый путь, друзья! 🎓✨

Екибасова Айнаш Ермекбаевна
Бастауыш сынып мұғалімі
Қаратал ауылының бастауыш мектебі коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Ақмола облысы, Біржан сал ауданы, Қаратал ауылы

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Қазіргі білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – оқушылардың оқу сауаттылығын қалыптастыру. Оқу сауаттылығы – баланың мәтінді түсініп оқу, негізгі ойды анықтау, ақпаратты талдау және оны өмірде қолдана алу қабілеті. «Оқу – білім бұлағы, білім – өмір шырағы» деп халқымыз бекер айтпаған. Сондықтан бұл дағдыны қалыптастыру бастауыш сыныптан басталуы тиіс.

Бастауыш сынып – оқушының оқу дағдысы мен танымдық қабілеті қалыптасатын маңызды кезең. Осы кезеңде мұғалім оқуға деген қызығушылықты арттырып, баланың мәтінмен жұмыс істеу қабілетін дамытса, алдағы оқу сатыларында табысты білім алуға жол ашады. «Ұяда не көрсең, ұшқанда соны ілерсің» дегендей, бастауышта берілген дұрыс бағыт баланың болашағына тікелей әсер етеді.

Оқу сауаттылығын қалыптастырудың тиімді жолдарының бірі – мәтінмен жүйелі жұмыс жүргізу. Мәтінді оқығаннан кейін сұрақ-жауап, жоспар құру, мазмұндау, кейіпкерлерге мінездеме беру сияқты тапсырмалар оқушының түсіну деңгейін арттырады. Сонымен қатар, әртүрлі жанрдағы мәтіндерді (ертегі, әңгіме, өлең, танымдық мәтіндер) қолдану баланың ой-өрісін кеңейтіп, сөздік қорын молайтады. «Көп оқыған – көп біледі» деген нақыл сөз осының дәлелі.

Сонымен қатар, мұғалім оқушыларды өз бетінше ойлауға, пікір айтуға үйретуі қажет. Сын тұрғысынан ойлауға бағытталған тапсырмалар арқылы оқушы мәтінді тек оқып қана қоймай, оның мазмұнына баға беріп, қорытынды жасауға дағдыланады. «Ақыл – тозбайтын тон, білім – таусылмайтын кен» деген қанатты сөз білімнің мәңгілік құндылық екенін айқындайды.

Қорытындылай келе, бастауыш сыныпта оқу сауаттылығын қалыптастыру – үздіксіз, жүйелі және шығармашылықты талап ететін үдеріс. Мұғалімнің кәсіби шеберлігі мен дұрыс әдіс-тәсілдерді қолдануы оқушының оқу мәдениетін қалыптастырып, болашақта білімді, саналы тұлға болып қалыптасуына негіз болады.

Кабылов Ерболат Есболганович
Көркем еңбек пәнінің мұғалімі
«Жетісу облысы білім басқармасының Көксу ауданы бойынша білім бөлімі» мемлекеттік мекемесінің «Мектеп жанындағы шағын орталығы бар №12 орта мектеп» комуналдық мемлекеттік мекемесі

ҰЛТТЫҚ ҚОЛӨНЕР ЭЛЕМЕНТТЕРІ АРҚЫЛЫ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТІ АРТТЫРУ

Аннотация

«Ұлттық қолөнер элементтері арқылы шығармашылық қабілетті арттыру» атты әдістемелік құрал 7-сынып оқушыларына арналған және көркем еңбек пәнін оқыту барысында ұлттық құндылықтарды дәріптеу мен шығармашылық қабілеттерді дамытуға бағытталған. Құралда қазақ халқының дәстүрлі қолөнер түрлері, олардың тәрбиелік және эстетикалық маңызы қарастырылған. Оқушылардың практикалық дағдыларын қалыптастыру мақсатында ағаш өңдеу, ою-өрнек құрастыру, сәндік-қолданбалы бұйымдар жасау бойынша тапсырмалар ұсынылған. Әдістемелік құралда заманауи педагогикалық технологиялар мен белсенді оқыту әдістері пайдаланылып, оқушылардың танымдық белсенділігін арттыру көзделген. Ұлттық қолөнерді меңгеру арқылы білім алушылардың шығармашылық ойлауы, еңбек мәдениеті, ұлттық сана-сезімі және эстетикалық талғамы қалыптасады. Құрал көркем еңбек пәні мұғалімдеріне, сынып жетекшілеріне және қосымша білім беру педагогтеріне арналған.

Ұсынылып отырған «Ұлттық қолөнер элементтері арқылы шығармашылық қабілетті арттыру» атты әдістемелік жұмыс 7-сынып оқушыларына арналған және оқушылардың шығармашылық әлеуетін дамытуға бағытталған мазмұнды еңбек болып табылады.

Жұмыстың мазмұны орта буын оқушыларының жас ерекшеліктеріне сай құрастырылған. Автор ұлттық сәндік-қолданбалы өнер элементтерін (оюөрнек, зергерлік бұйымдар, тоқыма, ағаш өңдеу, киіз басу т.б.) оқу үдерісіне енгізу арқылы оқушылардың эстетикалық талғамын, көркемдік ойлауын және ұлттық құндылықтарға деген құрметін қалыптастыруды мақсат еткен.

Әдістемелік жұмыстың басты мақсаты – ұлттық қолөнер негізінде оқушылардың шығармашылық қабілетін, қиялын, жобалау және композициялық дағдыларын дамыту. Тапсырмалар теория мен практиканы ұштастыра отырып берілген, оқушыларға зерттеу, салыстыру, талдау, өз бетінше бұйым дайындау сияқты әрекеттерді орындауға мүмкіндік жасайды.

Материал құрылымы жүйелі, тапсырмалар қарапайым әрекеттерден күрделі шығармашылық жұмыстарға дейін бірізділікпен ұсынылған. Бұл оқушылардың өз мүмкіндігін ашуына және жеке шығармашылық нәтижеге жетуіне ықпал етеді.

Жұмыстың тілі түсінікті, мазмұны нақты әрі сабақ барысында қолдануға ыңғайлы. Ұсынылған әдістеме көркем еңбек пәні мұғалімдеріне, сондай-ақ ұлттық өнерді насихаттауға бағытталған педагогтерге практикалық көмек бола алады.

Жалпы алғанда, әдістемелік жұмыс 7-сынып оқушыларының шығармашылық қабілетін ұлттық қолөнер элементтері арқылы дамытуға бағытталған, мазмұны сапалы және тәжірибеде қолдануға лайық еңбек болып табылады.

1. Жұмыстың өзектілігі РЕЦЕНЗИЯ Ұлттық құндылықтарды білім беру үдерісіне енгізу – жас ұрпақтың руханимәдени санасын қалыптастырудың маңызды бағыты. 7-сынып оқушыларының шығармашылық қабілетін ұлттық қолөнер элементтері арқылы дамыту – олардың эстетикалық талғамын, ұлттық мәдениетке деген құрметін арттыруға ықпал етеді. Осы тұрғыдан алғанда, ұсынылған әдістемелік жұмыс өзекті әрі тәрбиелік маңызы жоғары.

2. Жұмыстың ғылыми-әдістемелік деңгейі

Жұмыс көркем еңбек және өнертану бағытындағы әдістемелік талаптарға сәйкес құрастырылған. Автор ұлттық сәндік-қолданбалы өнердің мазмұнын оқушылардың жас ерекшеліктеріне сай ұсынған. Теориялық мәліметтер практикалық тапсырмалармен тиімді үйлестірілген.

3. Жаңашылдық деңгейі Жаңашылдығы – ұлттық қолөнерді шығармашылық жобалар, зерттеу элементтері және заманауи тәсілдер арқылы оқытуында. Оқушылар тек дайын үлгіні қайталап қана қоймай, өз идеяларын жүзеге асыруға мүмкіндік алады.

4. Ғылымилығы

Материал ұлттық өнердің тарихи және мәдени негіздеріне сүйене отырып берілген. Қолөнер элементтері (ою-өрнек, композиция, түстер үйлесімі, материал түрлері) ғылыми және көркемдік тұрғыда дұрыс түсіндірілген.

5. Ішкі бірлік және әдіснамалық негіз

Жұмыстың құрылымы жүйелі және логикалық байланыста құрылған. Теориялық бөлім, практикалық тапсырмалар және шығармашылық жобалар өзара үйлесімді. Әдіснамалық негіз ретінде тұлғаға бағытталған және шығармашылық-әрекеттік тәсіл алынған.

6. Негізділігі мен дәйектілігі

Тапсырмалар жеңіл деңгейден күрделі шығармашылық жұмыстарға дейін кезеңкезеңімен ұсынылған. Әр бөлім нақты мақсатқа бағытталған және оқушының жеке қабілетін дамытуға негізделген.

7. Практикалық маңыздылығы

Әдістемелік жұмыс көркем еңбек пәні мұғалімдері үшін практикалық тұрғыдан құнды. Сабақ барысында, үйірме жұмыстарында және жобалық іс-әрекеттерде қолдануға ыңғайлы.

8. Аралық және қорытынды нәтижелер

Аралық нәтиже ретінде оқушылардың шығармашылық белсенділігі мен ұлттық өнерге қызығушылығы артады. Қорытынды нәтиже – эстетикалық талғамы қалыптасқан, ұлттық мәдени құндылықтарды бағалай білетін шығармашыл тұлғаны тәрбиелеу.

9. Ресімдеу талаптарына сәйкестігі

Жұмыс мазмұны жүйелі, тілі түсінікті және әдістемелік талаптарға сай рәсімделген.

10. Қорытындылар мен ұсыныстар

«Ұлттық қолөнер элементтері арқылы шығармашылық қабілетті арттыру» атты әдістемелік жұмыс мазмұны сапалы, тәрбиелік және практикалық маңызы жоғары еңбек болып табылады. Ұсынылады: • цифрлық дизайн элементтерін енгізу; • жобалық жұмыстар санын көбейту; • пәнаралық байланыс негізінде тапсырмаларды кеңейту; • оқушылардың жеке шығармашылық портфолиосын қалыптастыру. Әдістемелік жұмыс 7-сыныпта шығармашылық қабілетті дамыту мақсатында қолдануға ұсынылады және жоғары бағалауға лайық.

Сейдашева Рабига Джексеновна
«Есептеу техникасы және бағдарламалық қамтамасыз ету» мамандығының пән оқытушысы
Тараз политехникалық колледжі
Тараз қаласы

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН «ЕСЕПТЕУ ТЕХНИКАСЫ ЖӘНЕ БАҒДАРЛАМАЛЫҚ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ» МАМАНДЫҒЫН ОҚЫТУДА ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Аңдатпа. Қазіргі цифрлық трансформация жағдайында ақпараттық технологиялар саласының мамандарын даярлау білім беру жүйесінің маңызды бағыттарының біріне айналып отыр. Әсіресе «Есептеу техникасы және бағдарламалық қамтамасыз ету» мамандығы бойынша білім алушылардың кәсіби құзыреттілігін қалыптастыруда заманауи технологияларды тиімді пайдалану өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Бұл мақалада жасанды интеллект (ЖИ) технологияларын колледждегі IT бағытындағы пәндерді оқыту үдерісінде қолданудың мүмкіндіктері қарастырылады. ЖИ құралдарының бағдарламалау дағдыларын дамытуға, алгоритмдік ойлауды қалыптастыруға, білім алушылардың өздігінен білім алу белсенділігін арттыруға ықпалы талданады. Сонымен қатар жасанды интеллект негізіндегі цифрлық құралдарды пайдалану арқылы оқу үдерісін дараландыру, практикалық тапсырмалардың сапасын арттыру және болашақ мамандардың кәсіби дайындығын жетілдіру жолдары сипатталады. Мақалада колледж оқытушысының тәжірибесінде қолдануға болатын әдістемелік ұсыныстар беріліп, ЖИ технологияларын білім беру үдерісіне енгізудің тиімді жақтары көрсетіледі.

Тірек сөздер: жасанды интеллект, ақпараттық технологиялар, бағдарламалау, колледж білімі, цифрлық технология, кәсіби құзыреттілік, бағдарламалық қамтамасыз ету, оқыту әдістемесі.

Кіріспе

Қазіргі қоғамның даму қарқыны ақпараттық технологиялардың үздіксіз жетілуімен сипатталады. Цифрландыру үдерісі барлық салаға әсер етіп, IT мамандарына қойылатын талаптардың өзгеруіне алып келді. Бүгінгі таңда бағдарламалық қамтамасыз ету саласында тек дайын алгоритмдерді қолдана алатын емес, сонымен қатар жаңа технологияларды меңгеретін, шығармашылықпен ойлайтын және күрделі мәселелерді шеше алатын мамандар қажет.

Осыған байланысты техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдарында IT бағытындағы мамандарды даярлау мазмұнын жаңарту маңызды міндеттердің бірі болып табылады. «Есептеу техникасы және бағдарламалық қамтамасыз ету» мамандығы бойынша білім алушылар бағдарламалау тілдерін, алгоритмдерді, деректер қорын, компьютерлік жүйелерді және бағдарламалық өнімдерді әзірлеу технологияларын меңгереді. Бұл пәндерді оқыту барысында заманауи цифрлық құралдарды пайдалану білім алушылардың практикалық дағдыларын жетілдіруге мүмкіндік береді.

Соңғы жылдары жасанды интеллект технологиялары білім беру саласына белсенді енгізіліп келеді. Жасанды интеллект білім алушының жеке оқу қажеттіліктерін ескеруге, күрделі тақырыптарды түсіндіруді жеңілдетуге және практикалық тапсырмаларды орындау барысында қосымша қолдау көрсетуге мүмкіндік береді. Әсіресе бағдарламалау саласында ЖИ құралдары код құрылымын талдау, қателерді анықтау, алгоритмдерді түсіндіру және бағдарламалық шешімдерді жетілдіру үшін тиімді қолданылуда.

Колледж оқыту тәжірибесінде жасанды интеллектті пайдалану оқытушының рөлін өзгертеді. Педагог тек ақпарат беруші емес, білім алушының ізденуін ұйымдастырушы, бағыттаушы және цифрлық құралдарды дұрыс пайдалануға үйретуші маман ретінде қызмет атқарады. ЖИ технологиялары оқыту үдерісін жеңілдеткенімен, оны тиімді қолдану үшін

білім алушыларда сыни ойлау, ақпаратты талдау және алынған нәтижелерді бағалау қабілеттері қалыптасуы қажет.

Осыған байланысты жасанды интеллект технологияларын «Есептеу техникасы және бағдарламалық қамтамасыз ету» мамандығын оқытуда қолданудың тиімділігін зерттеу қазіргі білім беру жүйесі үшін маңызды бағыттардың бірі болып табылады.

Мақаланың мақсаты – колледж жағдайында ЖИ құралдарын пайдаланудың педагогикалық мүмкіндіктерін қарастыру және оларды IT пәндерін оқыту үдерісінде тиімді қолдану жолдарын көрсету.

Жасанды интеллект технологияларының IT мамандарын даярлаудағы рөлі.

Қазіргі ақпараттық қоғам жағдайында жасанды интеллект технологиялары көптеген кәсіби салалардың даму бағытын өзгертіп, жаңа мүмкіндіктер қалыптастыруда. IT саласы үшін жасанды интеллект тек заманауи құрал ғана емес, сонымен қатар болашақ мамандардың кәсіби құзыреттілігін арттыруға ықпал ететін маңызды технологиялық бағыт болып табылады. Сондықтан «Есептеу техникасы және бағдарламалық қамтамасыз ету» мамандығында білім алушыларға жасанды интеллекттің негізгі қағидаларын түсіндіру және оны практикалық қызметте қолдану дағдыларын қалыптастыру маңызды міндеттердің бірі болып саналады.

Жасанды интеллект технологияларын оқу үдерісіне енгізу білім алушылардың алгоритмдік ойлау қабілетін дамытуға мүмкіндік береді. Бағдарламалау барысында студенттер тек код жазуды ғана емес, мәселені талдау, тиімді шешім жолдарын іздеу және алынған нәтижені бағалау дағдыларын меңгеруі қажет. ЖИ құралдары осы үдерісті қолдай отырып, білім алушыларға бағдарламалық кодтың құрылымын түсінуге, қателерді анықтауға және әртүрлі шешімдерді салыстыруға мүмкіндік береді.

IT мамандарын даярлауда жасанды интеллекттің тағы бір маңызды бағыты – білім алушылардың өздігінен білім алу қабілетін дамыту. Қазіргі уақытта ақпараттық технологиялар саласындағы жаңалықтар өте жылдам өзгеруде. Сондықтан болашақ маман тек оқу барысында алған біліммен шектелмей, жаңа технологияларды өз бетінше меңгере алуы керек. ЖИ негізіндегі интеллектуалды жүйелер білім алушыға қосымша түсіндірме беріп, оқу материалын жеке қарқынмен меңгеруге жағдай жасайды.

Сонымен қатар жасанды интеллект технологиялары практикалық сабақтардың мазмұнын жетілдіруге мүмкіндік береді. Мысалы, бағдарламалау пәндерінде білім алушылар код жазу барысында ЖИ көмекшілерін пайдаланып, синтаксистік қателерді анықтай алады, бағдарламаның жұмыс логикасын талдайды және кодты оңтайландыру жолдарын қарастырады. Мұндай тәжірибе студенттердің кәсіби ойлауын дамытып, нақты өндірістік жағдайларға жақындатады.

Дегенмен жасанды интеллект құралдарын қолдану барысында білім алушыларға ақпараттың дұрыстығын тексеру, дайын шешімдерді механикалық түрде қабылдамау және авторлық жауапкершілікті сақтау дағдыларын қалыптастыру қажет. Себебі ЖИ адамның шығармашылық ойлауын толық алмастырмайды, керісінше оның мүмкіндіктерін кеңейтетін көмекші құрал ретінде қарастырылуы тиіс.

Осы тұрғыдан алғанда колледж оқытушысының міндеті – білім алушыларға жасанды интеллектті тиімді әрі жауапты қолдану мәдениетін қалыптастыру. Педагог студенттерге ЖИ мүмкіндіктерін көрсетумен қатар, оның шектеулерін түсіндіріп, ақпаратты талдау және сыни бағалау дағдыларын дамытуы қажет.

«Есептеу техникасы және бағдарламалық қамтамасыз ету» мамандығы пәндерін оқытуда ЖИ қолдану мүмкіндіктері.

«Есептеу техникасы және бағдарламалық қамтамасыз ету» мамандығы бойынша оқытылатын пәндерде жасанды интеллект технологияларын әртүрлі бағытта пайдалануға болады. Әсіресе бағдарламалау, веб-әзірлеу, деректер қоры, алгоритмдеу және ақпараттық жүйелерді жобалау пәндерінде ЖИ құралдарының практикалық маңызы жоғары.

Бағдарламалау пәндерін оқыту кезінде жасанды интеллект негізіндегі құралдар білім алушыларға код жазу процесін түсінуге көмектеседі. Мысалы, студент белгілі бір

бағдарламалық тапсырманы орындау барысында код құрылымын талдап, оның жұмыс принципін түсіндіру үшін ЖИ көмекшілерін пайдалана алады. Бұл тәсіл дайын кодты көшіруге емес, бағдарламалық шешімнің логикасын түсінуге бағытталуы қажет.

Алгоритмдеу және бағдарламалау негіздері пәндерінде ЖИ технологияларын қолдану арқылы күрделі алгоритмдерді визуалды түрде түсіндіруге болады. Білім алушылар әртүрлі есептердің шешу жолдарын салыстырып, тиімді алгоритм таңдауды үйренеді. Бұл олардың логикалық және аналитикалық ойлау қабілеттерін дамытуға ықпал етеді.

Веб-бағдарламалау пәндерінде жасанды интеллект құралдары веб-парақ құрылымын жасау, интерфейс элементтерін жобалау және бағдарламалық кодты жетілдіру кезінде қолданыла алады. Студенттер ЖИ көмегімен әртүрлі бағдарламалық шешімдерді зерттеп, олардың артықшылықтары мен кемшіліктерін талдайды.

Деректер қорын басқару пәнінде жасанды интеллект үлкен көлемдегі ақпаратпен жұмыс істеу, сұраныстарды оңтайландыру және мәліметтерді талдау бағыттарында қолданылуы мүмкін. Бұл білім алушылардың заманауи ақпараттық жүйелердің жұмыс қағидаларын терең түсінуіне мүмкіндік береді.

ЖИ технологияларын қолданудың тағы бір тиімді бағыты – жобалық оқыту. Білім алушылар нақты практикалық мәселені шешуге арналған жобалар әзірлеу барысында жасанды интеллект құралдарын пайдаланып, бағдарламалық өнімнің сапасын жақсарта алады. Мұндай жұмыс олардың командалық әрекет ету, жоспарлау және кәсіби шешім қабылдау дағдыларын қалыптастырады. Осылайша жасанды интеллект технологиялары IT мамандығы пәндерін оқытуда білім алушылардың теориялық білімін тәжірибемен байланыстыратын, олардың кәсіби құзыреттілігін арттыратын тиімді педагогикалық құрал ретінде қарастырылады.

Жасанды интеллект құралдарын қолданудың педагогикалық тиімділігі

Жасанды интеллект технологияларын оқу үдерісінде қолдану білім алушылардың оқу белсенділігін арттырып, олардың кәсіби дағдыларын дамытуға жаңа мүмкіндіктер береді. Әсіресе «Есептеу техникасы және бағдарламалық қамтамасыз ету» мамандығында білім алушылардың практикалық қабілеттерін қалыптастыруда ЖИ құралдарының маңызы ерекше. Себебі IT саласы үнемі жаңарып отыратындықтан, болашақ мамандар жаңа технологияларды өздігінен меңгеруге және оларды кәсіби қызметінде тиімді пайдалануға дайын болуы қажет.

ЖИ технологияларының негізгі педагогикалық тиімділіктерінің бірі – оқытуды дараландыру мүмкіндігі. Әрбір білім алушының білім деңгейі, тапсырманы орындау жылдамдығы және тақырыпты меңгеру ерекшелігі әртүрлі болады. Жасанды интеллект құралдары білім алушының жеке қажеттілігіне қарай қосымша түсіндірме, мысалдар және тапсырмаларды ұсына алады. Бұл оқыту үдерісін білім алушыға бағытталған сипатқа өзгертеді.

Екінші маңызды тиімділігі – білім алушылардың өздігінен білім алу дағдыларын дамытуы. Қазіргі уақытта IT маманы үшін ақпаратты іздеу, талдау және жаңа технологияларды меңгеру қабілеті маңызды кәсіби құзыреттердің бірі болып табылады. ЖИ құралдарын пайдалану барысында студенттер дайын жауапты ғана алуға емес, қойылған мәселені дұрыс тұжырымдауға, алынған ақпаратты тексеруге және тиімді шешім таңдауға үйренеді.

Үшінші тиімділігі – практикалық сабақтардың сапасын арттыру. Бағдарламалау кезінде білім алушылар жиі кездесетін мәселелердің бірі – кодтағы қателерді анықтау және олардың себебін түсіну. ЖИ негізіндегі көмекші құралдар кодты талдауға, ықтимал қателерді көрсетуге және оларды түзету жолдарын ұсынуға мүмкіндік береді. Бұл студенттің бағдарламалау логикасын терең түсінуіне ықпал етеді. Сонымен қатар жасанды интеллект шығармашылық қабілетті дамытуға мүмкіндік береді. Білім алушылар бір тапсырманы орындаудың бірнеше жолын қарастырып, әртүрлі бағдарламалық шешімдерді салыстыра алады. Мұндай әрекет олардың сыни ойлауын, зерттеушілік қабілетін және кәсіби қызығушылығын арттырады.

Алайда ЖИ құралдарын қолдану кезінде педагогикалық бақылау маңызды болып табылады. Оқытушы студенттерге жасанды интеллектті тек дайын нәтиже алу құралы ретінде

емес, оқу мен ізденісті қолдайтын технология ретінде пайдалануды үйретуі керек. Бұл білім алушылардың академиялық адалдығын сақтауға және кәсіби жауапкершілігін қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Колледж тәжірибесінде жасанды интеллект технологияларын қолдану жолдары

Колледждегі оқу үдерісінде жасанды интеллект технологияларын тиімді пайдалану үшін оны нақты оқу мақсаттарына сәйкес енгізу қажет. Педагог алдымен пән ерекшелігін, білім алушылардың дайындық деңгейін және оқу нәтижелерін ескере отырып, ЖИ қолданылатын бағыттарды анықтауы тиіс.

Бағдарламалау пәндерінде ЖИ құралдарын зертханалық жұмыстар кезінде қолдануға болады. Мысалы, білім алушыларға белгілі бір бағдарламалық есеп беріліп, оны шешу барысында бірнеше алгоритмдік тәсілді салыстыру ұсынылады. Студент ЖИ көмегімен ұсынылған шешімдерді талдап, олардың тиімділігін бағалайды және өзінің қорытындысын жасайды. Бұл тәсіл дайын кодты қолданудан гөрі, бағдарламалық ойлау қабілетін дамытуға бағытталады.

Практикалық сабақтарда ЖИ арқылы қателерді талдау тапсырмаларын ұйымдастыруға болады. Білім алушылар дайын бағдарламалық кодтағы қателерді анықтап, олардың пайда болу себептерін зерттейді және түзету жолдарын ұсынады. Мұндай тапсырмалар студенттердің кәсіби мәселелерді шешу қабілетін қалыптастырады.

Жобалық оқыту барысында жасанды интеллект құралдарын пайдалану ерекше тиімді. Мысалы, білім алушылар шағын ақпараттық жүйе, веб-қосымша немесе мобильді бағдарлама әзірлеу кезінде ЖИ көмегімен идеяларды талдайды, бағдарламалық құрылымды жоспарлайды және жобаның кейбір элементтерін жетілдіреді. Бұл олардың нақты өндірістік ортаға дайындығын арттырады.

Сонымен бірге оқытушы ЖИ технологияларын теориялық материалды түсіндіру кезінде де пайдалана алады. Күрделі бағдарламалық ұғымдарды қарапайым мысалдар арқылы түсіндіру, қосымша тапсырмалар дайындау және білім алушылардың сұрақтарына бағытталған жауаптар беру оқу сапасын арттырады.

Колледж тәжірибесінде ЖИ қолданудың тиімді болуы үшін білім алушылардың цифрлық мәдениетін қалыптастыру қажет. Студенттер жасанды интеллекттің мүмкіндіктерімен қатар, оның шектеулерін де түсінуі керек. Ақпараттың дұрыстығын тексеру, деректер қауіпсіздігін сақтау және технологияны жауапкершілікпен пайдалану – болашақ IT маманы үшін маңызды дағдылар. Осы бағытта ұйымдастырылған оқу жұмысы білім алушылардың тек бағдарламалау қабілетін ғана емес, сонымен қатар заманауи еңбек нарығында қажет болатын бейімделу, іздену және шығармашылық шешім қабылдау қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді.

Әдістемелік ұсыныстар

Жасанды интеллект технологияларын «Есептеу техникасы және бағдарламалық қамтамасыз ету» мамандығын оқыту үдерісіне тиімді енгізу үшін оқытушы бірнеше әдістемелік бағыттарды ескеруі қажет.

Біріншіден, жасанды интеллект құралдарын қолдану оқу мақсатына сәйкес жоспарлануы керек. ЖИ технологияларын тек қосымша құрал ретінде емес, білім алушылардың кәсіби құзыреттілігін дамытуға бағытталған педагогикалық әдіс ретінде қарастырған жөн. Әрбір пән бойынша қандай оқу нәтижесіне қол жеткізу үшін ЖИ қолданылатыны алдын ала анықталуы қажет.

Екіншіден, білім алушыларға жасанды интеллектпен дұрыс жұмыс жасау мәдениетін қалыптастыру маңызды. Студенттер ЖИ ұсынған ақпаратты дайын ақиқат ретінде қабылдамай, оны талдау, салыстыру және тексеру дағдыларын меңгеруі тиіс. Бұл болашақ IT мамандарының сыни ойлау қабілетін дамытып, кәсіби жауапкершілігін арттырады.

Үшіншіден, бағдарламалау пәндерінде ЖИ құралдарын шығармашылық және зерттеушілік тапсырмалармен байланыстыра қолдану тиімді. Мысалы, білім алушыларға бір бағдарламалық мәселені бірнеше әдіспен шешу, әртүрлі код нұсқаларын салыстыру немесе

дайын шешімнің тиімділігін бағалау сияқты тапсырмалар беру ұсынылады. Мұндай жұмыстар студенттердің алгоритмдік ойлауын жетілдіреді.

Төртіншіден, оқытушының өзі де жасанды интеллект мүмкіндіктерін үнемі меңгеріп отыруы қажет. Ақпараттық технологиялар саласы жылдам дамып келе жатқандықтан, педагог жаңа цифрлық құралдарды зерттеп, оларды оқу үдерісіне бейімдей білуі маңызды. Оқытушының цифрлық құзыреттілігі білім алушылардың технологияны тиімді пайдалануына тікелей әсер етеді.

Бесіншіден, ЖИ қолдану кезінде академиялық адалдық қағидаларын сақтау мәселесіне ерекше назар аудару қажет. Студенттер жасанды интеллектті дайын тапсырманы орындаушы құрал ретінде емес, өз білімін толықтыратын көмекші ретінде пайдалануы керек. Бұл олардың дербес ойлау қабілетін сақтауға мүмкіндік береді.

Алтыншыдан, ЖИ технологияларын қолдану барысында тәжірибелік бағытты күшейту ұсынылады. Теориялық түсіндірумен қатар нақты жобалар, зертханалық жұмыстар және кәсіби жағдайларға жақын тапсырмалар ұйымдастыру білім алушылардың алған білімін практикада қолдануына мүмкіндік береді.

Осы әдістемелік ұсыныстарды жүзеге асыру арқылы колледждегі IT бағытындағы пәндерді оқыту сапасын арттыруға, білім алушылардың кәсіби дайындығын жетілдіруге және заманауи еңбек нарығы талаптарына сай мамандар даярлауға болады.

Қорытынды

Қазіргі цифрлық даму кезеңінде жасанды интеллект технологиялары білім беру жүйесінің маңызды құралдарының біріне айналып отыр. Әсіресе «Есептеу техникасы және бағдарламалық қамтамасыз ету» мамандығы бойынша білім алушыларды даярлауда ЖИ мүмкіндіктерін пайдалану олардың кәсіби құзыреттілігін қалыптастыруға, практикалық дағдыларын жетілдіруге және заманауи технологияларды меңгеруіне мүмкіндік береді.

Мақалада қарастырылғандай, жасанды интеллект технологияларын оқу үдерісінде қолдану білім алушылардың бағдарламалау дағдыларын дамытуға, алгоритмдік ойлау қабілетін жетілдіруге және өздігінен білім алу белсенділігін арттыруға ықпал етеді. ЖИ құралдары күрделі тақырыптарды түсіндіруді жеңілдетіп, білім алушының жеке оқу қарқынына сәйкес жұмыс жасауына мүмкіндік береді.

Колледж жағдайында жасанды интеллектті тиімді қолдану үшін оқытушы технологияның мүмкіндіктерін ғана емес, оны педагогикалық мақсатқа сай пайдаланудың әдістерін де меңгеруі қажет. ЖИ адамның шығармашылық ойлауын алмастырмайды, керісінше білім алушының ізденуіне, талдауына және жаңа шешімдер жасауына көмектесетін құрал ретінде қарастырылуы тиіс.

«Есептеу техникасы және бағдарламалық қамтамасыз ету» мамандығында ЖИ технологияларын қолдану болашақ IT мамандардың кәсіби бейімделуін арттырып, олардың заманауи ақпараттық ортада тиімді жұмыс істеу қабілетін қалыптастырады. Сондықтан жасанды интеллектті білім беру үдерісіне ғылыми-әдістемелік тұрғыдан дұрыс енгізу – қазіргі колледж оқытушысының маңызды міндеттерінің бірі.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі. Техникалық және кәсіптік білім беруді дамытудың тұжырымдамалық тәсілдері. – Астана, 2023.

2. Қазақстан Республикасы Үкіметі. «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы. – Астана, 2017.

3. Holmes W., Bialik M., Fadel C. Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning. – Boston: Center for Curriculum Redesign, 2019.

4. Luckin R. Machine Learning and Human Intelligence: The Future of Education for the 21st Century. – London: UCL IOE Press, 2018.

5. Russell S., Norvig P. Artificial Intelligence: A Modern Approach. 4th ed. – London: Pearson, 2021.

Байғазанов Фархат Қамбарханович
Дене шынықтыру пәні мұғалімі
«Үштөбе негізгі орта мектебі» КММ
Шығыс Қазақстан облысы, Үлкен Нарын ауданы

ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ ПӘНІНДЕ ЖАҢА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНА ОТЫРЫП, БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ

Қазіргі таңда білім беру жүйесінің алдында тұрған басты міндеттердің бірі – оқушылардың сапалы білім алуына жағдай жасау және олардың жан-жақты дамуына ықпал ету. Қазақстан Республикасының білім беру саласындағы реформалары оқыту үдерісіне жаңа технологияларды енгізуді, білім мазмұнын жаңартуды және оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуды көздейді. Осы тұрғыдан алғанда дене шынықтыру пәнінің де маңызы зор. Өйткені дене шынықтыру – тек қана дене жаттығуларын орындауға бағытталған пән емес, сонымен қатар оқушылардың денсаулығын нығайтуға, дене мәдениетін қалыптастыруға, салауатты өмір салтын насихаттауға және тұлғалық қасиеттерін дамытуға ықпал ететін маңызды білім саласы болып табылады.

Бүгінгі күні дене шынықтыру сабақтарын дәстүрлі әдістермен ғана өткізу жеткіліксіз. Заманауи оқушылардың қызығушылықтары мен қажеттіліктеріне сәйкес жаңа инновациялық технологияларды пайдалану арқылы сабақтың тиімділігін арттыру қажет. Инновациялық технологиялар оқыту үдерісін жаңартып қана қоймай, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыруға, білім сапасын жақсартуға және оқу нәтижелерін жоғарылатуға мүмкіндік береді.

Инновациялық технология дегеніміз – білім беру үдерісіне енгізілетін жаңа әдістер, тәсілдер, құралдар мен оқыту формаларының жиынтығы. Бұл технологиялар оқушының танымдық белсенділігін арттыруға, өздігінен білім алуына және алған білімін тәжірибеде қолдана білуіне бағытталады. Дене шынықтыру пәнінде инновациялық технологияларды қолдану оқушылардың физикалық дайындығын жетілдірумен қатар олардың теориялық білімдерін тереңдетуге мүмкіндік береді.

Қазіргі кезде дене шынықтыру сабақтарында ақпараттық-коммуникациялық технологиялар кеңінен қолданылуда. Компьютерлер, интерактивті тақталар, мультимедиялық құрылғылар, интернет ресурстары және мобильді қосымшалар сабақтың мазмұнын байытып, оқушылардың қызығушылығын арттырады. Мысалы, сабақ барысында бейнероликтерді пайдалану арқылы спорттық жаттығулардың орындалу техникасын көрсетуге болады. Оқушылар қозғалыс элементтерін көзбен көріп, дұрыс орындау жолдарын тез меңгереді. Бұл олардың қателіктерін азайтып, жаттығуларды сапалы орындауына ықпал етеді.

Интерактивті тақтаны пайдалану дене шынықтыру сабақтарының көрнекілігін арттырады. Мұғалім спорт түрлерінің ережелерін, қауіпсіздік талаптарын және жаттығу техникасын слайдтар, суреттер мен бейнематериалдар арқылы түсіндіре алады. Көрнекі ақпарат оқушылардың есте сақтау қабілетін жақсартып, оқу материалын жақсы меңгеруіне көмектеседі. Сонымен қатар интерактивті тапсырмалар арқылы оқушылардың білім деңгейін тексеруге болады.

Дене шынықтыру пәнінде қолданылатын тиімді инновациялық технологиялардың бірі – денсаулық сақтау технологиясы. Бұл технологияның негізгі мақсаты – оқушылардың денсаулығын сақтау және нығайту. Сабақ барысында оқушылардың жас ерекшеліктері мен дене дайындығы ескеріліп, физикалық жүктеме дұрыс мөлшерленеді. Денсаулық сақтау технологияларын қолдану нәтижесінде оқушылардың шаршауы азайып, сабаққа деген белсенділігі артады. Сонымен қатар олардың денсаулық көрсеткіштері жақсарып, дене тәрбиесіне деген қызығушылығы қалыптасады.

Ойын технологиялары да дене шынықтыру сабақтарында маңызды орын алады. Ойын арқылы оқыту оқушылардың белсенділігін арттырып, олардың сабаққа деген ынтасын күшейтеді. Әртүрлі қозғалмалы ойындар, спорттық жарыстар және эстафеталар арқылы оқушылардың жылдамдық, ептілік, күш және төзімділік қасиеттері дамиды. Сонымен бірге ойын барысында оқушылар бір-бірімен қарым-қатынас жасап, ұжымдық жұмысқа үйренеді. Бұл олардың әлеуметтік дағдыларының қалыптасуына оң әсер етеді.

Сын тұрғысынан ойлау технологиясы да дене шынықтыру пәнінде тиімді қолданылады. Бұл технология оқушылардың ойлау қабілетін дамытуға және өз пікірін еркін жеткізуге мүмкіндік береді. Сабақ барысында оқушылар спорттың маңызы, денсаулық сақтау жолдары, дұрыс тамақтану және зиянды әдеттердің адам ағзасына әсері туралы өз ойларын айтып, пікір алмасады. Мұндай жұмыстар олардың теориялық білімдерін кеңейтіп, дене мәдениетін қалыптастыруға көмектеседі.

Жобалау технологиясы арқылы оқушылар спорт пен денсаулыққа байланысты зерттеу жұмыстарын орындай алады. Мысалы, «Салауатты өмір салты», «Спорттың адам денсаулығына әсері», «Қазақстандық спортшылардың жетістіктері» сияқты тақырыптарда жобалар дайындауға болады. Жоба қорғау барысында оқушылар ақпарат іздейді, оны талдайды және өз ойларын дәлелдеуге үйренеді. Бұл олардың зерттеушілік қабілеттерін дамытып, білім сапасының артуына ықпал етеді.

Соңғы жылдары цифрлық технологиялар мен мобильді қосымшалар дене шынықтыру сабақтарында кеңінен қолданыла бастады. Фитнес-трекерлер, смарт-сағаттар және арнайы бағдарламалар оқушылардың физикалық белсенділігін бақылауға мүмкіндік береді. Бұл құрылғылар жүрек соғу жиілігін, қадам санын, жүрілген қашықтықты және жұмсалған энергия мөлшерін анықтайды. Мұғалім осы мәліметтерді пайдалана отырып, әр оқушының физикалық жағдайын бағалай алады және жеке жұмыс жүргізеді.

Қашықтықтан оқыту технологияларының дамуы дене шынықтыру пәнінің мүмкіндіктерін кеңейтті. Онлайн платформалар арқылы мұғалімдер бейнесабақтар өткізіп, оқушыларға жаттығулар кешенін ұсына алады. Оқушылар өз нәтижелерін бейнежазба немесе фото түрінде жіберіп, кері байланыс алады. Бұл тәсіл оқушылардың өздігінен жұмыс жасау дағдыларын қалыптастырады және олардың жауапкершілігін арттырады.

Инновациялық технологияларды қолданудың нәтижесінде дене шынықтыру сабақтарының сапасы артады. Біріншіден, оқушылардың пәнге деген қызығушылығы жоғарылайды. Екіншіден, оқу материалы түсінікті әрі тартымды түрде беріледі. Үшіншіден, оқушылардың дене дайындығы жақсарып, спорттық нәтижелері жоғарылайды. Төртіншіден, олардың ақпараттық және коммуникативтік құзыреттіліктері дамиды. Бесіншіден, оқушылардың өздігінен білім алу және өзін-өзі дамыту қабілеттері қалыптасады.

Қазіргі мұғалім тек білім беруші ғана емес, сонымен қатар жаңа технологияларды тиімді қолдана алатын шығармашыл тұлға болуы тиіс. Сондықтан дене шынықтыру пәні мұғалімі өз білімін үнемі жетілдіріп, инновациялық әдістерді сабақта жүйелі түрде пайдаланып отыруы қажет. Мұндай жұмыс білім беру сапасын арттыруға және оқушылардың жан-жақты дамуына мүмкіндік береді.

Қорытындылай келе, дене шынықтыру пәнінде жаңа инновациялық технологияларды пайдалану білім сапасын арттырудың маңызды құралы болып табылады. Заманауи технологиялар сабақтың тиімділігін күшейтіп, оқушылардың қызығушылығын арттырады, олардың физикалық және интеллектуалдық дамуына жағдай жасайды. Инновациялық технологияларды дұрыс және тиімді қолдану арқылы денсаулығы мықты, белсенді, білімді және бәсекеге қабілетті ұрпақ тәрбиелеуге болады. Сондықтан дене шынықтыру сабақтарында инновациялық технологияларды кеңінен енгізу бүгінгі күннің басты талаптарының бірі болып қала береді.

Журналдың құрылтайшысы және иесі:
«BAYANDY» жеке кәсіпкерлігіне қарасты «KEMENGER» ғылыми-әдістемелік орталығы.

Журнал 2025 жылдың қазан айынан бастап жарық көруде.
Басылым 1 айда 4 рет шығады.
Журнал Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігінің Ақпарат комитеті 2025 жылғы 02 қыркүйегіндегі Мерзімді баспасөз басылымын, ақпараттық агенттікті және желілік басылымды есепке қоюы туралы куәлігі
№ KZ73VPY00128307 берілген.

Құрметті оқырмандар мен авторлар!
Журналда жарияланған материалдар редакцияның көзқарасын білдірмейді.
Фактілер мен мәліметтердің анықтығына, сондай-ақ стилистикалық қателерге авторлар жауапты.
Журналға шыққан материалдарды редакцияның келісімінсіз көшіріп басуға болмайды.

Мекенжайы:
100012, Қарағанды қ.,
Н. Назарбаев даңғ., 19.
E-mail: kemengerustaz.kz@mail.ru
Инстаграм: kemengerustaz.kz
Сайт: kemenger-ustaz.kz
WhatsApp +77009700098
+77711812303
Басуға 21.05.2026 ж. қол қойылды.

Пішім 60*90 1/8
ш.б.т. - 26. RISO басылым.
Таралымы - 50 дана.

«BAYANDY» жеке кәсіпкерлігіне қарасты «KEMENGER» ғылыми-әдістемелік орталығының полиграфиялық қызметтер бөлімінде басылып шығарылды.

Учредитель и собственник журнала:
Научно-методический центр «KEMENGER», относящийся к индивидуальному предпринимателю «BAYANDY».

Журнал издается с октября 2025 года.
Периодичность выпуска — 4 раза в месяц.
Журнал выдан комитетом информации Министерства культуры и информации Республики Казахстан
№ KZ73VPY00128307 о постановке на учет периодического печатного издания, информационного агентства и сетевого издания от 02 сентября 2025 года.

Уважаемые читатели и авторы!
Опубликованные в журнале материалы не отражают точку зрения редакции.
Ответственность за достоверность фактов и сведений в публикациях, а также за стилистические ошибки несут авторы.
Перепечатка материалов, опубликованных в журнале, допускается только с согласия редакции.

Наш адрес:
100012, г. Караганда,
пр. Н. Назарбаева, 19.
E-mail: kemengerustaz.kz@mail.ru
Инстаграм: kemengerustaz.kz
Сайт: kemenger-ustaz.kz
WhatsApp +77009700098
+77711812303
Подписано в печать 21.05.2026 г.

Формат 60*90 1/8
усл.печ.л. - 26. Печать RISO.
Тираж - 50 экз.

Отпечатано в полиграфическом отделе НМЦ «KEMENGER» ИП «BAYANDY».

ҰСТАЗДЫҚ ӨНЕР ЖУРНАЛЫ

ҰСТАЗДЫҚ ӨНЕР

Ұстаздық – бұл тек білім беру емес, жүрекпен тәрбиелеу. Әр бала – болашақ, ал ұстаз – сол болашаққа апарар жарық шамшырақ. Сабақ беру – міндет, ал шабыт беру – өнер.

Мұғалім – баланың бойындағы сенімді оятатын, өмірге жол сілтейтін тұлға. Күн сайын сыныпқа кіргенде, ұстаз білім ғана емес, мейірім, парасат, сабыр мен үміт алып кіреді.

Нағыз ұстаз – әр сабағын өнер туындысына айналдырып, әр шәкірттің жүрегіне жол таба алатын нағыз шебер.

ҰСТАЗДЫҚ ӨНЕР

Ұстаздық — шын өнер, шеберлік көзі,
Ұрпаққа білім емес, береді сезім.
Жанымен түсініп, жүрекпен сөйлеп,
Балаға жол сілтейді — ұстаздың ізі.

Қарапайым сөз емес, үмітті оятар,
Қарауымен-ақ шәкіртін ұмтылар.
Біліммен емес тек, махаббатпенен,
Сабаққа жан бітірер — шын шебер солар.

Күн сайын болашаққа жол ашып беріп,
Күн сайын жаңа арман қонады келіп.
Ұстаздың әрбір ісі — өнеге үлгі,
Көрінбес еңбекпен ел алдында ерлік.

Жан-жүрекпен жұмыс қып шаршамай жүрер,
Әр бала — бір тағдыр, бір шырақ, бір өмір.
Ұстаздық – жай жұмыс емес, бұл өнер,
Сезінген жүрек қана ұстаз бола білер.

QR-кодты сканерлеу арқылы бізбен тікелей байланысқа шыға аласыз.
Вы можете связаться с нами напрямую, отсканировав QR-код.

ҰСТАЗДЫҚ — ЖАҢҒА ЖАРЫҚ, БОЛАШАҚҚА БАҒЫТ БЕРЕТІН ӨНЕР!